

Lastensuojelu mediassa

Sanomalehden kirjoitusten rakentama julkisuuskuva vuosina 2014-2015

Annika Pättiälä

Pro gradu –tutkielma

2016

Sosiaalityö

Lapin yliopisto

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Lastensuojelu mediassa. Sanomalehden kirjoitusten rakentama julkisuuskuva vuosina 2014-2015.

Tekijät: Annika Pätiälä

Koulutusohjelma/oppiaine: Sosiaalityö

Työn laji: Pro gradu -työ x Sivulaudaturtyö__ Lisensiaatintyö__

Sivumäärä: 102

Vuosi: 2016

Tiivistelmä

Tutkimuksen tavoitteena on tarkastella median luomaa lastensuojelun julkisuuskuva sekä lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä työstään. Tutkimuksessa on keskitytty Helsingin Sanomien 1.1.2014 – 31.12.2015 aikavälillä julkaisemiin lastensuojelua koskeviin kirjoituksiin. Tutkimus on kvalitatiivinen tutkimus, jossa hyödynnetään aineistotriangulaatiota. Tutkimuksen aineisto koostuu 141 lastensuojelua koskevasta kirjoituksesta sekä kolmen lastensuojelun sosiaalityöntekijän teemahaastattelusta. Kaikki tutkimukseen osallistuneet sosiaalityöntekijät olivat naisia ja työskentelivät lastensuojelun avoimuuden palveluissa. Haastattelumenetelmäksi valitsin teemahaastattelun. Sen avulla on mahdollista saada laaja kuva haastateltavien sosiaalityöntekijöiden näkemyksistä työn julkisuuskuvasta sekä julkisuuskuvan vaikutuksesta heidän työhönsä.

Tutkimustulokset osoittavat lastensuojelun julkisuuskuvan olevan kielteinen. Kuvaa ovat rakentamassa asiakkaiden lisäksi sosiaalityöntekijät sekä sosiaalialan ammattilaiset. Teemahaastattelussa sosiaalityöntekijät korostivat asiakkaiden merkitystä lastensuojelun julkisuuskuvan luomisessa ja heidän mukaan sosiaalityöntekijät eivät itse osallistu julkiseen keskusteluun kovinkaan paljon. Helsingin Sanomissa lastensuojelu tuodaan esiin palveluna, joka on kriisissä. Lastensuojelussa on pula muodollisesti pätevästä sosiaalityöntekijöistä ja asiakasmäärät ovat liian suuria yhdelle työntekijälle. Lastensuojelun palvelujärjestelmä koetaan monimutkaisena ja ihmiset ovat epätietoisia lastensuojelun toiminnasta.

Teemahaastattelun tulokset osoittavat, että sosiaalityöntekijät näkevät lastensuojelun julkisuuskuvan vaikuttavan asiakastyöhön. Sosiaalityöntekijöiden mukaan lastensuojeluun yhdistetään vahvasti huostaanotot, jotka vaikuttavat asiakasperheiden lastensuojelun mielikuviin ja asenteisiin. Tutkimustulokset osoittavat, että sosiaalityöntekijät kokevat yksittäisten lastensuojelutapauksien vaikuttavat ihmisten mielikuvien muodostamiseen lastensuojelusta. Yksittäiset lastensuojelutapaukset tulevat julkiseen keskusteluun asiakkaan kautta, jolloin sosiaalityöntekijän salassapitosäännökset estävät lastensuojelun ja sosiaalityöntekijöiden osallistumisen julkiseen keskusteluun ja tuomaan esiin lastensuojelun näkökulmaa. Sosiaalityöntekijät toivoivat, että lastensuojelun asiakasperheet toisivat esiin julkisuudessa enemmän myönteisiä asiakaskokemuksia sekä onnistumistarinoita ja, että mediassa tuotaisiin esiin lastensuojelun reaalin kuva sen tukipalveluista ja toimintatavoista.

Avainsanat: lastensuojelu, julkisuus, julkisuuskuva, media.

Sisällys

1 Johdanto	1
2 Julkisuus.....	4
2.1 Julkisuuden käsite	4
2.2. Media ja mediajulkisuus	7
2.3 Verkot ja verkkojulkisuus	11
2.4 Julkisuuden vaikutukset mielikuvien muodostumiseen.....	14
2.4.1 Maine, imago ja mielikuva.....	14
2.4.2. Sosiaalityötä koskevat mielikuvat.....	17
3 Lastensuojelu	19
3.1 Tavoitteet ja tehtävät.....	19
3.2 Työprosessi	23
3.3 Luottamuksellisuus ja salassapitovelvollisuus.....	24
3.4 Julkisuuden merkitys lastensuojelulle.....	27
4 Tutkimuksen toteutus.....	34
4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset.....	34
4.2 Tutkimuksen aineisto	34
4.2.1 Sanomalehden tekstit	34
4.2.2 Teemahaastatteluun osallistuvat sosiaalityöntekijät	38
4.3 Teemahaastattelu tutkimusmenetelmänä	39
4.4 Tutkimuksen analysointi	41
4.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	42

5 Lastensuojelun julkisuuskuva	45
5.1 Lastensuojelun kriisi	45
5.1.1 Lastensuojelun rakenteelliset ongelmakohdat	48
5.1.2 Henkilöstöressurssien ongelmakohdat	52
5.2 Lastensuojelun kritiikki.....	55
5.2.1 Lastensuojelun epäonnistuneisuus	57
5.2.2 Palvelumallin monimutkaisuus	62
5.3 Lastensuojelun kehittäminen.....	65
5.4 Lastensuojelun puolustus	73
5.5 Lastensuojelun julkisuuskuvan vaikutus sosiaalityöntekijän työhön.....	79
6 Pohdinta	85
LÄHTEET	90
LIITTEET	96

1 Johdanto

Suomessa lastensuojelua ravisutti vuoden 2012 äitienpäivänä tapahtunut kahdeksan vuotiaan Eerika-tytön kuolemaan johtanut lastensuojelutapaus. Lapsi menehtyi isänsä ja äiti-puolensa pahoinpitelystä saamiinsa vammoihin. Perheellä oli taustallaan pitkäaikainen lastensuojelun asiakkuus. Perheestä oli tehty lukuisia lastensuojeluilmoituksia, viimeisin keväällä 2012. Tapaus herätti laajan julkisen keskustelun lastensuojelun tämänhetkisestä tilasta sekä lastensuojelun vastuusta kahdeksan vuotiaan Eerikan menehtymiseen. Lastensuojelu on noussut julkiseen keskusteluun yksittäisten tapauksien kautta, Eerika-tapausten lisäksi lastensuojelu on noussut julkiseen keskusteluun vuoden 2014 tapahtuneiden Rautavaaran ja Kuopion perhetragedioiden yhteydessä. Patrick Ayre (2001, 887-888) toteaaakin lastensuojelun saavan paljon kritiikkiä. Toimintaa on kyseenalaistettu sekä syytetty lasten heitteillejätöstä.

Aulikki Kananoja (2013, 6) tuo sosiaali- ja terveysministeriön raportissaan esille lastensuojelun kriittinen arvioinnin lisääntyneen jo vuodesta 1970 lähtien. Vuonna 2012 Venäjän lapsiasiamies Pavel Astahov kritisoi Suomen lastensuojelua Venäjän mediassa ja varoitti venäläisiä perheitä Suomessa asumisesta sekä Suomeen matkustamisesta. Hänen mukaan Suomessa otetaan venäläislapsia herkemmin huostaan. Lastensuojelun toiminta on saanut kritiikkiä myös ihmisoikeusliikkeenä tunnetulta Lokakuun liikkeeltä. Sen tavoitteena on ”auttaa huonosti kohdeltuja lastensuojelun lapsiperheitä” ja ”parantaa kodistaan pois sijoitettujen lasten ja heidän vanhempien oikeusturvaa” sekä ”palauttaa leimautuneille lastensuojeluperheille heille kuuluva ihmisarvo”. Lokakuun liikkeen asettamien tavoitteet kritisoivat voimakkaasti lastensuojelun toimintaa. Lokakuun tavoitteiden mukaan perheitä tulee suojella lastensuojelulta ja lastensuojelun toiminta näyttäytyy perheelle uhkatekijänä.

Media vaikuttaa ihmisten mielikuvien muodostamiseen ja muokkaamiseen (Salokoski & Mustonen 2007, 15). Media ja sen luoma julkisuuskuva lastensuojelusta vaikuttavat tätä kautta myös ihmisten mielikuviin lastensuojelusta ja sen toiminnasta. Annamaija Puonniin (2004, 335) mukaan lastensuojelun yleiskuva julkisuudessa on suhteellisen hyvä, vaikka alan mielikuvia leimaavatkin huostaanotot. Teknologian kehittyminen on vaikuttanut myös median muuttumiseen. Sosiaalinen media, YouTube sekä erilaiset blogit mahdollistavat lastensuojelun asiakkaiden jakavan omia kokemuksiaan ja tuntemuksistaan las-

tensuojelun toiminnasta. Tiedontuotannon monipuolistumisen myötä lastensuojelun asiakkaista on muodostunut varteenotettavia tiedon tuottajia. Vuonna 2014 julkiseen keskustelun puheenaiheeksi nousi internetiin ladattu huostaanottovideo, mikä nosti puolestaan keskusteluun huostaanottotilanteet ja niihin johtaneet syyt sekä sosiaaliviranomaisen toiminnan.

Lastensuojelun viranomaisia sitovat vaitiovelvollisuus ja viranomaisen tehtävänä on pitää salassa asiakasta koskevia tietoja. Asiakkaiden tuodessa epäonnistuneita lastensuojelukemuksiaan julkiseen keskusteluun, sosiaalityöntekijöiden vaitiovelvollisuus sekä salaspito rajoittavat mahdollisuutta vastata asiakkaiden esittämiin lastensuojelua koskeviin väitöksiin. Lastensuojelun noustessa esiin yksittäisten lastensuojelutapausten kautta, sosiaaliviranomaiset pystyvät osallistumaan julkiseen keskusteluun ja kommentoimaan keskustelua herättänyttä tapausta vain yleisellä tasolla. Yksittäisten tapauksien komennoinnin ollessa mahdotonta, pohtimisen arvoista onkin, rakentaako yleisö kuvaa lastensuojelusta median luoman julkisuuskuvan sekä toisen osapuolen kertomusten varassa.

Lastensuojelun julkinen keskustelu vuosien aikana kiihtynyt, mutta samassa suhteessa sen tutkimus ei ole lisääntynyt. Sosiaalityöstä ja sen julkisuuskuvasta on tehty vuosien 2012-2015 aikana pro gradu –tutkielmia, jotka ovat keskittyneet mediassa luomaan julkisuuskuvaan. Lastensuojelun julkisuuskuva mielletään helposti kielteiseksi ja tutkimukseni tavoitteena on kartoittaa lastensuojelun julkisuuskuvaa mediassa sekä selvittää miten mediassa esiintyvä lastensuojelun julkisuuskuva kohtaa sosiaalityöntekijöiden käsitykset omasta työstään. Tutkimuksessa lastensuojelun julkisuuskuvalla ymmärretään sitä, mitä ja miten lastensuojelua käsitellään mediassa, eli tämän tutkimuksen media-aineisto on koottu Helsingin Sanomista. Median luoma julkisuuskuva on yhteydessä siihen, miten ihmiset muodostavat mielikuvia lastensuojelusta ja sen toiminnasta.

Tutkimuksen tavoitteena on kartoittaa myös lastensuojelun julkisuuskuvan vaikutuksia sosiaalityöntekijän työhön. Lastensuojelun julkisuuskuvan oletetaan vaikuttavan asiakkaiden lastensuojelun mielikuviin sekä asenteisiin, jonka kautta julkisuuskuva vaikuttaa myös sosiaalityöntekijän työhön. Minna Tarvainen (2007, 12) painottaakin, ettei sosiaalitoimistoon apua hakeva tule sosiaalitoimistoon avoimin mielin, vaan sosiaalityön julkisuuskuva on muokannut hänen odotuksiaan ennen asiakuuden syntymistä. Sosiaalityön brändi vaikuttaa asiakaan odotuksiin, sillä hän uskoo kohtaavansa sosiaalityön toiminnan kautta epätoivon tai mahdollisuuksien maailman.

Tutkimusaineisto koostuu Helsingin Sanomien tuottamasta media-aineistosta, mikä on koottu 1.1.2014 – 31.12.2015 aikavälillä julkaistuista lastensuojelua koskevista uutisista sekä mielipidekirjoituksista. Tämän lisäksi tutkimusaineistona on kolmen lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden haastelu. Sosiaalityöntekijöiden haastatteluiden osalta tutkimus on kvalitatiivinen teema-haastattelututkimus, jonka avulla voidaan saada laaja näkökulma sosiaalityöntekijöiden käsityksistä oman työnkuvan julkisuuskuvasta.

Oma mielenkiinto tutkimusaiheeseen on herännyt viime vuosien lastensuojelun media-kohuissa (Eerika tapaus, Kuopion ja Rautavaaran perhetragediat), jolloin lastensuojelun luonteen lisäksi keskusteluun nousi myös sosiaalityöntekijän rooli. Vuoden 2015 kesällä Muhoksen perhekodin ohjaajan murha nosti lastensuojelun puolestaan uhriksi, sillä muutama perhekodin asiakkaana oleva nuori tappoivat perhekodissa työskennelleen ohjaajan. Koen tutkimusaiheen tarpeellisenä, sillä sosiaalityön julkisuuskuva oletetaan olevan kielteinen sekä sosiaalityöntekijöiden ja mediassa luoman julkisuuskuvan eroavaisuuksia tai samankaltaisuuksia ei ole sosiaalityön kentällä paljon tutkittu.

Tutkimuksen teoriaosuus lähtee liikkeille julkisuuden käsitteen avaamisesta. Luvussa 2 käsitellään mediaa ja mediajulkisuutta sekä verkkoa ja verkkojulkisuutta. Luvussa keskitytään tarkastelemaan myös mielikuvien syntymistä ja alaluvussa tarkastellaan mielikuvien vaikutusta sosiaalityöhön. Luku 3 keskittyy puolestaan tarkastelemaan lastensuojelua ja sen tehtäviä. Tutkimuskysymys ilmenee luvussa 4 ja luvussa keskitytään myös tarkastelemaan tutkimuksessa käytettyä tutkimusaineistoa, tutkimusmenetelmää sekä tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta. Tutkimustulokset esitetään luvussa 5, jotka koostuvat Helsingin Sanomien lastensuojelukirjoitusten sekä sosiaalityöntekijöiden teema-haastatteluista esiin nousseista teemoista. Luku 6 on tutkimuksen viimeinen luku, mikä keskittyy tutkimuksen pohdintaan.

2 Julkisuus

2.1 Julkisuuden käsite

Julkisuuden määrittely koetaan hankalana, sillä julkisuudella on erilaisia käyttötapoja ja sitä voidaan tarkastella liberalistisesta, pluralistisesta sekä kriittisestä näkökulmasta. Julkisuus nähdään liberalistisessa ajattelussa markkinapaikkana, jossa tuottaja ja kuluttaja kohtaavat. Julkisuus nähdään tällöin suostuttelevana ja sen tavoitteena on vaikuttaa kuluttajien käytökseen. Pluralistisessa ajattelumallissa julkisuus puolestaan on intressien sovittelemisen areena ja julkisuudella on poliittisia, taloudellisia sekä kulttuurisia tehtäviä ja eri julkisuusareenoilla on sääntönsä. Pluralistisen ajatusmallin ongelmana on, etteivät kaikki julkisuuden osapuolet sitoudu sen periaatteisiin, vaan toimisivat mieluummin markkinajulkisuuden sääntöjen perusteella. Kriittinen julkisuuden mukaan julkisuus nähdään tasavertaisen keskustelun areenana. Saksalaisen Jürgen Habermasin muodostama ihanteellisen julkisuuden sisältö painottaa kaikille avointa kriittistä keskustelua, jossa jokaisen mielipide huomioidaan tasavertaisesti. Julkisuus tullee olla avointa jokaiselle, jolloin jokaisella on oikeus osallistua julkiseen keskusteluun ja keskustelussa painotetaan osallistujien keskinäistä tasavertaisuutta. (Nieminen & Pantti 2012, 31-33.)

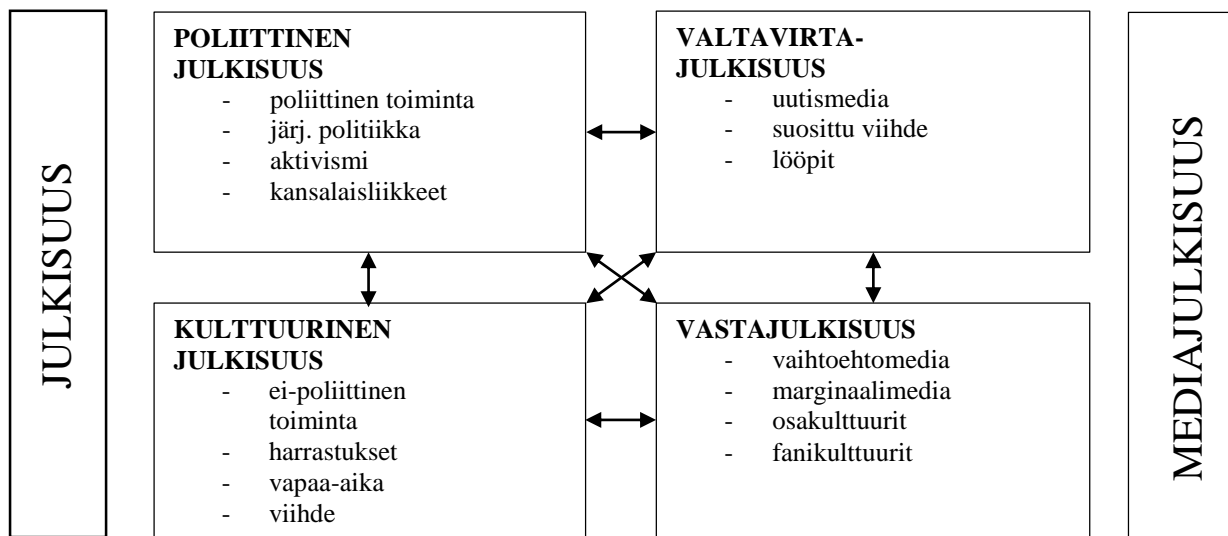
Habermasin Julkisuuden rakennemuutos –teoksen suomentajan Veikko Pietilä (2004, 10-11) näkee myös julkisuuden käsitteenä hankalana. Julkisuudesta Habermas käyttää teoksessaan käsitteitä ”Öffentlichkeit” ja ”Publizität”, joista Pietilä suomentaa ensimmäisen käsitteen olevan yksityisyyden vastakohta eli julkisuus. Myös toinen käsitteellä tarkoitetaan julkisuutta, mutta Habermas viittaa käsitteellä siihen, kun jokin julkisuuden ulkopuolella ollut tai pidetty on noussut tai nostettu julkisuuteen ja saanut tunnettavuutta (publisiteettia). Juha Herkman (2011, 80) näkee Habermasin julkisuuden käsitteen liian laajana, sillä julkisuus ei taivu vain yhdeksi.

Heikki Kuutin (2008, 9) mukaan julkisuus voidaan nähdä yhtenä demokraattisen yhteiskunnan näkyväksi tekemisen välineenä. Julkisuus voidaan nähdä itseään ruokkivana toimijana, jolloin media ja sen kohdeorganisaatiot sekä mediaa seuraava yleisö vaikuttavat median tuottamiin julkisuuskuvan sisältöihin ja luonteisiin. Hannu Nieminen (2008, 18-19) puolestaan näkee julkisuuden käsitteen monimutkaisena sekä väljänä, jota käytetään normatiivisesti sekä deskriptiivisesti. Normatiivinen tieto on lähtökohdiltaan julkista ja deskriptiivinen tieto näkee julkisuuden kaikille yhteisenä ja avoimena.

Nieminen (2008, 20) tuo esille Habermasin määrittelemän demokraattisen julkisuuden viisi ominaispiirrettä. Julkisen keskustelun pääsy tulee olla avointa ja julkisessa keskustelussa osapuolten tulee olla keskenään samanarvoisia. Julkisessa keskustelussa mitään aihetta ei voida ennalta sulkea keskustelun ulkopuolelle. Keskustelun lopputulos määräytyy seitsemän argumenttien perusteella ja keskustelun tavoitteena on yhteisymmärrys.

Herkman (2011, 84-86) hahmottelee julkisuusteorioiden perusteella mallin julkisuuden eri osa-alueista ja niiden roolista julkisessa toiminnassa (Kuvio 1). Julkisuus toimii mallin yhdistävänä käsitteenä, joka kattaa kaiken julkisen, näkyvän toiminnan erotuksena salaisesta, yksityisestä ja ei-näkyvästä toiminnasta. Julkisuus jaetaan poliittiseen ja kulttuuriseen julkisuuteen. Mediajulkisuus muodostaa osajulkisuutensa ja perustuu viestintäteknologioihin perustuvaan välitettyyn julkisuuteen, johon liitetään myös anonyymit yleisöt ja puolittut yhteisöt erityisesti internetin välityksellä. Mediajulkisuus sisältää poliittisen ja kulttuurisen julkisuuden toimintatapoja.

Kuvio 1. Julkisuuden osa-alueet ja julkisen toiminnan areenat (Herkman 2011, 85).

Poliittinen julkisuus rakentuu poliittisen toiminnan kautta, kuten eduskuntapuheista, puoluekokouksista, vaaliehdokkaiden esiintymisistä ja järjestelmäpolitiikan mediajulkisuudesta. Poliittiseen julkisuuteen liitetään myös vastademokratian julkinen toiminta, esimerkiksi internetin keskustelupalstojen poliittinen väittely ja erilaiset mielenosoittamiset sekä julkiset kannanotot. Kulttuurinen julkisuuteen liitetään toiminta, jota ei mielletä ei-poliittiseksi toiminnaksi. Kulttuurista julkisuutta katsotaan olevan harrastukset, julkinen

yhdessäolo sekä viihteen kulutus. Kulttuurinen julkisuus liitetään ruumiillisiin ja affektii-visiin kokemuksiin, sillä tavoitteena on enemmän mielihyvä ja nautintohakuisuus kuin yhteiskunnan yhteisten päämäärien saavuttaminen. Tiukkaa jakoa poliittisen ja kulttuurisen julkisuuden kesken on mahdotonta tehdä, sillä politiikkaan liittyy aina myös ei-ratio-naalisuutta, tunteenomaisia intressejä ja henkilökohtaista politiikkaa. (Herkman 2011, 84-85.)

Herkman (2011, 86) jakaa mediajulkisuuden ainakin kansallisella tasolla valtavirran julkisuuteen sekä vastajulkisuuteen. Valtavirran julkisuus muodostuu viestinnän tarjonnasta, joka tavoittaa jossain muodossaan suurimman osan kansalaisista ja on useimmille tuttua. Valtavirran mediajulkisuuden tuottamia ja esille nostettavia aiheita on vaikea välttää, mikäli on tekemisissä viestintien sekä muiden ihmisten kanssa. Valtavirran mediajulkisuuteen liitetään suurimmat uutisvälineet, kuten valtakunnalliset sekä maakunnalliset sanomalehdet, radio- ja televisiokanavat ja internetsivustot. Myös populaarikulttuurin kansansuosikit, jotka yhdistävät suuria ihmisjoukkoja liitetään valtavirran mediajulkisuuteen.

Vastajulkisuus puolestaan rakentuu valtavirran ulkopuolelle sijoittuneista osajulkisuuksista. Vastajulkisuutta kutsutaan myös marginaalijulkisuudeksi, kun kyse on pieniä ja tiettyyn aiheeseen erikoistuneita ryhmiä yhdistävästä julkisuudesta tai yhteisön edustajat kokevat, että julkisuutta kannattaa rajata konfliktien välttämiseksi. Vastajulkisuus muodostuu median valtavirran ulkopuolelle sijoittuvista lehdistä ja internetsivustoista. Vastajulkisuuden kutsuminen marginaaliseksi on harhaanjohtavaa, sillä se voi olla suosittua ja siihen sitoutuu paljon intohimoa sekä toiminnallisia voimavaroja. (Herkman 2011, 86-87.)

Pekka Aulan ja Leif Åbergin (2012, 215-216) mukaan julkisuuskentän prosessit ovat luonteeltaan dynaamisia, kompleksia sekä rekursiivisia. Dynaamisuus liitetään julkisuuden prosesseihin, sillä julkisuus rakentuu aina tietyllä julkisuuskentällä, jolloin julkisuus on liikkuvaa. Julkisuus näyttäytyy yhteiskunnassa akteina, joita voidaan havainnoida sekä tulkita. Julkisuuden teemojen vaikutusta on mahdotonta ennustaa ja kaikkia julkisuusprosesseja ei voida palauttaa takaisin lähtötilanteeseen.

2.2. Media ja mediajulkisuus

Journalismin luotettavuuden arvioimisen mukaan luottamus verkkouutisten tarjoaviin on pienempi verrattuna perinteisiin uutismedioihin. Media ja journalismi voidaan käsitteinä erottaa toisistaan, jolloin mediallyä käsitetään tuotanto- ja jakelukoneistoa ja journalismilla sisältöä. (Väliiveronen 2011, 22-23.) Viestinnän ja viestimien sijaan puhutaan mediasta, jonka käsite koetaan epämääräisenä laajana. Median rooli yhteiskunnassa on kasvanut viime vuosien aikana ja sillä viitataan viestinnän välineiden lisäksi myös välineiden toimintatapaan ja sisältöihin. Media on käsitteenä kuvaavampi, sillä se sisältää sanoma- ja aikakauslehdet, radion ja television, erilaiset musiikki- ja kuvatalenteet sekä internetin. (Nieminen 2004, 118.) Median käsitteen määrittelyt ovat toisinaan ristiriidassa keskenään. Elisa Juholin (2006, 230) määrittelee myös median yleistyneeksi joukkoviestinnän käsitteeksi, joka sisältää sano- ja aikakauslehdet painettuina sekä verkkojulkaisuina ja radion sekä television. Määritelmään ei kuitenkaan liitetä kuitenkaan kirjoja, elokuvia ja tallenteita, sillä niiden nähdään harvemmin koskettavan yrityksiä tai yhteisöjä.

Median päätehtävänä on tiedon välittäminen ja sen kautta yhteiskunnallisen päätöksenteon valvonta. Tiedon välittämisen ohella median tavoitteena on valintojen ja journalistisen työn avulla lisätä ihmisten ymmärrystä ja tietoa ympäröivästä maailmasta sekä sen ilmiöistä. (Juholin 2006, 230.) Kuutti (2008, 16-17) toteaa, että mediaa kritisoidaan ikävien uutisten etsimisestä kielteisyyden painottamisesta, jolloin myönteiset uutisaiheet ja näkökulmat jäävät kielteisyyden alle. Kielteisyys on yleinen uutisarvotekijä, jolloin kielteisten uutisaiheiden kertomisesta on muodostunut vakiintunut journalismin aihealue ja sen nähdään houkutteleva yleisöä. Kielteisyttä vahvistaa myös toimittajien perusomainen kriittisyys. Niemisen ym. (2012, 22-23) mukaan markkinoituminen vaikuttaa aiheiden valintaan, sillä tavoitteena varmistaa niiden myyvyys sekä houkuttelevuus. Median kaupallistuminen on muuttanut median sisältöä entistä viihteellisemmäksi.

Esa Väliverroksen (2009, 98-99) mukaan tekninen kehittyminen on yhteydessä median käsitteen laajentumiseen ja nykyisin media koetaan kattokäsitteenä, mikä sisältää perinteisen joukkoviestinnän lisäksi uusia teknisesti välittyneitä viestinnän muotoja. Internet on metamedia sisältäen perinteiset joukkoviestinnän muodot sekä uudenlaisen sosiaalisen median.

Internet on tiukentanut medioiden välistä kilpailua ja siirtänyt journalismia kohti online-uutistuotantoa. Internet koetaan ylivertaisena julkaisupaikkana ja se mahdollistaa uusia

mahdollisia median ja yleisön väliseen vuorovaikutukseen, perinteinen media on joutunut reagoimaan internetin mahdollisuuksiin pitääkseen yllä yleisösuhdettaan. Uutisointi internetin välityksellä on nopeaa ja sen saatavuus on maailmanlaajuista. (Väliverronen 2011, 21.) Helppo pääsy verkkojulkisuuteen lisää samanaikaisesti tarkistamattoman tiedon leviämistä. Verkko mahdollistaa nimettömyyden myötä loukkaavan kielen käytön, jota ei kasvokkaisessa viestinnässä käytettäisi. (Wiio & Nordenstreng 2012, 28.)

Väliverrosen (2012, 91) mukaan viimeistään internetin ja sosiaalisen median käytön lisääntyminen on osoittanut, ettei puhetta mediasta yksikkönä tai yhtenä toimijana voida tehdä. Janne Matikainen (2012, 133-135) painottaa sosiaalisen median nousseen perinteisen mediajulkisuuden rinnalle ja sitä voidaankin pitää vaihtoehtona perinteiselle mediajulkisuudelle. Perinteinen media on keskittynyttä, yksisuuntaista ja kontrolloi toiminnallaan sisältöjään, kun sosiaalinen media on luonteeltaan hajaantuvaa, vuorovaikutteista sekä avointa. Sosiaalisen median käsite muodostuu median ja internetin kehitysvaiheeseen, jossa sisällöntuotanto on hajanaista sekä sosiaalisen median käyttäjät tuottavat itse sisältöä. Sosiaalisesta mediasta voidaan käyttää termeinä myös web 2.0, vertaismedia, vertaisverkko, sosiaalinen web sekä osallisuusmedia. Sosiaaliseen mediaan liitetään avoimuus, demokraattisuus, vapaat sisällöt, kollektiivisuus, hierarkian väheneminen sekä amatöörien voima.

Sosiaalinen media liitetään median ja internetin kehitysvaiheeseen, jossa sisällöntuotanto hajautuu ja käyttäjien tuottama sisältö lisääntyy. Sosiaalisessa mediassa sisällön tuottamisen lisäksi keskeistä on verkostomainen, jopa yhteisöllinen toiminta. Tunnettuja sosiaalisen median palveluita tai sen muotoja ovat Facebook, YouTube, Wikipedia, Twitter sekä erilaiset blogit. (Matikainen 2012, 297.) Matikainen (2012, 150) liittyy sosiaaliseen mediaan vahvasti demokraattisen vuorovaikutuksen ja sisällöntuotannon, mutta samalla kyseenalaistaa internetin ja sosiaalisen median tasa-arvoisuuden.

Median ja ihmisten välinen vuorovaikutus on muuttunut vuosien aikana, jolloin yhteiskunnalliselle osallistumiselle ja vaikuttamiselle on tullut enemmän tilaa. Joukkoviestintä nähtiin aikaisemmin yksisuuntaisesti ja pääsy joukkoviestinnän käyttämiseen ja tuottamiseen oli rajoitettua. Nykyään joukkoviestinnässä korostetaan vuorovaikutusta ja sen mahdollisuutta. Yleisön kynnyksistä käyttämään sekä tuottamaan joukkoviestinnän eri muotoja on matala internetin sekä paikallisradioiden välityksen avulla. (Nieminen 2004, 118.) Wiio ym. (2012, 11) painottavat uuden joukkoviestinnän mahdollistavan passiivisten seuraajien muuttumisen sisällöntuottajiksi. Tietotekniikka ja avoin joukkoviestintä

mahdollistavat, että kaikilla on mahdollisuus tavoittaa kotimaisen sekä ulkomaisen yleisön. Internetin avointa viestintää kutsutaan yleisesti sosiaalisiksi mediaksi.

Nieminen (2004, 118) huomauttaa vuorovaikutteisuuden olevan voimistuva kehityspiirre, joka vahvistuu vielä entisestään tulevaisuudessa. Anu Kantolan (2011, 40) mukaan 2000-luvulla internet muodostaa tärkeän julkisuuden areenan, joka mahdollistaa lähes reaaliaikaisen uutisten ja sisällön jakamisen. Samanaikaisesti internetin suosio haastaa television ja radion lisäksi painetut sanoma- ja aikakauslehdet. Internetin myötä sanomalehdet ovat joutuneet nopeaan pohtimaan erilaisia verkkojulkaisuja, joista ihmiset olisivat valmiita maksamaan.

Median valta liittyy mediasisältöihin, eli niihin asioihin, joita media nostaa esille ja miten asioita mediassa määritellään. Valta nähdään keinona vaikuttaa vastaanottajan mielipiteisiin, asenteisiin sekä käyttäytymiseen, mutta sen tutkiminen on haastavaa. Joukkoviestinnän tutkimuksissa painottuu käyttäytymistieteellinen näkökulma, jonka mukaan media vaikuttaa suoraan yksilöiden käyttäytymiseen tai epäsuoraan mielipiteen muutoksina. Viestimet ovat osa yhteiskuntaa sekä ihmisten välisiä suhteita ja pohtimisen arvoista onkin, miten voimme päätellä, mikä on median vaikutusta. Median valtaa voidaan nimetä kuvitelluksi vallaksi, sillä valta muodostuu sosiaalisten toimijoiden uskomusten ympärille. (Väliaverron 2012, 90-92.)

Kari Väisänen (2011, 106) tuo myös esille median menettäneen 2000-luvun aikana uutismonopolin aseman, sillä sosiaalinen media ja jatkuvasti kehittyvät mobiililaitteet mahdollistavat jokaiselle mahdollisuuden uutisvälitykseen osallistumisen. Tiedontuotannon monipuolistuminen voidaan nähdä kaksijakoisena. Digitalisoituminen ja sen kehitys nähdään positiivisena, mikäli sosiaalista mediaa osataan käyttää uutisten tuottajana tai uutiskanavana. Haastavuutta lisää median tehtävä arvioida tiedon luotettavuutta ja eettisyyttä, vaikka digitalisuus johtaa uutisvyöryyn paljouteen. Matikainen (2011, 24) painottaa kuitenkin suomalaisten nuorten lukevan paljon verkkolehtiä, jolloin journalismin kulutus ei ole välttämättä vähentynyt lisääntyneen verkon ja sosiaalisen median käytön vuoksi.

Herkman (2011, 125) puolestaan nimittää merkittäväksi julkisuuteen vaikuttaneeksi muutostekijäksi 1980-luvulta alkanut median markkinoitumisen ilmiö. Myös digitalisoituminen ja verkkoviestinnän leviäminen eli viestintäteknologian kehittäminen ovat vaikuttaneet julkisuuden käsitteen muutokseen. Matikainen (2011, 295) näkee teknologian digitalisoituminen olevan median kannalta käännteentekevänä, jonka seurauksesta on alettu

käyttämään uuden median tai uusmedian nimityksiä. Ongelmana kuitenkin nähdään olevan rajanveto uuden ja vanhan median välillä sekä mitä uudella medialla todellisuudessa käsitetään. Median digitalisoituminen ei kuitenkaan välttämättä muuta median sisältöjä, käyttötapoja ja merkityksiä. Herkman (2011, 148) painottaa uuden median osalta tärkeänä medioiden yhdentymistä eli mediakonvergenssia, jolla tarkoitetaan erityyppisten medioiden yhdentymistä. Internet nähdään yhdistävän eri median ja viestinnän muotoja, sillä internetin avulla luodaan uusia viestintäympäristöjä, kuten yhteispalveluita.

Yleisö, erityisesti nuoret, luottavat perinteisiin medioihin, kuten uutiseen ja sanomalehtiin. Luottamuksen sekä käytön välillä ei ole selkeää yhteyttä, sillä iltapäivälehtien verkkosivuja luetaan hyvin paljon, mutta luottamus iltapäivälehtiin on vähäistä. (Matikainen 2011, 25.) Kuutti (2008, 17) mukaan ihmiset luottavat mediaan silloin, kun sen avulla kerrotaan havaitsemista epäkohdista. Myös uskottavuus on suurempi kielteisillä uutisaiheilla, sillä myönteisissä uutisaiheissa on mukana epäilyks kohteen itsensä markkinoinnista. Voidaan puhua mediaymmärryksestä, jolla ymmärretään erilaisia tapoja median sisältöjen, käytön, kokemusten, medioiden välisien yhteyksien ja niiden muuttuvien asemien hahmottamisessa vallitsevassa mediakulttuurissa (Paasonen 2006, 23). Myös Hannu Nieminen ja Mervi Pantti (2009, 21) painottavat median siirtyneen kulttuuris-moraalisesta sääntelystä taloudellis-kaupalliseen sääntelyyn ja tätä siirtymää kutsutaan markkinoinniksi.

Mediajulkisuus muodostaa oman julkisuuden ulottuvuuden ja sen sisältöön sekä muotoon vaikuttavat journalistiset käytännöt. Mediajulkisuudessa korostuu joukkoviestintä ja medialla on vastuu siitä, mitä ihmiset tietävät ympäristönsä tapahtumista. (Kuutti 2008, 13.) Medialla on suuri merkitys yhteiskunnan tiedon tuotantoon. Väliwerrosen (2011, 24) mukaan viestimillä ja journalismilla on tärkeä rooli ylläpitää yhteiskunnallista valtasapainoa. Herkman (2011, 124) painottaa mediajulkisuuden muuttuneen viestintäteknologian kehityksen lisäksi myös viestintään liitettävän poliittisen sääntelyn ja kulttuuristen arvoitelmien mukana.

Kuutti (2008, 13-16) näkee mediajulkisuuden lopputuloksena julkisuuden kohteen ja siitä raportoivan median vuorovaikutuksesta. Se on luonteeltaan journalistista tai ei-journalistista, ero pohjautuu asiapohjaisuuteen ja uskottavuuteen. Mediajulkisuuteen voidaan liittää myös arvaamattomuus, sillä mediajulkisuus voi olla myönteistä sekä kielteistä julkisuutta. Juholin (2006, 230-231) mukaa mediajulkisuus on keino lisätä tunnettavuutta,

käydä julkista keskustelua ja vaikuttaa sidosryhmiin. Mediajulkisuus on riskialtista, sillä julkisuuteen saatetut viestit voivat esittäytyä erilaisina kuin ne tarkoitettiin.

Mediajulkisuuden kohteeksi päätyneellä tai joutuneella on julkisuusuuden rakentamiseen mahdollisuutensa lisäksi myös rajoituksena, jotka ovat sidottavissa toiminnallisiin käytäntöihin, mediayhteistyössä toimivien viestinnällisiin asenteisiin ja kykyihin, lainsäädäntöön sekä toiminnan eettisiin periaatteisiin. (Kuutti 2008, 13.)

2.3 Verkot ja verkkojulkisuus

Verkostot nähdään vastakohtana valtaa menettäville hierarkkisille sekä keskusjohtoistille organisaatiolle. Verkosto kuvaa myös modernisaation kuluessa tapahtunutta muutosta, sillä verkostot määrittelevät ihmisten keskinäistä vuorovaikutusta ja yhteiskunnan organisoitumista yksilöiden, yhteisöjen ja kansallisvaltioiden rinnalla tai niiden sijasta (Sepänen & Väliaverron 2012, 81.) Pekka Aula, Janne Matikainen ja Mikko Villi (2006, 10) toteavat verkon olevan monisuuntaisen viestinnän väline ja sen ominaisuutena on lähettäjä- ja vastaanottajasuhteiden dynaamisuuden sekä vuorovaikutussuhteiden syntyminen. Viestinnän välineen lisäksi verkko nähdään tilana ja alustana. Verkon näkeminen tilana perustuu verkon kykyyn muuttaa ihmisten suhdetta paikkaan, paikallisuuteen ja aikaan. Verkko mahdollistaa globaaliseen vuorovaikutukseen. Verkko toimii myös alustana, johon liitetään eri viestimien sisältöjä ja toimintoja.

Manuel Castellsin (2009, 55) mukaan viestinnän merkitys korostuu tulevaisuudessa, sillä se siirtyy vielä enemmän verkkoon. Sakari Taipale (2013, 176) tuo esiin Castellsin määrittelemän verkosto käsitteen, jotka muodostuvat toisiinsa liittyvistä solmuista. Verkostot ovat itseorganisoituvia, sillä verkostot poistavat turhia soluja ja lisäävät uusia tarpeen mukaisesti.

Castells (2009, 54-55) jaottelee viestinnän kolmeen osaan ja jokaiset viestinnän prosessit nähdään tärkeinä. Massaviestinnässä (mass communication) yleisö on suuri, jolloin viestinnän laajuus on yhteiskunnallinen. Massaviestintä perustuu perinteisesti yksisuuntaisuuteen, mutta nykyisin yksisuuntainen massaviestintä on saanut interaktiivisia piirteitä, sillä yleisöllä on mahdollisuus osallistua esimerkiksi televisio- ja radio-ohjelmiin. Keskinäisviestintä eroaa massaviestinnästä, sillä sen viestinnän kohteena ovat määrätty lähettäjä ja vastaanottaja. Keskinäisviestintä perustuu vastavuoroiseen viestintään, joka mahdollistaa myös välittömän palautteen antamiseen.

Uudeksi viestinnän muodoksi Castells (2009, 55) nimeää henkilökohtaisen joukkoviestinnän (mass self-communication), sillä viestinnän helppokäyttöisyys ja ilmainen julkaisujärjestelmä mahdollistavat käyttäjän omien mediasisältöjen luomisen ja niiden jakamisen globaalille yleisölle eri palveluiden kautta. Viestintään sisältyy henkilökohtaisuus ja yksilölähtöisyys, sillä lähettäjä määrittelee viestin sisällön lisäksi sen saajan. Castells (2009, 72) painottaa teknologian muutoksen sekä viestinnän digitalisoitumisen ansiosta maailmanlaajuinen tiedonsiirto on nopeutunut sekä helpottunut. Yhteinen digitaalinen kieli mahdollistaa mediasisältöjen samalle alustalle sijoittamisen. Myös Jääskeläinen (2011, 42) tuo esille tekniikan kehityksen mahdollistaneen helpompia tapoja asioiden taustojen selvittämiseen, mielipiteiden muodostamiseen ja niiden ilmaisemiseen. Tulevaisuudessa tekniikan jatkuva kehitys lisää osallistumista sekä mielipiteellisen sisällön tarjonnan kasvua.

Seppänen ym. (2012, 16) kritisoivat Castellsin henkilökohtaista joukkoviestinnän käsitettä. Heidän näkemyksen mukaan käsite mahdollistaa, että median käyttäjät voivat päättää suhteensa mediaa ja sen sisältöihin. He kuitenkin myöntävät Castellsin onnistuneen nostamaan esiin käsitellään median rakennemuutoksen. Viestintä ja informaation jakaminen voi tavoittaa globaaleja yleisöjä lataamalla videoita YouTubeen, kirjoittamalla blogia tai julkaisemalla kuvia Facebookissa.

Nykypäivän informaatioteknologia mahdollistaa reaaliaikaisen tiedonvälityksen kaikissa muodoissa, mutta ei takaa sen totuudellisuutta medialisuuden näkökulmasta. Viime aikoina uutistieto sekä erilaisten yhteisöjen välinen informaatio välittyvät nopeasti ihmisten keskuuteen sosiaalisessa mediassa älypuhelimien kautta. Informaatio ei ole täsmällistä tai jossain tapauksissa kokonaan väärää. (Väisänen 2011, 87.) Verkojulkisuus on yleistynyt viime vuosien aikana. Kuutin (2008,11) mukaan verkkojulkisuuden käsitteen alle liitetään erilaiset keskustelupalstat, blogit sekä organisaatioiden ja yksityisten henkilöiden kotisivut. Internet on muokannut median toimintoja ja verkostot ovat muodostaneet sosiaalisen median, jossa mielipiteiden, käsitysten ja kokemusten välittäminen on johtanut siihen, että jokainen viestijä on omalla tavallaan toimittaja.

Matikainen (2011, 19) esittelee Tilastokeskuksen vuoden 2010 tutkimuksen tuloksia suomalaisten verkon käytöstä, jotka osoittavat verkon käytön yleistyneen eri ikäluokissa. Koko nuorempi sukupolvi käyttää internetiä ja osuus laskee iän myötä lievemmin kuin

ennen. Myös verkon käyttötarkoitukset jakautuvat ikäluokkien välin tasaisesti, mutta suurin ero esiintyy sosiaalisen median käytössä. Yhteisöpalveluja käyttää 16-24-vuotiaista yli 80 prosenttia, kun puolestaan 45-54-vuotiasta vain alle 30 prosenttia.

Median, verkon ja sosiaalisen median käyttötapa voidaan jaotella kolmeen osaan: aktiivisiin tuottajiin, jakajiin sekä passiivisiin seuraajiin eli perinteiseen mediayleisöön. Jako käyttäjäryhmiin ei ole selkeä, sillä käyttäjä voi olla samaan aikaan kaikissa rooleissa tai ainakin kahdessa jälkimmäisessä. (Matikainen 2011, 28.) Myös Atte Jääskeläisen (2011, 40) mukaan passiivinen kuluttaja liitetään perinteiseen mediaan ja aktiivinen uusi sukupolvi haluaa olla vaikuttamassa sekä tuottamassa sisältöä.

Matikainen (2011, 22) näkee nuorten verkon käytössä mielenkiintoisena erityisesti heidän roolinsa sisällön tuottajina. Sosiaalista mediaa määrittelee juuri käyttäjien sisällön tuotanto ja samalla se vaikuttaa median muutokseen. Sosiaalisessa mediassa sisällön tuotanto nähdään epämääräisenä, sillä sosiaalinen media on vielä epämääräinen käsite. Sisällön tuotannolla ymmärretään melkein mitä vain, se voi olla esimerkiksi tekstejä, videoita, keskustelukommentteja sekä mediasisältöjen sekoittamista keskenään. Sosiaalisen median sisällön tuotanto ei ole verrattavissa perinteiseen mediasisällön tuotantoprosessiin, sillä sosiaalisen median sisällön tuotanto on usein nopeaa, esimerkiksi Facebook-päivitys, twiittaus, kuvan tallentaminen tai kommentti.

Aula ym. (2012, 203-204) esittävät kaksi näkökulmaa organisaatioiden suhteeseen julkisuuteen. Managerialistisen näkökulma perustuu anglo-amerikkalaiseen käsitykseen, jonka mukaan vuorovaikutussuhteita rakennetaan, kehitetään sekä ylläpidetään organisaation julkissuhteiden (PR, public relations) avulla. Organisaation tavoitteena on suunnitelmallisen viestinnän kautta vaikuttaa ihmisten käsityksiin organisaatiosta sekä ylläpitää yhteisymmärrystä ja luottamusta. Toinen näkökulma perustuu eurooppalaisesta perinteestä kunnioittavasta PR-näkemyksestä, jossa painotetaan organisaation ja julkisuuden välistä refleksiivistä luonnetta keskittyen yleisöjen sekä julkisuuden sfääreihin. Organisaation toiminnalla nähdään olevan vaikutuksia yhteisöihin sekä yhteiskuntaan.

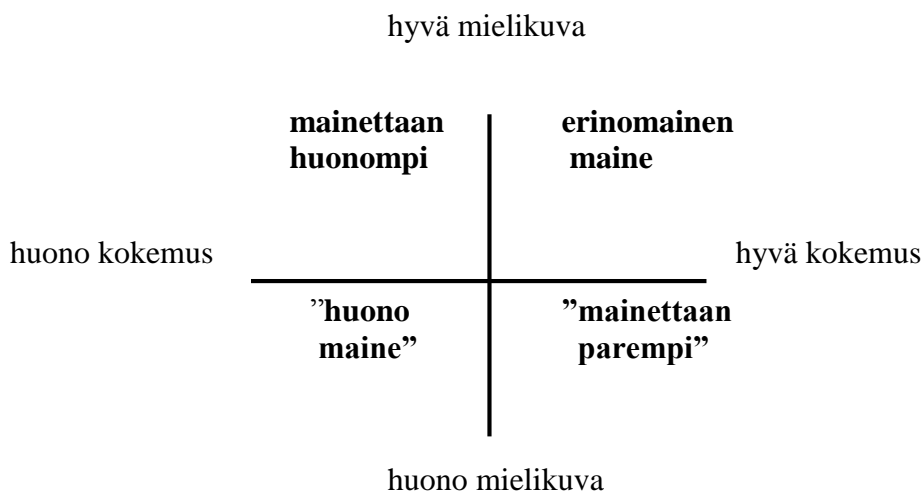
2.4 Julkisuuden vaikutukset mielikuvien muodostumiseen

2.4.1 Maine, imago ja mielikuva

Maineella tarkoitetaan kulttuurista tai sosiaalista todellisuutta, jonka vaikutus voi olla saman tasoinen kuin fyysisellä todellisuudella. Hyvä maine mahdollistaa suotuisan toimiympäristön ja sen vastakohtana on huonomaine. Maine liitetään kulttuurisen ympäristön käsitteeseen. Maineen merkitys ei voida vähätellä, sillä se pitää sisällään millaisia käsityksiä ja mielikuvia ihmisillä on sekä vaikuttaa ihmisten valintoihin ja päätöksentekoon. (Karvonen 1999, 18.) Erkki Karvonen (2005, 51) lisää hyvän maineen olevan strateginen voimavara, jonka avulla organisaation toimintaympäristön suotuisuus varmistetaan.

Maine liikkuu ihmisten keskuudessa tarinoiden ja kertomusten kautta, kun imagot ovat enemmänkin kuvia. Maineen merkitystä organisaatiolle ei voi vähätellä ja se on organisaatiolle aineetonta pääomaa. Organisaation hyvä maine edistääkin toimintaa eri tavoin, sillä se vahvistaa olemassaolo oikeutusta, herättää kiinnostusta, mahdollistaa kilpailijoista erottumiseen, vaikuttaa sidosryhmien päätöksentekoon ja yleisesti edistää vaikutusmahdollisuuksia. (Juholin 2006, 189-190.)

Maineen määrittelyyn vaikuttaa kuinka hallitsevia mielikuvat ovat suhteessa omakohtaisiin kokemuksiin ja päinvastoin. Mielikuvien suhteet voidaan kuvata maineen rakentumisen nelikenttään (Kuvio 2) (Aula & Heinonen 2002, 93.) Puonti (2004, 337) painottaakin yhteisön maine olevan imagojen summa.

KUVIO 2. Maineen nelikenttä (Aula ym. 2002, 93).

Erinomainen maine on tavoitelluin maineen muoto, jolloin ihmisillä on hyvät mielikuvat sekä omakohtaiset kokemukset. Mainettaan parempi on maineen kannalta ikävä, mutta suhteellisen helposti parannettavissa. Ihmisillä on organisaation toiminnasta hyviä kokemuksia, mutta mielikuvat organisaatiosta ovat epäsuotuisia. Huonossa maineessa oleva organisaatio voidaan nimetä olevan kriisissä, sillä sekä kokemukset että mielikuvat organisaation toiminnasta ovat huonoja. Maineenhallinnan kannalta organisaatio on todellisessa kriisissä vasta, mikäli kokemukset ja mielikuvat eivät vastaa todellista toimintaa. Mainettaan huonompi on maineen kannalta vaarallinen ja siinä mielikuvat ovat hyviä, mutta omakohtaiset kokemukset ovat puolestaan huonoja. Organisaatio on tällöin päältä kaunis, mutta sisältää jotain muuta. (Aula ym. 2002, 93-94.)

Karvonen (1999, 18-22) painottaakin viestinnän merkitystä ihmisten tietoisuuden rakentamisessa. Tietoisuus voidaan saavuttaa median, tiedotusvälineiden kautta joko uutisten tai mainosten välityksellä. Media on voimakkain imagonrakentaja, vaikka se ei rakenna aina myönteistä kuvaa uutiskohteestaan. Wiio ym. (2012, 12) jakavat viestinnän sanalliseksi ja sanattomaksi viestinnäksi, jotka muodostavat yhdessä moniviestinnän käsitteen. Sanallinen viestintä on puhe- tai kirjoitusviestintää, kun sanattomaan viestintään liitetään käyttäytyminen, symbolit tai esineet.

Imagon käsite on hyvin epämääräinen ja sillä ymmärretään sisältää kuvan antamisesta ja sen saamisesta, viestinnästä ja viestien pohjalta käsityksen muodostamisesta. Imagon määrittäminen nähdään kaksijakoisena, sillä toisaalta imago ymmärretään jonkin ulkoisena, visuaalisena ja viestinnällisenä asiana kun se voidaan nähdä myös ihmismielen ja tietoisuuden sisäisenä (mielikuvan) asiana. (Karvonen 1999, 39, 46.) Juholin (2006, 187) näkee imagon edelleen käyttökelpoisena käsitteenä, mikäli sillä viitataan vaikutelmiin ja ”mielen kuviin” ilman omia tai läheisten kokemuksia.

Pirjo Vuokko (2003, 106-111) painottaa imagon merkitystä, sillä se vaikuttaa mitä organisaatiosta puhutaan, kirjoitetaan ja kuvitellaan, halutaanko organisaatiota kuunnella ja tukea, halutaanko organisaatiota suositella muillekin, halutaanko sen kanssa tehdä yhteistyötä, halutaanko siihen sitoutua, halutaanko sinne hakeutua, halutaanko siellä olla töissä ja onko henkilökunta ylpeä organisaatiostaan. Organisaatiolla ei ole päätösvaltaa siihen, miten sen imago syntyy. Imagon syntyyn vaikuttavat tiedot, uskomukset, asenteet, arvot, ennakkoluulot, kokemukset sekä kuulopuhe.

Mielikuvat rakentuvat havainnoinnin kautta, kun havaintojen pohjalta muodostetaan tulkintoja sekä merkityksiä. Karvonen (1999, 51-53) lähestyy mielikuvien muodostamista tarkastelemalla viestin lähettäjän ja vastaanottajan vuorovaikutusta. Lähettäjällä ymmärretään sitä, mistä käsitys muodostuu ja vastaanottajalla sitä, kenelle käsitys muodostuu. Lähettäjä ja vastaanottaja ovat keskenään vuorovaikutuksessa ja yksilö saa informaatiota havaintojensa pohjalle ja sen seurauksesta rakentaa mielikuvia. Mielikuvien tuottaminen on aktiivista toimintaa, jolloin lähettäjä ei voi suoraan vaikuttaa millaisia mielikuvia vastaanottaja hänen lähettämistään aineksista rakentaa. Mielikuvien muodostamisessa voidaan erottaa kaksi osapuolta ja ovat keskenään vuorovaikutuksessa, jolloin mielikuvat rakentuvat havaintojen pohjalla olevaan informaatioon. Ensimmäisenä osapuolena on se, josta kuva tai käsitys muodostetaan ja toisena se, jolle kuva muodostuu.

Juholin (2006, 193-194) esittää kaavion sanojen tekojen suhteesta mielikuvien rakentamisessa. Paljon puhuva ja vähän tekevä organisaatio on viestinnältään aktiivinen ja kannustaa keskusteluun ennen kuin mitään on tapahtunut. Ennakoiva viestintää toimii oman aikansa, mutta organisaation uskottavuus heikkenee, ellei sanat saa teoista vastinetta. Vähän puhuva ja vähän aikaansaava organisaatio on tasapainossa viestinnän kanssa. Paljon puhuva ja vähän viestivä organisaatio luottaa tekoihin ja matalaan profiiliin. Matala profiiliin liitetään vaatimattomuus, mikä nähdään hyveenä. Paljon tekoja ja niitä tukeva viestintä on organisaation ja viestinnän ihanneltilanne, jolloin viestintä vastaa todellista toimintaa.

Tarja Salokosken ja Anu Mustosen (2007, 15, 37) mukaan media muokkaa käsityksiä eri sosiaaliryhmistä ja voimakkaimpia ovat asenteet, mallit sekä stereotypiat, jotka näyttävät toistuvasti ja ylikorostuneesti mediakanavien välityksellä. Median vaikuttaa epäsuorasti tai suorasti ihmisen tapaan havaita todellisuutta ja tätä kautta myös hänen toimintaansa. Median suorassa vaikutuksessa yhdellä tai useammalla muuttujalla on suora vaikutus ihmisen tietoisuuteen, asenteisiin sekä käyttäytymiseen. Epäsuorassa vaikutuksessa muuttujat ovat vuorovaikutuksessa keskenään, jolloin useammalla tekijällä on vaikutusta ihmisen asenteisiin ja käyttäytymiseen.

Mediavaikuttaminen voi olla tahallista tai tahatonta. Mainostaminen, poliittinen vaikuttaminen, erilaiset valistusyritykset sekä suostuttelu ovat tahallista vaikuttamista. Suostuttelun kautta tavoitteena on ohjata toista kohti haluttua käyttäytymistä, uskomusta tai asennetta. Sosiaalinen vaikuttaminen liitetään puolestaan tahattomaan vaikuttamiseen. (Salokoski ym. 2007, 15.)

2.4.2. Sosiaalityötä koskevat mielikuvat

Suomalaisessa lastensuojelukeskustelussa sosiaalityötä kritisoidaan yleensä kahdesta vastakkaisesta ominaisuudesta; joko liian radikaaleista toimista esimerkiksi huostaanottoihin liittyen tai liiasta luottamuksesta perheiden kykyyn selviytyä ongelmistaan ja sitä kautta liian korkeasta puuttumisen kynnyksestä (Hurtig 2003, 182). Sosiaalityö näyttäytyy julkisuudessa altavastajan asemassa, sillä kielteiset uutiset ohittavat uutiskynnyksen helpommin kuin sosiaalialan myönteiset uutiset. Uutisaiheet nousevat valtakunnallisen keskustelun puheenaiheeksi, jolloin ne rakentavat ihmisten mielikuvia sosiaalialasta. (Sunnaborg 2007, 10.) Tarvaisen (2007, 12) mukaan ulospäin sosiaalityö näyttäytyy helposti monijakoisena, sillä asiakkaiden ja yleisön mielikuvat muodostuvat kontrolloivasta ja rajaavasta tai palvelevasta ja ihmistä tukevasta sosiaalityöstä.

Ayre (2001, 891-892) toteaa kriittisen ja syyttävän journalismin vaikuttaneen britannilaiseen lastensuojeluun, jolloin pelon, syyllistymisen ja epäluottamuksen ilmapiiri on lisääntynyt. Iso-Britanniassa median ja lastensuojelun suhde on ollut vaikea 1990-luvulta lähtien ja viranomaiset ovat hätiköiden reagoineet median luomaan paineeseen lastensuojelun toimintamallien kehittämiseksi. Tarvainen (2007, 12) painottaa sosiaalityön maine olevan riippuvainen siitä, kuka julkisuudessa puhuu. Lastensuojelusta julkiseen keskusteluun nousee helposti huostaanotot. Lasten vanhemmat osallistuvat julkiseen keskusteluun ja tuovat esille omat kokemukset sekä tuntemukset, jolloin julkisessa keskustelussa lasten ääni jää kuulematta. Lastensuojelussa hiljaisena pysyvät pienet lapset, sillä he eivät osaa käyttää omaa julkista ääntä.

Päivi Petrelius (2003, 94, 106-107) tarkasteli tutkimuksessaan sosiaalityöntekijöiden kuvauksia sekä muistoja julkisista vuorovaikutustilanteista ja heidän omasta toiminnastaan niissä. Tulokset osoittavat, että sosiaalityöntekijät yhdistetään paikallispoliittisessa sekä mediajulkisissa kiistoissa hyvinvointipoliittiseen valtioon ja valtavirrasta tippuneiden sosiaalityön asiakkaisiin. Sosiaalityön arvostelu esiintyi kertomuksissa sosiaalityöntekijöihin kansalaisten perhe- ja yksityiselämään puuttuvina julkisen vallan edustajina. Sosiaalityöntekijät samastetaan marginalisoituihin ryhmiin ja heidät nähdään olevan julkisten resurssien kanavoijina marginalisoituneille ihmisryhmille.

Margaret Gibelman (2004, 332) kritisoi televisiosarjojen luomaa kuvaa sosiaalityöntekijöistä. Hän esittelee artikkelissaan yhdysvaltalaisissa televisiorajoissa esiintyneitä sosiaalityöntekijöitä ja näiden kautta rakentuvaa kuvaa sosiaalityöstä. Fiktiivissä televisiosarjoissa sosiaalityöntekijöiksi voi ryhtyä kuka tahansa ja sosiaalityön koulutusta ei nähdä merkittävänä tekijänä. Norm-showssa jääkiekkoa amatikseen pelaava Norm päätyy suorittamaan sosiaalityöntekijänä yhdyskuntapalvelua. Amyn lailla –sarjassa (Judging Amy) esitetty sosiaalityö on saanut osakseen kiitosta, mutta sarjan sosiaalityöntekijä kyseenalaistuu epäammattimaisiin tekoihin. Realistisimman kuvan sosiaalityöstö antoi East side/west side –sarja, jonka tuotanto lopetettiin heti sarjan ensimmäisen kauden jälkeen.

Televisiossa sosiaalityöntekijät näyttävät epäammattimaisina ja heitä kohdellaan epäkunnioittavasti. Televisiossa poliisit, tuomarit, palomiehet ja lääkärit kuvataan positiiivissa valossa ja ammattiryhmien kouluttautumista, sitoutumista ammattiin ja työntekijöiden myötätuntoa asiakkaita kohtaan korostetaan. Sosiaalityöntekijät näyttävät puolestaan huonosti koulutettuina ja työssään kompuroivina. (Gibelman 2004, 332.)

3 Lastensuojelu

3.1 Tavoitteet ja tehtävät

Lastensuojelulla on Suomessa byrokraattiset juuret (Sinko 2005, 56). Lastensuojelulaki määrittää sekä ohjaa lastensuojelun sosiaalityötä. Suomessa uusi lastensuojelulaki astui voimaan 1.1.2008, mikä korvasi vuonna 1983 säädetyin lain. Lastensuojelulakia on kuitenkin muutettu vuosina 2010-2012 ja lain uusimmat muutokset tulivat voimaan vuonna 2014, jolloin muutokset kohdistuivat lapsen sekä hänen asioistaan vastaavan sosiaalityöntekijän välisiin tapaamisiin. Lastensuojelulain 6 § määrittelee lapsiksi kaikki alle 18-vuotiaat. Tiina Muukkonen (2008, 62) toteaa lastensuojelun asiakuuden olevan kaksijakoinen, sillä lastensuojelussa asiakkaana on lapsen lisäksi hänen vanhempansa tai muut huoltajat. Hannele Forsberg (2012, 8) tuo esille lastensuojelun olevan lakiin pohjautuvaa työtä, mutta samanaikaisesti painottaa, etteivät pelkkä laintuntemus ja sen soveltaminen riitä, vaan lastensuojelun työ vaatii syvempää ymmärrystä toimintatavoista uudellisissa, monimutkaisissa ja kiistanalaisissa tilanteissa.

Matti Mikkola (2004, 61) jaottelee lastensuojelun määrittelyn suppeaan sekä laajaan tulkintaan. Suppeassa määritelmässä lastensuojelu voidaan nähdä osana perhe- ja yksilökeskeistä sosiaalityötä, jolloin lastensuojelun tavoitteena on tukea lasta ja hänen perhettään vaikeassa elämäntilanteessa. Suppea tulkinta liitetään lapsen perheoikeudellisiin kysymyksiin, kun taas laajan tulkinnan mukaan lasten ja perheiden tukemiseen yhdistetään taloudellinen tuki sekä asumisen tukeminen. Laajassa tulkinnassa keskiössä ovat lastensuojelun lisäksi lapsen kehitystä ja kasvua tukevat julkiset palvelut.

Lastensuojelulaissa (13.4.2007/417) 1 § määrittellään lastensuojelun tavoitteeksi turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvu-ympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lastensuojelu painottaa viranomaisia toimimaan lapsen edun mukaisesti sekä vahvistamaan lapsen oikeutta osallistumiseen. (Räty 2010, 1.) Heino (2013, 103) toteaa lastensuojelulain säätävän lastensuojelun järjestämisestä ja sen kehittämisestä. Palvelujärjestelmän kehittämistehtävällä ei viitata pelkästään palvelurakenteen kehittämiseen, vaan keskitytään siihen, että palveluiden sisällöt vastaavat lasten tarpeisiin.

Lastensuojelun tavoitteena on turvata lapsen kehitys ja kasvu sekä poistaa sitä vaarantamatt riski- ja uhkatekijät (Bardy 2013, 73). Muukkonen (2008,62) puolestaan kiteyttää

lastensuojelun sosiaalityön ytimeksi lapsen suojelemisen, mutta ei ole kuitenkaan yksiselitteistä, miten lapsen suojeleminen toteutetaan. Lapsen suojelun toiminta on lakiin sidonnainen, mutta toisaalta jokainen tilanne on yksilöllinen, jolloin tulee huomioida tilannekohtaisen suojelun tarve. Sirkka Rousu (2007, 30) näkee lastensuojellulle kaksi merkittävää tehtävää perustuen lastensuojelulakiin. Ensimmäisenä tehtävänä on varmistaa lapsen mahdollisuuden kasvaa sekä kehittyä turvallisissa kasvuoloissa. Yhteiskunnalla on velvollisuutta taata sosiaalipalveluita ja erilaisia tukimuotoja, joiden tavoitteena on tukea vanhemmuutta. Toiseksi lastensuojelun tulee varmistaa, että erityisen suojelun ja tuen tarpeessa oleva lapsi saa tarvittavia yksilö- ja perhekeskeisiä tukitoimia. Tarja Pösön (2010, 325) mukaan lastensuojelu on institutionaalinen lain, julkisen hallinnon, ammattilaisten ja kansalaisten välinen käytäntö, jonka tavoitteena on ottaa kantaa, ohjata, tukea ja valvoa lapsuutta ja perhe-elämää, joka nähdään kiistanalaisena sekä ongelmallisena vallitsevassa yhteiskunnassa.

Yleisiä syitä lasten ja nuorten suojelemiseen ovat vanhempien mielenterveys- ja päihdeongelmat, erilaiset vuorovaikutus- ja tunne-elämän ongelmat, koulunkäyntiongelmat, psyykkiset ongelmat sekä päihteiden käyttö. Myös muutokset voivat tuottaa haasteista ja jaksamattomuutta perheen arkeen, joka voi johtaa lopulta lapsen arjen turvattomuuteen. Yksiselitteisiä syitä lasten ja perheiden pahoinvointiin ei ole ja useat tekijät vaikuttavat lapsen suojelun tarpeeseen. (Kananoja & Lähteinen 2010, 161.) Tarja Heinon (2013, 93-98) mukaan lastensuojelun asiakkaiden hyvinvointi ja kasvuolosuhteet poikkeavat siitä, mitä ne ovat valtaosasta lapsista. Lastensuojelun asiakkaiden lapsuutta yhdistää sen kuormittavuus ja lapsia leimaa rajattomuus, pelokkuus, syrjäänvetäytyvyys, alistuvuus ja itsetuhoisuus. Kuormitus heijastuu lasten psykososiaaliseen hyvinvointiin ja psyykkiseen oirehdintaan.

YK:ssa hyväksyttiin vuonna 1989 lapsen oikeuksien yleissopimus ja Suomi sitoutui sen noudattamiseen vuonna 1991. Lapsen oikeuksien yleissopimus (LOS) velvoittaa valtion sekä kuntien lisäksi vanhempia sekä muita aikuisia. Sopimus sisältää alaikäisen kansalaisoikeudet, taloudelliset, sivistykselliset ja sosiaaliset oikeudet. Lapsen oikeuksien turvaaminen kuuluu perheelle ja yhteiskunnalle vastavuoroisena suhteena, jolloin perhe nähdään ensisijaisena lapsen kasvuympäristönä ja valtion velvollisuutena on taata erilaisten palveluiden kautta perheen tukeminen. Lapsen oikeuksien yleissopimuksen mukaan lapsella on oikeus nauttia erityisestä suojelusta ja hänellä tulee olla mahdollisuus terveeseen

sekä normaaliin kehitykseen. Lapsella on lisäksi oikeus koulutukseen, sosiaaliseen turvaan ja tarvittaessa suojeluun. (Bardy 2013, 62-63; Hämäläinen & Kangas 2010, 14.)

Lapsen oikeuksien yleissopimus sekä Suomen lait mahdollistavat lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden oikeuden puuttua perheen tilanteeseen, mikäli lapsen oikeuksia laiminlyödään. Tilanteissa, joissa lapselle tarjottu perushoiva sekä huolenpito eivät täytä kriteerejä, on lastensuojelun velvollisuus tehdä perheeseen interventio. (Bardy 2013, 82.) Sinko (2005, 21) näkee, että Suomen lastensuojelutoiminta on aina säädely lakipainotteisesti, mutta lastensuojelutyön juridinen puoli on kasvanut viime vuosikymmeninä. Kirsi Juhilan (2006, 165) mukaan laki määrittelee sosiaalityötä kokonaisvaltaisesti ja mahdollistaa myös sosiaalityöntekijöiden oikeuksia puuttua ihmisten yksityisinä pidettäviin perheasioihin sekä antaa perusteet ja välineet huolenpidon toteuttamiseen. Työntekijöiden oikeuksien lisäksi lainsäädäntö takaa myös asiakkaiden oikeuksia.

Lastensuojelu sisältää lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua, jota toteutetaan lastensuojelutarpeen selvittämisen, asiakassuunnitelman ja avohuollon palveluiden järjestämisen kautta. (Räty 2010, 3; Lastensuojelulaki 2007/417 3 §.) Bardy (2013, 73) painottaa lastensuojelun perustuvan lapsikeskeiseen perhelähtöisyyteen, jolloin keskiössä ovat perhe sekä lapsi. Tämä yksinkertainen perusidea pitää kuitenkin sisällään laajan kirjon eri vaihtoehtoja tilapäisestä tuen tarpeesta koko lapsuuden kestävään asiakuuteen. Muukkonen (2008, 3) jaottelee lastensuojelun sosiaalityön varhaiseen, lastensuojelutarpeen selvitykseen, avohuollon asiakassuunnitelmaan perustuvaan työvaiheeseen, kriisityöhön, sijoitusvaiheen aikaiseen työhön sekä jälkihuoltoon.

Rädyn (2010, 8-9) mukaan lastensuojelussa korostetaan hienovaraisuuden ja avohuollon palveluita, mikäli lapsen etu ei vaadi muuta. Avohuollon palveluiden ollessa riittämättömät lapsen edun kannalta, tulee sijaishuolto järjestää viipymättä. Lastensuojelun painotus on ennaltaehkäisevässä lastensuojelussa ja toiminta tavoittelee perheen jälleen yhdistämistä. Yhteiskunnan tehtävänä on luoda välineet, joiden avulla voidaan toteuttaa perhe- ja yksilökohtaista lastensuojelua.

Lastensuojelulain 3 §:n mukaan ehkäisevän lastensuojelun tavoitteena on edistää ja turvata lapsen kasvu, kehitys ja hyvinvointi sekä vanhemmuuden tukeminen. Ehkäisevällä lastensuojelulla sisältyy kunnan muiden palvelujen piirissä, esimerkiksi äitiys- ja lastenneuvolassa sekä muussa terveydenhuollossa, päivähoidossa, opetuksessa ja nuorisotyössä, annettavaa erityistä tukea, kun lapsella tai perheellä ei ole lastensuojelun asiakuutta.

(Heino 2013, 104.) Rousu (2007, 38) toteaa, että lapsen hyvinvointia takaa useat eri ammattikuntien edustajat ja lapsen hyvinvointiin liittyvissä tehtävissä voidaan tehdä jako terveydenhuollon sekä sosiaalihuollon keskuudessa. Sosiaalihuolto painottuu lapsiperheiden kotipalveluihin, perhettä tukeviin sosiaalipalveluihin sekä sosiaalityöhön kokonaisuudessaan.

Lastensuojelutyö sisältää aina vallankäyttöä, jolloin sosiaaliviranomaiset toimivat vallankäyttäjinä ja vallan ovat jollain tavoin uhanalaisiksi arvioidut lapset, heidän läheisensä ja tietystä määrin myös monet lasten elämässä toimivat viranomaiset sekä muut ammattilaiset. Lastensuojeluvallalla tavoitellaan lapsen turvallisuuden, kasvun ja kehityksen suojeleminen eli lastensuojelun ydintavoitteen. Lastensuojelun perustoimet sisältävät jopa voimakasta vallankäyttöä, joka johtaa kansalaisten omatahtoisen toiminnan rajoittamiseen. Huostaanotossa, mitä pidetään lastensuojelun äärimmäisenä tapauksena, sisältää voimakasta vallankäyttöä, sillä lapsen asioiden päätösvastuussa ovat viranomaiset. (Alhanen 2014, 17-18.)

Lastensuojelun puuttuminen ihmisten itsemääräämis- ja vapautusoikeuksiin voi johtaa konflikteihin ja erimielisyyksiin rajoituksen kohteen, asiakkaan ja työntekijän tai toiminnan järjestäjän välillä. Lastensuojelun toiminnassa tulee kunnioittaa yksityisyyttä ja itsemääräämisoikeutta sekä noudattaa hienovaraisuutta, ettei perheen ja lapsen autonomiaan puututa liian paljon sekä esimerkiksi uskonnollinen ja kulttuurinen tausta tulisi huomioida riittävän hyvin päätöksenteossa. (Räty 2010, 9.)

Tuen ja kontrollinen ristiriita muodostavat lastensuojelun yhden ikuisuuskysymyksen ja lastensuojelun ongelmiin pyritään löytämään ratkaisua käsitteiden erottamisen avulla. (Sinko 2005, 63.) Valta sekä kontrolli ovat läsnä sosiaalityössä asiakkaan ja työntekijän suhteessa. Eroja kunnioittava sensitiivinen etiikka painottaa tiedostamaan sosiaalityöntekijän ja asiakkaan välisen valtasuhteen hierarkkisuus, koska tasa-arvoinen yhteistyö on sosiaalityössä tavoitteena, mutta tavoite nähdään kuitenkin lähes mahdottomana saavuttaa. Yhteistyön tulee tavoitella toisen kunnioittamista ja asiakkaan kunnioittaminen perustuu eettiseen toimintaan, jolloin epäsymmetrinen valta tiedostetaan sekä hyväksytään. (Laitinen ym. 2011, 180.)

3.2 Työprosessi

Lastensuojelulaki (2007/417) säättää lastensuojeluprosessin etenemisen ja siihen liittyvät määräajat. Lastensuojelun toimintaprosessi käynnistyy lapsen tai perheen omasta yhteydenotosta, lastensuojeluilmoituksesta tai lastensuojelutarpeen arvioimisen pyynnöstä. Lastensuojelutarpeen arviointi tulee käynnistää, mikäli ilmoitus ei ole tarpeeton. Lastensuojelutarpeen selvitys tulee aloittaa seitsemän päivän kuluessa ilmoituksen vastaanottamisesta, mutta kiireellisissä tilanteissa selvitys aloitetaan välittömästi. Lastensuojelutarpeen selvityksessä arvioidaan lapsen kasvuolosuhteita sekä vanhempien, huoltajien ja muiden lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien mahdollisuuksista huolehti näistä tehtävistä. Selvitys lapsen tilanteesta tulee tehdä kolmen kuukauden kuluessa ja sisältää myös arvion lastensuojelutoimenpiteiden tarpeellisuudesta. (Kananaja ym. 2010, 172-173.)

Lastensuojelun asiakkuus jatkuu, mikäli lastensuojelutarpeen selvityksen tulokset osoittavat lastensuojelun tarpeellisuuden. Lastensuojelun avohuollon tukitoimiin tulee ryhtyä, mikäli kasvuolosuhteet eivät turvaa ja vaarantavat lapsen terveyttä kehitystä tai lapsi vaarantaa omalla käyttäytymisellään terveyttään ja kehitystään. Avohuollon tukitoimien tavoitteena on edistää ja tukea lapsen kehitystä sekä tukea ja vahvistaa kasvatuksesta vastaavien henkilöiden vanhemmuutta ja kasvatuskyyä sekä –mahdollisuuksia. (Kananaja ym. 2010, 177.)

Lastensuojelulaki määrittelee avohuollon tukitoimien tarkoituksiksi edistää ja tukea lapsen kehitystä sekä vanhempien, huoltajien ja lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastuussa olevien henkilöiden tukeminen ja edistää heidän kasvatuskyyä ja -mahdollisuuksia. Lastensuojelun avohuollon tukitoimet perustuvat vapaaehtoisuuteen ja toteutetaan mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä lapsen ja vanhempien, huoltajien tai muiden lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kanssa. (Lastensuojelulaki 2007/417, 34§). Avohuollon tukitoimena on avohuollon sijoitus, jossa lapsen huoltajilla säilyy oikeudet tehdä lasta koskevia päätöksiä. Lapsen avohuollon sijoituksen edellytyksenä pidetään, että avohuollon sijoitus on tarvittavaa lapsen tuen tarpeen arvioimiseksi, lapsen kuntouttamiseksi tai lapsen väliaikaisen huolenpidon järjestämiseksi. (Lastensuojelulaki 2007/417 37 §.)

Syyt lapsen kiireelliseen sijoitukseen ovat moninaiset ja siihen voidaan ryhtyä, mikäli lapsi on välittömässä vaarassa tai kiireellisen sijoituksen ja sijaishuollon tarpeessa. Lapsen sijaishuolto sisältää huostaanotetun tai kiireellisesti sijoitetun lapsen kodin ulkopuolisen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä. Lastensuojelun haastavimmista kysymyksistä on, milloin huostaanottoon tulee ryhtyä sekä miten huostaanoton tarvetta arvioidaan. (Kannanoja 2010, 183-188.) Lapsen huostaanotto kotoa on lastensuojelun viimesijainen keino lapsen elinolosuhteiden interventioon, mikäli huostaanottoa harkitaan, tulee sosiaalitoimen selvittää tarkasti lapsen tilanne. Lapsen tilanteessa tulee täyttyä kolme huostaanoton kriteeriä, jotka ovat 1) puutteet lapsen huolenpidossa tai muiden kasvuolojen vaarantaessa lapset kehityksen ja terveyden, 2) avohuollon palvelut eivät ole olleet sopivia, mahdollisia tai riittäviä ja 3) sijaishuollon arvioidaan olevan lapsen edun mukaista (Lastensuojelulaki 2007/417, 40 §.)

Huostaanotto tulee lopettaa, mikäli sille ei ole enää perusteita, ellei se ole lapsen edunvastaista. Lapsen huostaanoton lopettamisen harkinnassa tulee sijaishuollon kesto aika, lapsen ja sijaishuoltajan välinen kiintymyssuhde, lapsen ja tämän huoltajien välinen kiintymyssuhde sekä lapsen mielipide asiasta (Lastensuojelulaki 2007/417, 47§.) Lastensuojelulain (2007/417) 75 § mukaan lapsi tai nuori on oikeutettu jälkihoitoon sijoituksen päättymisen jälkeen. Jälkihuoltoon on oikeutettu, mikäli lapsi tai nuori on ollut sijoitetuna sijaishuollossa sekä avohuollon kautta vähintään puoli vuotta sijoituksessa. Kunnan jälkihuoltovelvoite päättyy viisi vuotta sijoituksen päättymisen jälkeen tai kun nuori täyttää 21 vuotta.

3.3 Luottamuksellisuus ja salassapitovelvollisuus

Julkisuuslaki sekä henkilötietolaki muodostavat vaikeasti hallittavissa olevan normijärjestelmän. Vuonna 1999 vahvistettiin uusi henkilötietolaki (22.4.1999/523) sekä laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta. Henkilötietolaki astui voimaan 1.6.1999. Siinä säädetään henkilötietojen automaattisesta käsittelystä ja muusta käsittelystä, kun henkilötiedot muodostavat henkilörekisterin tai sen osan. (Mahkonen 2010, 186.)

Lastensuojelutyötä, kuten kaikkea julkista viranomaistyötä koskee perustuslain 12 §:n julkisuusperiaate, jonka mukaan viranomaisten toiminta on ensisijaisesti julkista. Perussäännöstä täydentää julkisuuslaki, joka tuli voimaan 1.12.1999. Julkisuuslaissa säädel-

lään oikeudesta saada tietoa viranomaisen julkisista asiakirjoista ja viranomaisen velvollisuudesta edistää avoimuutta sekä julkisuusperiaatteen toteutumista. Julkisuuslaki mahdollistaa jokaiselle tiedonsaannin oikeuden viranomaisten julkisiin asiakirjoihin ja muihin tallenteisiin. Julkisuuslaki sisältää myös säätelyn vaitiolovelvollisuudesta sekä tallennesalaisuuden säilyttämisvelvollisuudesta. Lastensuojelun kohdalla perustelut asioiden salassapitoon löytyvät julkisuuslain lisäksi laista sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista. (Jaakkola 2013, 14; Mahkonen 2010, 186.)

Suomessa viranomaistoiminta on julkista ja viranomaisten asiakirjojen julkisuutta pidetään pääsääntönä. Sosiaali- ja terveydenhuolto muodostaa asiakirjojen suhteen kuitenkin poikkeuksen, sillä käsiteltävät asioiden arkaluonteisuuden takia asiakirjat ovat usein salassa pidettäviä. Julkisuusperiaatteen soveltamista rajoittaa ihmisten yksityisyyden suoja. (Parkkari, Soikkeli & Siira 2001, 16.) Mahkosen (2010, 186-187) näkemyksen mukaan sosiaalialalla pyritään selventämään määritelmien avulla yksityishenkilöiden ja perheiden salaisuuksien käsitteiden määrittelyä. Salaisuuksien arviontiperusteet ovat sidoksissa aikaan ja paikkaan. Lastensuojelussa salassa pidettävät asiat kytkeytyvät jollakin tavalla arkaluonteisista tiedoista.

Sosiaalityöntekijät kuuluvat vaitiolovelvollisuuden piiriin, jolloin vaitiovelvollisuus velvoittaa pysymään vaiti salassa pidettävän asiakirjan sisällöstä sekä tehtävässään toimissaan saamastaan tiedosta, josta laissa on säädetty vaitiovelvollisuus. Vaitiolovelvollisuuden piiriin sisältyä tieto voi olla asiakirjatietoa tai suullista tietoa. (Parkkari ym. 2011, 20-21.)

Asiakkaiden elämää vaikeuttavia tilanteita – ja kehityskriisejä ei saa luovuttaa muulloin kuin ammattilaisessa toiminnassa. Asiakkaiden tilanne voi aiheuttaa kuitenkin virkailijalle epävarmuutta ja on inhimillistä sekä ymmärrettävää, että työntekijä toivoo mahdollisuutta jakaa ne kollegan kanssa. Empatian lisäksi käsitetään myös osaempatia, joka liitetään rajanvetoihin salaisuuksien kätkemiseen ja niiden avaamiseen yhteistoimintasuhteissa. Asettuminen asiaakaan tilanteeseen voi olla työväliseenä, mikäli työntekijällä on epävarmuutta tietojen jakamisen oikeudellisuudesta. Salassapidon tarkoituksena ei ole suojella työntekijää, vaan asiakasta. Kuitenkin työntekijöiden työtä voi ohjata pelko virkavirheseuraamuksilta välttymisestä. Yhteistyösuhteissa tärkeää on tiedostaa salassa pidettävien tietojen pyytävien tarkoituserä. (Mahkonen 2010, 194-195.)

Mahkonen (2010, 192-194) esittää ammattieettisten periaatteiden ja lain normien välillä olevan vastakkainasettelun. Lapsen edun ensisijaisuuden korostamisessa lainsäätäjät mahdollistaa salassapitovelvolliselle yksittäisissä tapauksissa suuremman harkintavallan kuin aikaisemmin. Lapsen etua ei nähdä tällöin pelkkänä abstraktiona, vaan sisällöltään konkreettisenä asiana. Tällöin virkavirheajattelumalli asettuu uuteen valoon, sillä edistäessään konkreettisesti tapauksessa lapsen etua, virkailija ei voi syyllistyä tuottamukselliseen virkavirheeseen. Toinen vastakkainasettelu muodostuu, kun viitataan yksityisen tai perheen salaisuuksiin ja arkaluonteisiin tietoihin huomioimalla, mitä niillä lain soveltamisessa tulisi ymmärtää. Tärkeintä on huomioida salaisuuksien keskinäiset aste-erot. Mahdottomuus salaisuuksien konkretisointiin ja niiden asettelu hierarkkisesti muodostavat kolmannen vastakkainasettelun. Peruskysymykset, kuten ketä suojellaan, mitä suojellaan, miltä suojellaan tulevat olla itselleen selvät.

Kananoja (2013, 64) korostaa Suomen sosiaali- ja terveysministeriön vastuuta sosiaalihooltoon kuuluvista perheiden palveluista, kuten lastensuojelun strategisesta johtamisesta, kehittämisestä sekä ohjauksesta. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos tukee myös palveluiden kehittämistä operatiivisella tasolla, jolloin sen tehtäviin kuuluvat lasten ja perheiden palveluiden tutkiminen, seuraaminen ja arvioiminen. Valvonnan tehtävät on jaettu myös aluehallintovirastoille ja kuntien velvoitteena on järjestää lasten ja perheiden palveluiden konkreettinen järjestäminen.

Lastensuojelussa, erityisesti haastavissa lastensuojelutilanteissa, luottamuksellisen yhteistyösuhteen rakentaminen ei ole itsestäänselvyys, mutta eettinen tavoite. Luottamuksen syntyyn vaikuttavat miten ihmiset kokevat tulevaisuutta kohdatuiksi, kuulluiksi ja kohdelluiksi. Asiakkaan ja työntekijän luottamussuhteen syntyä rajoittavina tekijöinä voidaan pitää myös työskentelyä leimaavat stereotyyppit sekä normatiivinen ajattelu. Luottamuksellisen suhteen rakentuminen liitetään sosiaalityöntekijän ammattitaitoon, sillä sosiaalityöntekijät kohtaavat työssään yhä vaikeampia kysymyksiä sekä joutuvat todistelemaan työnsä arvoa. (Laitinen & Väyrynen 2011, 180-181.)

Sosiaalityöntekijöille helpoin tapa välttää median lähestymistä on vedota vaitiovelvollisuuteen ja kertoa, etteivät voi kommentoida yksittäisiä tapauksia. Vaikeneminen mediassa voidaan kuitenkin nähdä sosiaalityölle haitallisena, sillä sosiaalityöntekijöiden yhteistyöhaluttomuus median kanssa estää sosiaalityön todellisen sekä asianmukaisen tiedon välittymisen yleisölle. Mediakenttä jää näin vajaaksi sosiaalityöntekijöiden kohdalta, jolloin mediakenttä täyttyy vääränlaisesta tiedosta. (Ayre 2001, 898.)

Sosiaalityöntekijöiden oman äänen kuuluvaksi saaminen voidaan asettaa sosiaalityön poliittiseksi ikuisuuskyseksi (Piirainen 2005, 13). Helena Jaakkolan (2013, 6) mukaan lastensuojelun työntekijöiden vaikenemisen syinä eivät ole haluttomuus keroa omasta työstään tai työn kiireellisyys, vaan lastensuojelua ohjaa asiakassuhteiden luottamuksellisuus sekä salassapitosäädökset. Lastensuojelu on julkista toimintaa, mutta sitä velvoittaa sosiaalialan ammattietiikka, lastensuojelulaki, kuntalaki sekä viranomaistoiminnan julkisuusperiaate.

Jaakkolan (2013, 14-15) mukaan lastensuojelulakiin ei ole suoranaisesti kirjattu viestintävastuuta, mutta se nähdään kuuluvan lastensuojelulain ominaispiirteisiin. Lastensuojelun tulee tiedottaa tarjolla olevista palveluistaan ja nostaa esille asioita, jotka uhkaavat lasten oikeutta turvalliseen elämiseen ja heidän yhteiskunnan osallisuuttaan. Lastensuojelun julkisuussuhde voidaan nähdä kaksitasoisena, sillä lastensuojelussa asiakkaiden tiedot ja asiat ovat salassa pidettäviä, mutta lastensuojelu työ itsessään ja siitä tiedottaminen eivät ole. Myös Puonti (2004, 338) painottaa, ettei lastensuojelun salassapitovelvollisuus sulje pois avoimuutta, sillä työntekijöillä on aina mahdollisuus kertoa työn periaatteista. Lastensuojelun tulisikin lisätä avoimuutta ja kertoa työn ja periaatteiden lisäksi myös lasten elinolosuhteistaan ja heidän ongelmistaan.

3.4 Julkisuuden merkitys lastensuojelulle

Media on rakentamassa hiljaisuuden kulttuuria ja myös mediassa on käsitelty lastensuojelussa työskenteleviä ihmisiä ja lastensuojelun päätöksiä, jota voidaan pitää oikeutettuna, mutta osaltaan työntekijöiden kohtelu on epäreilua. Lastensuojelussa mediassa ei voida jakaa kaikkea asianmukaista tietoa sen luottamuksellisuuden ja tiedon salassapidon vuoksi, jolloin lastensuojelun ammattilainen ei pysty vastaamaan kritiikkiin. (Jaakkola 2013, 6-7.) Laura Tiitisen ja Sanna Lähteisen (2014, 210) mukaan hiljaisuuden kulttuurin syntymisen muodostuminen johtuu sosiaalityön yksilö- ja organisaatiokeskeisyydestä, organisaation viestintähierarkiasta, kulttuurisesta suhtautumisesta julkisuuteen ja media-taitojen opetuksen puutteesta sosiaalialan koulutusohjelmissa.

Puonti (2004, 335) näkee lastensuojelun julkisen kuvan vielä 2000-luvullakin olevan liian kapea. Sosiaalityöntekijän tavoite lastensuojelussa toimia perheen ja lapsen eduksi jää pimentoon mediassa. Lastensuojelutilanteissa lapsen edun määrittelyyn osallistuvat

sosiaalityöntekijöiden lisäksi myös lapsen vanhemmat, jolloin osapuolten käsitykset lapsen edusta voivat vaihdella. Heinon (2014, 4) mukaan lastensuojelun julkisuuskeskustelussa kontrollivaltuuksilla tehtävä työ on negatiivissävytteistä ja siihen liitetään vahvasti vallan väärinkäyttö. Väitettä tulisi kuitenkin huomioida lapsen edun näkökulmista ja huomioida lakisääteiseen vallankäyttöön perustuvan intervention mahdollistavan myönteisiä vaikutuksia, joka mahdollistaa sen, että esimerkiksi kaltoin kohdeltu lapsi saa tarvittavan avun.

Kai Alhasen (2014, 67-68) mukaan lastensuojelua ympäröivä peruspalvelujärjestelmä näyttäytyy hajavana sekä sekalaisena, mikä yhteydessä myös lastensuojelun toimintaan. Asiakkaita siirretään paikasta toiseen, oikeanlaisen avun löytäminen perheelle on vaikeaa sekä tukipalvelut riittämättömiä. Lastensuojelun kuormittavuutta lisäävät myös toiminnan rakenteelliset asetelmat. Lastensuojelussa työntekijöitä on liian vähän suhteessa asiakasmäärään ja työtehtäviin nähden, johtaminen on puutteellista, työntekijät vaihtuvat usein, yhteistyö kangertelee ja eri ammattiryhmien väliset jännitteet haittaavat sopivan avun tarjoamista asiakkaille.

Tricia Brent-Goodley (2014, 197-198) tuo esille ihmisten epä tietoisuuden siitä, mitä sosiaalityöntekijät oikeastaan tekevät. Sosiaalityöntekijät liitetään vahvasti yksittäiseen sosiaalityön alaan. Sosiaalityöntekijöiden tarve kasvaa tulevaisuudessa, mutta samaan aikaan haasteena sosiaalityön markkinointi uusille opiskelijoille, jotta tulevaisuudessa olisi riittävästi päteviä työntekijöitä. Myös Jaakola (2013, 10) huomauttaa, että keskivertosuomalaisen käsitys lastensuojelun toimikentästä, toimitavoista ja sen tuki- ja palvelumuodoista on hatara.

Lastensuojelun julkinen keskustelu ja median välittämä totuudenmukainen tieto ja kokemus asiakkaiden ja työntekijöiden kertomana mahdollistavat lastensuojelun arvioimisen ja kehittämisen lisäksi sen, ettei lastensuojelulle ja perheiden ahdingolle suljeta silmiä. Mikäli julkista keskustelua lastensuojelusta ei käydä vaarana on, että sivutetaan lastensuojelun onnistumiset, vaikuttavuus sekä tuloksellisen työn ja lastensuojelun merkitystä ei tunnusteta jaettaessa yhteiskunnan voimavaroja. (Jaakkola 2013, 12; Sunnaborg 2007, 10.) Lastensuojelun julkinen keskustelu mahdollistaa lisätä ihmisten ja yhteistyökumppanien tietoisuutta ja ymmärrystä lastensuojelun toimintatavoista ja sen mahdollisuuksista. Julkinen keskustelu lisää näkyvyyden lisäksi luottamusta lastensuojelua kohtaan. (Jaakkola 2013, 12.)

Julkisuuteen tulleet lapsi- ja perhesurmat sekä lastensuojeluviranomaisten rooli näissä tapauksissa ovat nostaneet lastensuojelun erityisen ajankohtaiseksi aiheeksi suomalaisessa julkisessa keskustelussa. Lasten ja perheiden pahoinvoinnin on uutisoitu lisääntyneen. Julkisesta keskustelusta on kuultavissa vaade puuttua perheiden tilanteisiin ennen kuin ongelmia syntyy eli tehostaa tai uudistaa menetelmiä niin sosiaalityössä kuin hyvinvointipalveluissa yleisemmin (Bardy 2013, 7). Myös kansainvälisesti trendi näyttäisi olevan samankaltainen; julkisuuteen nousee aika ajoin tapauksia epäonnistumisista lasten suojelemisessa ja vaateet tilanteiden ennakoimiseksi ja ehkäisemiseksi vaikuttavat olevan voimakkaita esimerkiksi Iso-Britanniassa (Parton 2011, 865).

Median kiinnostus lastensuojelusta lisääntyy usein, kun lastensuojelun toiminta epäonnistuu, jolloin median uutisointi keskittyy huonoihin uutisiin. Lastensuojelun kannalta myös huonot uutiset voivat olla hyödyksi, sillä uutisointi nostaa esille lastensuojelun puutteet ja ongelmat. Julkinen keskustelu nostaa esille ongelmakohdat lastensuojelun rakenteissa, työolosuhteissa sekä työnteon tavoissa. (Jaakkola 2013, 13.) Nigel Partonin (2011, 865-866) mukaan Iso-Britanniassa julkisuudessa esille nostetaan lastensuojelutapauksien epäonnistumisen lisäksi vaatimukset tilanteiden ennakoimiseen ja ehkäisemiseen.

Päivi Singon ja Kaisu Muurosen (2013, 4) mukaan lastensuojelun pulmat on tiedostettu pitkään, mutta niiden korjaaminen on jäänyt riittämättömien toimenpiteiden takia puutteelliseksi. Lastensuojelun tilannetta ryhdyttiin selvittämään vasta kun lastensuojelun toimintaa kritisointiin sen toiminnasta lastensuojelutapauksesta, mikä johti 8-vuotiaan tytön kuolemaan. Piironen (2005, 15) mukaan sosiaalityöntekijät omaavat paljon tietoa sosiaalityöstä ja sen kehittämismahdollisuuksista sekä uhkakuvista, mutta eivät he ole kuitenkaan usein valmiita taistelemaan sosiaalityön puolesta. Sosiaalityöntekijät näkevät olevansa huono-osaisten ja köyhien ihmisten viimesijaisina auttajina marginaalisessa asemassa, etteivät koe tulevansa kuulluksi yhteiskuntapoliittisessa päätöksenteossa.

Puonti (2004, 336) tuo esille imagotutkimuksen tulokset, joiden mukaan toimittajien mielikuvat lastensuojelusta olivat kriittisiä ja huostaanottopainotteisia. Toimittajat suhtautuivat kriittisesti lastensuojelun palveluiden kykyyn auttaa lasta hänen tarpeidensa tai toiveidensa mukaisesti sekä turvaamaan palveluiden laatu ja määrä. Lastensuojelu koetaan toimittajien mukaan byrokraattisena, joustamattomana sekä ei-avoimena, mutta arvostavat lastensuojelutyön vastuullisuutta ja ammattitaitoa.

Suvi Sunnaborgin (2007, 10-11) tutkimus keskittyi selvittämään vuonna 2007 uutispäälliköiden ja toimittajien mielikuvia sosiaalialasta. Tutkimusaineisto koostui 16 toimittajan haastattelusta. Tulokset osoittavat, että sosiaalialaa pidetään tärkeänä, vastuullisena ja tarpeellisena. Sosiaalialan varjopuolina nähdään kuitenkin olevan matalapalkkaisuus, ongelma-keskeisyys sekä tiedottamisen salamyhkäisyys. Median edustajat kokevat sosiaalialan laajana sekä vaikeasti hahmotettavana. Sosiaalipalvelut liitetään helposti marginaaliryhmiin kuuluvien ihmisten palveluiksi. Tulokset osoittavat myös sosiaalialan, terveydenhuollon ja Kelan palveluiden sekoittuneisuuden.

Toimittajat arvioivat sosiaalialan uutisointia työläänä ja haasteellisena, mutta samaan aikaan ihmisiä kiinnostavana ja ihmisten arkeen vaikuttavana. Vaikeina asioina koettiin olevan huostaanoton, perheväkivallan ja lastensuojelun teemat, mutta päihteisiin, vähävaraisuuteen sekä arkaluonteisiin asioihin kytkeytyvät aiheet nähdään haasteellisena. Tiedottamiseen toivotaan lisää avoimuutta ja sosiaalialan arkaluonteisuus, vaitiolovelvollisuus sekä esimerkiksi kuvauslupien saannin vaikeus vaikeuttaa sosiaalialan uutisten kirjoittamista. (Sunnaborg 2007, 11.) Myös imagotutkimuksen mukaan lastensuojelun tulisi kehittää tiedottamistaan avoimempaan suuntaan. Avoimuuteen liitettiin myös vastaanottajalähtöisyys, jolloin asioista tulisi tiedottaa arkikielellä, jolloin vastaanottajan olisi helpompi omaksua tieto. (Puonti 2004, 336.)

Hannu Piironen (2005) tutkimus keskittyi tarkastelemaan 1990-luvulla sosiaalityöntekijöiden tulkintoja sosiaalityön asiakastyöstä Suomessa. Hän toivoo, ettei sosiaalityöhön palaa enää 1990-luvun laman aiheuttama epävarmuuden kehä ja työnkuva selkiintyisi kunnissa, jotta sosiaalityö ja sosiaalityöntekijät selviävät 2000-luvun asettamista haasteista. Sosiaalityön kehittämisen lähtökohtana on sosiaalityöntekijän äänen kuuluville saaminen ja sen kuunteleminen. Sosiaalityön kehitystyön tukeminen vaatii sosiaalityöntekijöiden kuuntelemisen ohella myös poliittisia päätöksentekijöitä. (Piirainen 2005, 173-174.)

Sosiaalityöntekijöiden luonnehdinta sosiaalityön paikasta suomalaisessa yhteiskunnassa muodostaa melko pessimistisen kuvan. Pessimistisen ajatusmallin taustalla on ajatus sosiaalityöntekijän ikuisista epäonnistumista. Sosiaalityötä leimaa mahdottomien tehtävien problematiikka, joka näyttäytyy myös sosiaalityöntekijöiden epävarmuutena. (Piironen 2005, 80.) Sosiaalityöntekijän työn tavoitteena on saavuttaa muutosta asiakkaan elämässä ja asiakassuhteet muodostavat merkittävän osan heidän työstään. Asiakkaiden palaute sekä kiitos vahvistavat sosiaalityöntekijöiden työtyytyvyyttä sekä motivaatiota, jolloin

työn saavutukset nähdään sitoutuvan asiakassuhteiden ympärille. (Meltti & Kara 2009, 27, 33.)

Kananoja (2013, 12-13) tuo sosiaali- ja terveysministeriön raportissaan esille lastensuojelun työntekijätilanteen selvityksen tuloksia, joiden mukaan vain joka neljännessä kunnassa on riittävästi sosiaalityön työpanosta suhteessa tarpeisiin. Tulokset osoittavat 83 prosenttia kokevan, ettei avohuollon sosiaalityöntekijöitä ole riittävästi ja jopa 89 prosenttia kokivat ehkäisevän lastensuojelun resurssien olevan riittämättömät. Lastensuojelun työntekijät ovat kuormittuneita, joka osoittautuu työntekijäkohtaisten asiakasmäärien tarkastelussa. Kuormittavuus ei ole keskittynyt pelkästään suuriin kaupunkeihin, vaan ongelma on valtakunnallinen. Alhanen (2014, 68) toteaa, että yhteiskunnan julkisten palveluiden talousvaikeudet ovat johtaneet rahan korostamiseen, jolloin raha sanelee päätöksiä enemmän kuin lasten tarpeet. Asiakkaiden haasteellisista elämäntilanteista kaavailaan palveluiden näkökulmasta tuotteita ja työntekijöiden lisääntyvä työpaineet johtavat mekaanisiin työskentelytapoihin.

Lastensuojelun asiakasmäärät ovat viime vuosina lisääntyneet. Kuntien taloudellisen tilanteen ollessa äärimmäisen tiukalla, kunnat ovat siirtyneet säästötoimiin. Kunnat ovat säästäneet peruspalveluissa, jonka voi nähdä osatekijänä lastensuojelun jatkuvasti kasvaviin asiakasmääriin. Lastensuojelun tilastoraportin (2013) mukaan lastensuojeluilmoitukset koskivat kaikkiaan 64 471 lasta. Lastensuojelun asiakkaista 88 795 olivat avohuollon asiakkaina, joista uudet asiakkaat muodostivat 43,3 prosenttiosuuden. Lastensuojelun avohuollon asiakasmäärä kasvoi vuonna 2013 2 prosenttia verrattaessa edelliseen vuoteen. Vuonna 2013 yhtä lastaa kohtaa tehtiin 1,7 lastensuojeluilmoitusta. Myös Rousu (2007, 78) tuo esiin lastensuojelun kasvavan asiakasmäärän. Lastensuojelun asiakuuden kehitys 1990-luvulta lähtien on ollut jatkuvasti kasvava ikäluokkien pienentymisestä huolimatta.

Lastensuojelun kasvava asiakasmäärän uhkakuvana on, etteivät lastensuojelutyöntekijät ehdi kunnolla paneutumaan yksittäisten asiakkaiden tilanteisiin sekä laatimaan suunnitelmia, miten heidän kanssaan edetään. Sosiaalityöntekijöiden työ taakkaa lisää suuresta asiakasmäärästä johtuva kiire, joka voi lopulta johtaa myös sosiaalityöntekijän uupumiseen ja heidän loppuun palaamiseen. (Alhanen 2014, 42-44.)

Lastensuojelun mediajulkisuuden nähdään kuitenkin monipuolistuneen viime vuosien aikana, sillä huonojen uutisten rinnalle on nostettu myös lastensuojelun hyvät uutiset. Lastensuojelun onnistumisista ja hyvien uutisten nostaminen vaikuttaa työntekijöiden lisäksi myös asiakkaisiin. Lastensuojelun asiakuuteen liitetään vahvasti häpeän tunne ja julkisuudessa asiakkaat esitellään enemmän uhreina ja epäonnistujina kuin selviytyjinä. (Jaakkola 2013, 7-8.)

Sosiaalityön juridisoitumisilmiön kannalta merkittävänä pidetään sitä, mitä tutkijat siitä kirjoittavat sekä miten julkisuus ottaa ilmiöön kantaa ja muokkaa sitä. Sosiaalityöntekijät kokevat, että median tavoitteena on vaikuttaa sosiaalityöntekijöiden toimintatapoihin lastensuojelussa ja asettuvan työn kriitikoksi sekä ohjaajaksi. (Sinko 2005, 13.) Imagotutkimuksen mukaan lastensuojelualalla työskentelevät kritisoivat julkisuudessa olleita kohujuttuja lastensuojelusta ja osa kokee avuttomuutta niiden suhteen. Lastensuojelun työntekijöiden tulisi rohkeasti osallistua julkiseen keskusteluun ja muodostua tätä kautta yhteiskunnalliseksi vaikuttajaksi. Lastensuojelutyön periaatteista voi aina kertoa julkisessa keskustellussa ja lastensuojelun tulisi edistää avoimen vuoropuhelun lisäämistä, jolloin työntekijällä ei ole mahdollisuutta piiloutua salassapitovelvollisuuden taakse. (Puonti 2004, 336.)

Ayre (2001, 888-889) keskittyy tarkastelemaan sosiaalityöhön liittyvien skandaaliuutisten reaktioita ja niiden seurauksia. Skandaalien seuraukset voidaan jakaa kolmeen osaan. Massamedia aloittaa nopeasti aggressiivisen syyllisen etsimisen ja seurauksista vaaditaan vastaamaan ne viranomaiset, jotka ovat syyllisiä tapahtumaan. Toisena pyritään julkaisemaan suosituksia siitä, miten viranomaisen tulee toimia samantilaisissa tilanteissa. Ylempi hallinto aloittaa samanaikaisesti ohjeistuksen antamisen alemmille tasoille, jotta skandaalin uusiutuminen voitaisiin ehkäistä. Skandaalinen jälkeinen tilanne mahdollistaa toimintatapojen uudelleen arvioimisen sekä niiden kehittämisen, mutta liian nopeat ja hätäiset ratkaisut tuottavat vääränlaisia uudistuksia työn toimintamalleihin sekä asenteita tiettyä asiakasryhmää kohtaan.

Hannele Seeckin (2009, 7-9) mukaan maineeseen liittyviä kriisejä on vaikea hallita, jolloin kriisiviestinnän merkitys korostuu. Kriisiviestintää tarvitaan, mikäli organisaatiossa tapahtuu poikkeavaa, mikä vaikuttaa henkilöstöön, väestöön tai se ylittää mediakynnyksen. Kriisiviestinnässä painotetaan avoimuutta sekä vastuunottoa ja sen tavoitteena on turvata toiminnan jatkuvuus ja minimoida vahingot.

Kriisi voi yllättää organisaatiot, jolloin organisaation henkilöstöltä vaaditaan paljon. Kriisijohtaminen ei ala vasta kriisin tapahduttua, vaan kriisijohtaminen on pitkäjänteinen ja suunnitelmallinen toiminta. Kriisijohtamista tarvitaan koko kriisiprosessissa eli ennen kriisiä, sen aikana ja sen jälkeen. Kriisijohtamisen merkitys organisaation toiminnan kannalta on merkittävä, sillä kriisin huono hoitaminen voi pahimmillaan johtaa ihmishenkien menetykseen ja huhukierteeseen. Mikäli viranomaiset eivät hoida kriisiä riittävän hyvin, kansalaiset menettävät luottamuksen viranomaisia sekä organisaation toimintaa kohtaan. (Seeck 2009, 4-7.)

Seeckin (2009, 8, 15-16) mukaan kriisin eri vaiheiden tarvitsevan erilaista viestintää. Kriisin akuutissa vaiheessa tiedon merkitys korostuu, jolloin eri ryhmät tarvitsevat tietoa siitä, mitkä ovat kriisin vaikutukset. Kriisin kroonistuessa viestinnän avulla tulee tulla selväksi, mitä tehdään tai täytyy tehdä. Kriisin loppuvaiheessa tarvitaan kriisissä olleen organisaation maineen kohottamista. Kriisissä korostuu reagoinnin nopeus, mikä tulee olla paikkansapitävää sekä johdonmukaista. Organisaation nopea puuttuminen kriisiin ja siihen vastaaminen kertovat yleisölle, että organisaatio kontrolloi tilannetta on käynnistänyt aktiiviset korjaustoimet. Nopea reagointi ja epäselvät tilanteet voivat johtaa virheelisen ja puutteellisen tiedon leviämiseen. Mahdolliset virheet tulee korjata jälkikäteen mahdollisimman nopeasti. Myös Kuntaliiton (2009, 6) toimittamassa oppaassa kriisin johtamisen ja viestinnän tavoitteeksi nimetään tilanteen hallittu hoitaminen, lisävahinkojen estäminen, tarpeettoman huolen pienentäminen, korvaavista palveluista tiedottaminen sekä ehkäistä vääran tiedon leviäminen. Poikkeavissakin tilanteissa organisaation luottamusta yleisön keskuudessa lisää avoin sekä nopea viestintä.

Sinko (2005, 82) toteaa Suomen välttyneen työntekijöiden julkisuudessa leimaamista, sillä yksityisyyttä suojaava lainsäädäntö ei anna medialle mahdollisuuksia sosiaalityöntekijöiden henkilötietojen julkaisemiseen. Yksittäisten tapausten uutisoinnissa on huomattavissa toimittajien näkemykset sosiaalityön toiminnasta olevan kuitenkin usein sosiaalityöntekijävastaisia. Iso-Britanniassa puolestaan sosiaalityöntekijät esitellään nimeltä julkisuudessa ja syitä lastensuojelun epäonnistumisesta haetaan työntekijöiden henkilökohtaisista ominaisuuksista, puitteista sekä ongelmista.

4 Tutkimuksen toteutus

4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tutkimukseni tavoitteena on kartoittaa lastensuojelun julkisuuskuvaa sekä sosiaalityöntekijöiden käsityksiä työn julkisuuskuvasta. Tutkimuksen tavoitteena on tutkia sanomalehden (Helsingin Sanomat) tuottamaa lastensuojelun julkisuuskuvaa ja miten median luoma julkisuuskuva vastaa sosiaalityöntekijöiden omia käsityksiään työstään. Tavoitteena on myös selvittää miten julkisuuskuva vaikuttaa lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden työhön. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

1. Millaista julkisuuskuvaa media (Helsingin Sanomat) tuottaa lastensuojelusta?
2. Miten mediassa esiintyvä lastensuojelun julkisuuskuva kohtaa sosiaalityöntekijöiden käsitykset omasta työstään?
3. Miten lastensuojelun julkisuuskuva vaikuttaa sosiaalityöntekijöiden kokemuksen mukaan lastensuojelun asiakastyöhön?

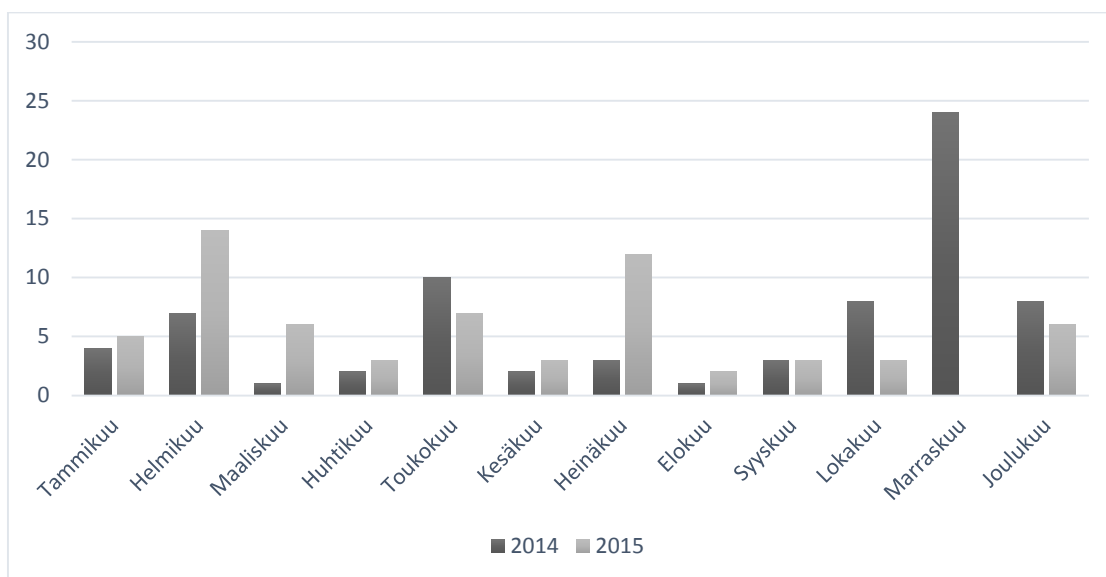
4.2 Tutkimuksen aineisto

Pro gradu –tutkimuksen aineisto muodostuu Helsingin Sanomissa (HS) vuosina 2014–2015 julkaistuista lastensuojelu koskevista kirjoituksista sekä kolmen lastensuojelun sosiaalityöntekijän teemahaastattelusta.

4.2.1 Sanomalehden tekstit

Lastensuojelua koskevat kirjoitukset on kerätty 1.11.2015–1.1.2016 välisenä aikana, jotka ovat koottu Helsingin Sanomien internetarkistosta. Helsingin sanomien uutisarkisto löysi ajalle 1.1.2014 – 31.12.2015 hakutulokseksi 493 osumaa, kun hakukriteereinä käytettiin lastensuojel*. Hakutuloksen määrän suuruuteen vaikuttaa se, että mediassa kirjoitetaan paljon lapsiperheiden ja vanhemmuuden haasteisiin liittyviä kirjoituksia, jolloin kaikki kirjoitukset eivät ole suoranaisesti liitettävissä lastensuojeluun. Suuren hakutuloksen vuoksi, aineiston hankinnan aikana on pitänyt pohtia, mitkä kirjoitukset todellisuudessa sopivat lastensuojelua koskevan tutkimuksen aineistoksi. Helsingin Sanomien luoma tutkimusaineistoksi muodostui 141 kirjoitusta lastensuojelusta (LIITE 1.)

Helsingin Sanomista aineiston kokoaminen muodostui helpoksi, sillä käytössäni on ollut lehden digitaalinen näköislehti. Lehden kirjoituksia on voinut selailta aikajärjestyksessä sekä tallentamaan tutkimukseen soveltuvia kirjoituksia omalla tietokoneella analyysiä varten. Valitsin tutkimuksen media-aineiston lähteeksi Helsingin Sanomat –sanomalehden sen tunnettavuuden vuoksi. Helsingin Sanomien laskelman mukaan lehti tavoittaa viikossa yli kaksi miljoonaa lukijaa, jolloin mukaan lasketaan printtilehden lisäksi myös digitaalisten versioiden lukijat (Helsingin Sanomien digilehti 27.2.2014). Tutkimuksen media-aineisto koostuu Helsingin Sanomien eri kirjoitusosioista: kotimaa, kaupunki, mielipide, pääkirjoitus, talous ja ihmiset. Lastensuojelukirjoitusten yleisempiä osioita Helsingin Sanomissa olivat kaupunki (41), kotimaa (31) ja mielipide (57). Pääkirjoituksia lastensuojelusta oli kirjoitettu seitsemän kappaletta ja viisi kirjoitusta oli julkaistu Helsingin Sanomien muissa osioissa. Uutisartikkeleita (kaupunki ja kotimaa) on määrällisesti enemmän ja niiden prosenttiosuus koko aineistosta on 51,06 %. Mielipidekirjoitusten osuus medialähtöisestä aineistosta on 40,43 prosenttia.

KUVIO 3. Lastensuojelua koskevien kirjoitusten kuukausittainen lukumäärä

Kuviosta 3 ilmenee, kuinka paljon lastensuojelua koskevia kirjoituksia Helsingin Sanomissa julkaistiin 1.1.2014 – 31.12.2015 aikavälillä. Vuonna 2014 lastensuojelukirjoituksia oli eniten marraskuussa, kun Kuopion perhesurma nosti lastensuojelun ja sosiaalityön ennaltaehkäisevät palvelut julkiseen keskusteluun. Vuonna 2015 lastensuojelu nousi hyvin vahvasti esille Eerikan lastensuojelutapauksen oikeudenkäynnin myötä, sillä oikeudenkäynti käytiin keväällä ja tuomiot julistettiin heinäkuussa. Lastensuojelu nousikin

vuosina 2014 ja 2015 paljon esille 8 vuotiaan Eerikan kuolemaan johtaneen lastensuojelutapauksen johdosta, joka toi esille lastensuojelun kriisiytymisen ja sen kehittämistarpeen.

Taulukko 1 esittelee aineiston kirjoituksissa esiintyviä lastensuojeluun kohdistuneita aiheita, jotka on jaoteltu kymmeneen eri teema-alueeseen. Oikeanpuoleinen sarake ilmoittaa teemojen käsittelykertojen kappalemäärän, jolloin on huomioitava, että Helsingin Sanomien lastensuojelukirjoitukset käsittelevät useassa kirjoituksessa samanaikaisesti useampaa kuin yhtä lastensuojeluaihetta.

TAULUKKO 1. Helsingin Sanomien lastensuojelua koskevien kirjoitusten teemat

Lastensuojelun sanomalehtikirjoitusten teemat	Kpl
Huostaanotto, kiireellinen sijoitus, lastensuojeluilmoitukset, ja sijaishuolto (sijaisperhetoiminta, ensi- ja turvakodit, perhekodit)	22
Lastensuojelun ennaltaehkäisevät ja avohuollon palvelut	15
Lastensuojelun taloudelliset resurssit (sosiaalityöntekijöiden palkat, kunnan ja valtion säästötoimet, palvelukustannukset)	11
Henkilöstöresurssit (työpaineet, työntekijöiden vaihtuvuus, epäpätevät työntekijät, suuri asiakasmäärä)	31
Sosiaalihuoltolain uudistus (ilmoitusvelvollisuus, salassapitosäännökset)	27
Lastensuojelun toimintamallien kehittäminen ja sen tarpeellisuus (lapsen kuuleminen, moniammatillinen yhteistyö, viestintä, sosiaalityöntekijöiden kouluttaminen)	20
Kokemukset lastensuojelun palveluista <ul style="list-style-type: none"> • myönteiset • kielteiset 	6 9
Sosiaalityön ja sosiaalityöntekijöiden syyllistäminen (rikossyytteet ja -seuranta, valitus, Eerika)	17
Sosiaalityön puolustaminen	13
Lastensuojelun maine	10

Helsingin Sanomien lastensuojelun kirjoitusten lähtökohdat vaihtelevat, osa kirjoituksista on lähtöisin lastensuojelun sisältä, jolloin tavoitteena on saada lastensuojelun palvelut ja niiden mahdollisuudet tietoisiksi ulkopuolisille. Osa kirjoituksista ovat lähtöisin

puolestaan lastensuojelun ulkopuolelta, jolloin tavoitteena on lastensuojelun ymmärtämisen lisäksi myös sen kehittäminen. Lastensuojeluun viitataan kirjoituksissa sosiaalityöntekijän, asiakkaan, asiantuntijan näkökulmasta ja kirjoituksissa painottuivat kirjoittajan oma näkemys lastensuojelun palveluluun ja sen mahdollisuuteen perheiden tukemiseen.

Lastensuojelun toiminnan tavoitteena on turvata lapselle turvalliset elinolosuhteet, jolloin se puuttuu perheen toimintaan ja vanhemmuuteen. Lastensuojelu herättää tunteita asiakasperheiden lisäksi myös valtakunnallisesti, ilman että ihmisen omassa elämässä olisi sidoksia lastensuojeluun. Valtakunnallista kiinnostusta lastensuojeluun voidaan selittää sillä, että lastensuojelu on lapsikeskeistä ja pyrkii estämään lasten turvattomuutta. Lastensuojelun tunteiden herättäminen tulee ilmi myös Helsingin Sanomien kirjoituksissa, sillä siitä kirjoitetaan uutisten lisäksi paljon myös muilla osioilla. Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksia lastensuojelua koskevista aiheista on 1.1.2014 – 31.12.2015 välisenä aikana kirjoitettu yhteensä 57 kappaletta. Mielipiteen kirjoittajat ovat jakautuneet seuraavasti: 1. lastensuojelun asiakkaat ja heidän omaiset, sijaisperheet (14 kpl), 2. sosiaalityöntekijät, johtavat sosiaalityöntekijät ja hallinnon edustajat (19 kpl) 3. sosiaalialan opiskelijat (1 kpl) 4. sosiaalialan tutkijat, professorit ja asiantuntijat (17 kpl) 5. sosiaalijärjestöissä vaikuttavat henkilöt (ensi- ja turvakoti, adoptio- ja perhehoito jne.) (12 kpl) 6. poliitikot ja valtuuston jäsenet (2 kpl), 7. opettajat, lääkärit, psykologit (5 kpl) ja muut henkilöt (nimimerkillä tai omalla nimellä julkaistut tekstit) (7 kpl). Mielipiteen kirjoittajia on julkaistuja mielipidekirjoituksia enemmän, sillä osan kirjoitukseen osallistui useampi henkilö.

Mielipidekirjoitusten lisäksi sosiaalialan ammattilaisten sekä lastensuojelun asiakkaiden ääni tulee esille uutiskirjoitusten haastatteluiden välityksellä. Toimittajat ovat haastatelleet uutisia varten aiheeseen liittyvää ammattilaista tai henkilöä, jolla on kokemusta ja näkemystä uutisoitavasta aiheesta. Uutisissa on haastateltu perhetyöntekijöitä, kunnallisia lastensuojelupalveluiden johtajia, yksittäisiä sosiaalityöntekijöitä, sosiaali- ja terveystieteiden asiantuntijoita, eri asiantuntijoita sekä entisiä lastensuojelun asiakasperheitä ja lapsiasiakkaita.

Lastensuojelu sai kirjoituksissa kritiikkiä liiallisesta toiminnasta tai sen vähäisyydestä sekä arvosteltiin lastensuojelun ennaltaehkäisevien palveluiden puutteellisuutta. Kirjoitukset ovat ajalta 1.1.2014 – 31.12.2015, jolloin vuoden 2014 perhetragediat käynnistivät sosiaalihuoltolain uudistamisen ja erityisesti keskityttiin tarkastelemaan ennaltaehkäise-

viä palveluita ja niiden lisäämistä. Ennaltaehkäisevät palvelut ovat vaatineet ennen lastensuojelun asiakuuden, joka lisäsi lastensuojelun kritiikkiä palveluiden saannin vaikeudesta ja siitä, että lastensuojelusta on muodostunut ennaltaehkäisevien palveluiden korvaaja. Olen jakanut kirjoituksissa käsittelevät aiheet neljään teema-alueeseen; lastensuojelun kriisiin, kritiikkiin, kehittämiseen sekä puolustukseen.

Analyysin tulokset olen kirjoittanut auki tutkimuksen lukuun 5, jossa olen myös käyttänyt tutkimuksen tuloksien havainnollistamiseen katkelmia Helsingin Sanomien kirjoituksista sekä sosiaalityöntekijöiden teemahaastatteluista. Valitsemani haastattelukatkelmat painottavat tutkimuksen tuloksia. Tuloksia selventämään olen tehnyt myös tuloksista taulukoita, jotka muodostuvat yhdistävästä tekijästä, pääteemasta, yläteemasta sekä alateemasta.

4.2.2 Teemahaastatteluun osallistuvat sosiaalityöntekijät

Tutkimukseen osallistui yhteensä kolme lastensuojelun sosiaalityöntekijää, joista jokainen työskenteli kaupungin sosiaalityöntekijöinä. Yhteistä teemahaastatteluun osallistuneiden sosiaalityöntekijöiden välillä oli, että kaikki työskentelivät lastensuojelun avo-
huollossa ja kukaan ei ole osallistunut aktiivisesti itse julkiseen keskusteluun, vaikka sitä seuraavatkin. Lähestyin sosiaalityöntekijöitä sähköpostiviestin välityksellä, jonka lähetin heidän johtavalle sosiaalityöntekijälle, joka välitti viestin eteenpäin.

Sosiaalityöntekijät eivät tietäneet haastattelukysymyksiä etukäteen, vaan heille oli aikaisemmin kerrottu tutkimuksen koskevan lastensuojelun julkisuuskuvaa. Sosiaalityöntekijöitä pyydettiin kertomaan omia näkemyksiä lastensuojelun julkisuuskuvasta sekä sen vaikutuksesta omaan työhönsä. Haastatteluissa hyödynnettiin apuna Helsingin Sanomissa vuosina 2014-2015 käsiteltäviä teemoja.

Tämän tutkimuksen haastattelut nauhoitettiin, johon jokaiselta tutkimukseen osallistuneelta kysyttiin lupa. Nauhoittaminen mahdollistaa tutkijaa palaamaan uudestaan tutkimustilanteeseen ja haastatteluiden uudelleen kuunteleminen voi nostaa esiin asioita, joihin tutkija ei haastattelutilanteessa kiinnittänyt huomioita (Tiittula & Ruusuvuori 2005, 14-15). Tutkimuksen haastattelut on suoritettu helmikuussa 2016 ja niiden kestot vaihtelivat neljästäkymmenestä minuutista tuntiin. Haastatteluiden jälkeen jokainen haastattelu

kirjoitettiin auki litteroinnin keinoin ja tutkimuksen teemahaastatteluiden aineisto koostuu yhteensä sivusta. Alla on kuvaukset tutkimukseen osallistuneista sosiaalityöntekijöistä.

Haastateltava 1 (H1) työskenteli lastensuojelun avohuollon palveluissa. Lastensuojelussa haastateltava oli toiminut tällä hetkellä kahdeksan vuotta ja taustalla oli myös työskentely maahanmuuttopalveluissa. Haastateltava oli 54 vuotias nainen ja haastattelun kesto oli 50,20 minuuttia.

Haastateltava 2 (H2) on 33 vuotias nainen, joka työskentelee tällä hetkellä lastensuojelun avohuollon palveluissa. Lastensuojelussa haastateltava oli toiminut neljä vuotta ja aikaisemmin hän oli työskennellyt aikuissosiaalityössä. Haastattelu oli kestoltaan 40,37 minuuttia

Haastateltava 3 (H3) työskentelee myös lastensuojelun avohuollon palveluissa. Haastateltava oli 45 vuotias nainen ja hän oli työskennellyt sosiaalityöntekijänä yhteensä 8,5 vuotta ja aina lastensuojelussa. Haastattelun kesto oli 39,46 minuuttia.

4.3 Teemahaastattelu tutkimusmenetelmänä

Metodin eli menetelmän käsite on moniselitteinen ja metodilla yleisesti ymmärretään sääntöjen ohjaamaa menettelytapaa, jonka avulla etsitään tietoa tai pyritään ratkaisemaan käytännön ongelmia. Empiirisessä tutkimuksessa metodit ovat empiirisessä tutkimuksessa keskeisessä asemassa ja menetelmä sekä tutkimusongelma ovat yhteydessä toisiinsa. Menetelmän valintaa ohjaa se, minkälaista tietoa etsitään sekä keneltä tai mistä sitä etsitään. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 178–179.) Tämä tutkimus on kvalitatiivinen haastattelututkimus. Lähtökohtana kvalitatiivisessa tutkimuksessa eli laadullisessa tutkimuksessa on kuvata todellista elämää. Tavoitteena on pyrkiä tutkimaan kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Haastattelussa voidaan säädellä aineiston keruuta joustavasti tilanteen edellyttämällä tavalla ja vastaajia myötäillen, joka voidaan nähdä haastattelun etuna. (Hirsjärvi ym. 2009, 157, 200.)

Jouni Tuomi ja Anneli Sarajärvi (2009, 84) jakavat tutkimusaineiston materiaalinen kahteen luokkaan, yksityisiin dokumentteihin sekä joukkotiedotuksen tuotteisiin. Yksityiset dokumentit sisältävät puheen, kirjeet, päiväkirjat, muistelmat sekä sopimukset, kun puo-

lestaan joukkotiedotuksen tuotteet muodostuvat sanoma- ja aikakauslehdistä sekä elokuvista, radio- ja televisio-ohjelmista. Tämä tutkimus hyödyntää molempia tutkimusaineiston materiaalin luokkia, jolloin tutkimus käyttää monimetodista lähestymistapaa eli triangulaatiota. Triangulaatiossa hyödynnetään samanaikaisesti erilaisia tutkimusmetodeja ja ne voidaan jakaa neljään kategoriaa; metodi-, aineisto-, teoria- sekä tutkijatriangulaatioon. (Vilka 2015, 70-71.) Tässä tutkimuksessa käytetään aineistotriangulaatioita, sillä aineisto koostuu joukkotiedotuksen tuottamasta materiaalista sekä teemahaastatteluiden aineistosta. Helsingin Sanomien tuottamat kirjoitukset ovat joukkotiedotuksen tuottamia ja tutkijalle valmiita aineistoja, jotka soveltuvat Eskolan ym. (2008, 118) mukaan mainiosti laadullisen analyysin aineistoksi. Tuomi ym. (2009, 84) lisäävät, että joukkotiedotuksen aineistoja voidaan hyödyntää monella tavoin

Haastattelun etuna voidaan pitää myös sen joustavuutta. Haastattelijalla on mahdollista toistaa kysymys, oikaista mahdollisia väärinkäsityksiä sekä selventää ilmausten sanamuotoja. Haastattelun etuihin kuuluu myös haastattelijan mahdollisuus toimia tilanteessa havainnoitsijana. Haastattelut muistuttavat keskustelua, mutta eroavat institutionaalisuutensa vuoksi. Myös roolit erottavat haastattelun keskustelusta. Haastattelijalla on kysyjän sekä tiedon kerääjän rooli, kun taas haastateltavalla on vastaajan ja tiedon antajan rooli. Tutkimushaastattelua ohjaa tutkimuksen tavoite sekä päämäärä, johon haastattelun kautta pyritään. (Tuomi ym. 2009, 73–74.)

Tutkimusmenetelmänä käytän teemahaastattelua. Teemahaastattelu on välimuoto lomake- ja avoimelle haastattelulle. Teemahaastattelulle tyypillinen piirre on haastattelun aihepiirin tiedostaminen, mutta kysymysten tarkka muoto sekä järjestys kuitenkin puuttuvat. (Hirsjärvi ym. 2009, 203.) Henna Vilka (2015, 124) näkee teemahaastattelun yleisimmin käytettynä tutkimushaastattelun muotona ja sitä voidaan kutsua myös puolistrukturoiduksi haastatteluksi. Teemahaastattelussa haastattelijalla on mielessään teemat, joista haastattelun aikana haluaa kaikkien kanssa keskustella (Eskola & Vastamäki 2010, 35). Vilka (2015, 124) lisää teemahaastattelun tavoitteeksi haastateltavan mahdollisuus tuottaa jokaisesta teemasta oma kuvauksensa, jolloin haastatteluteemat tulee käsitellä haastateltavan kannalta mahdollisimman luontevassa järjestyksessä.

Tutkimusmenetelmän valintaan vaikuttivat haastattelun mahdollisuus tuottaa mahdollisimman laaja kuva sosiaalityöntekijöiden kokemuksista työnsä julkisuuskuvasta. Valitsin teemahaastattelun tutkimusmenetelmäksi sen joustavuuden takia. Teemahaastattelu mahdollistaa samojen teemojen läpikäymisen jokaisen tutkittavan kanssa mutta haastattelut

eroavat toisistaan painotukseltaan. Teemahaastattelut mahdollistavat haastateltavan keskittymisen omiin kokemuksiin ja teemoihin, joita he pitävät tärkeinä ja haluavat tuoda haastattelussa esille. Teemahaastattelu on menetelmänä vapaamuotoinen, jolloin jokaisen haastateltavan omat kokemukset sekä näkemykset rakentavat haastattelut yksilölliseksi. Teemahaastattelu varmistaa, ettei tutkijan omat ennako-oletukset vaikuta kysymyksiin. Teemahaastattelun avulla haastateltava voi tuoda esille uusia näkökulmia, joista tutkija ei ole itse tietoinen.

4.4 Tutkimuksen analysointi

Sisällönanalyysiä voidaan pitää perusanalyysimenetelmänä, jota voidaan hyödyntää laadullisissa tutkimuksissa ja se sopii myös joukkotiedotuksen tuottamien materiaalien analyysiin. Sisällönanalyysi on yksittäisen metodin lisäksi myös väljä teoreettinen kehys, sillä se voidaan liittää eri analyysikonaisuuksiin. Sisällönanalyysillä tarkoitetaan tekstianalyysiä, joka mahdollistaa käsitteellisiä liikkumavapauksia, mutta kuitenkin edellyttää tiettyjen rajoitteiden hyväksymistä. Sisällönanalyysi perustuu tulkintaan sekä päättelyyn, jossa empiirisestä aineistosta suunnataan kohti käsitteellisempää kuvausta tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi ym. 2009, 84, 91, 104–107.)

Sisällönanalyysi voidaan jakaa aineistolähtöiseen (induktiiviseen) sekä teorialähtöiseen (deduktiiviseen) sisällönanalyysiin. Tässä tutkimuksessa hyödynnetään aineistolähtöistä sekä teorialähtöistä sisällönanalyysiä. Pelkästään aineistolähtöisen tutkimus toteuttaminen nähdään vaikeana, sillä ajatus havaintojen teoriapitoisuudesta on yleisesti hyväksytty periaate. Käytetyt käsitteet, tutkimusasema ja menetelmät, ovat tutkijan asettamia ja vaikuttavat tällöin myös tutkimuksen tuloksiin, jolloin objektiivisia havaintoja ei ole olemassa. (Tuomi ym. 2009, 96.)

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä voidaan erotella kolme vaihetta. Prosessin ensimmäisenä vaiheena on aineiston redusointi eli pelkistäminen, jolloin aukikirjoitettu haastatteluaineisto tai muu aineistosta pelkistämisen avulla karsitaan tutkimukselle epäolennainen pois. Tutkimustehtävä ohjaa aineiston pelkistämistä. Seuraavana vaiheena on aineiston klusterointi eli ryhmittely, jolloin aineistosta etsitään samankaltaisuuksia sekä eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia käsittelevät käsitteet ryhmitellään ja yhdistetään luokaksi. Sisällönanalyysin viimeisenä vaiheena on ai-

neiston abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden muodostaminen, jolloin erotellaan tutkimuksen kannalta olennainen tieto ja valitseman tiedon perusteella luodaan teoreettisia käsitteitä. (Tuomi ym. 2009, 108-111.)

Tuomen ym. (2009, 97-98) mukaan teorialähtöinen analyysi on perinteinen analyysimalli, joka perustuu aikaisempaan teoriaan, malliin tai käsitejärjestelmään. Teorialähtöinen analyysi pohjautuu tiettyyn teoriaan, malliin tai auktoriteetin esittämään ajattelutapaan. Teorialähtöisessä analyysissä päättely pohjautuu yleensä deduktiiviseen päättelyyn, jolloin tutkimuksen teoriaosassa hahmotellaan tutkimukselle kategoriat ja tutkimuskysymykset asetetaan vastaamaan teoriaosaa.

4.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimusta tehdessä tutkija kohtaa eettisiä kysymyksiä tutkimuksen suorittamisen jokaisessa vaiheessa (Hirsjärvi & Hurme 2011, 19). Michael Quinn Patton (2002, 408) on esittänyt eettisten asioiden tarkistuslistan, mikä koostuu kymmenestä eri tekijästä. Ensimmäisenä tekijänä on tarkoituksen selittäminen (explaining purpose), jossa tärkeänä ovat tutkimuksen tarkoituksen sekä menetelmien selittäminen. Lupaukset sekä vastavuoroisuus (promises and reciprocity) muodostavat eettisten asioiden tarkastuslistan toisen kohdan, jossa painotetaan lupauksien pitämistä ja haastateltavan osallistumisen merkitystä. Kolmantena tekijänä on riskien arviointi (risk assessment), joka muodostuu haastateltavia koskevien riskien arvioinnista. Luottamuksellisuudessa (confidentiality) painotetaan puolestaan tietojen luottamuksellisuutta. Tietoinen sisältö (informed consent) sekä tietoihin käsiksi pääseminen ja tiedon omistus (data access and ownership) muodostavat seuraavat tekijät eettisten asioiden listalla. Haastattelijan mielenterveys muodostaa seitsemännen tekijän (interviewer mental health), jolloin tutkijan tulee pohtia, kuinka haastattelut vaikuttavat haastateltavan mielenterveyteen. Seuraavana listalla ovat ohjeet (advice), jossa tutkijalla on oikeus kysyä mahdollisesti neuvoa tutkimuksen tekovaiheessa. Tiedon keruunrajat (data collection boundaries) sekä eettisyyden suhde laillisuuteen (ethical versus legal) muodostavat kaksi viimeisintä tekijää Pattonin eettisten tekijöiden listalla.

Pro gradu -tutkielmassani olen pohtinut Pattonin (2002, 408) eettisten tekijöiden listaa ja tutkimukseni suhdetta niihin. Tutkimukseni aineisto koostuu kahdesta eri tyyppisestä aineistosta: Helsingin Sanomien julkaisemista lastensuojelu kirjoituksista sekä sosiaalityöntekijöiden teemahaastatteluista. Haastateltavien osalta tutkimuksen tavoitteena on

tutkimukseen osallistuvien sosiaalityöntekijöiden olevan tietoisia tutkimukseni tarkoituksesta sekä sen tavoitteista. Tutkittavien tunnistamattomuuden turvaamiseksi tutkimukseni ei tulla mainitsemaan tutkimuskaupunkia. Tutkimukseen osallistuneiden sosiaalityöntekijöiden tiedot tulevat pysymään salaisina ja heitä ei voida tunnistaa valmiista tutkimuksesta. Haastateltavien nimet ovat vain tutkijalla tiedossa ja litteroituun aineistoon tulen merkitsemään haastateltavat nimimerkein, kuten haasteltava 1 (H1) jne. Tutkimustulosten kirjoittamisen yhteydessä tulen lisäämään esimerkkejä haastatteluista, jotka kuvaavat sekä tukevat tutkimuksen tuloksia. Valitsen kuitenkin tuloksiin kirjoitettavat esimerkit niin, ettei tutkimukseen osallistuneita ole niiden perusteella mahdollista tunnistaa.

Tutkimukseni mediakirjoitusaineisto on puolestaan julkaistu sanomalehden avoimella internetsivulla, joten sen käyttämiseen tutkimusaineistona ei ole tarvittu lupaa. Anneli Kuulan (2011, 192) mukaan internetin hyödyntämistä tutkimuksen tiedon ja aineiston lähteenä ei muuta lainsäädännön soveltamisen lisäksi myöskään tutkimuseettisiä peruseräitteitä. Kaikelle tutkimukselle olennaista on tutkittavien ihmisarvon ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen sekä yksityisyyden suojaaminen. Tutkijan velvollisuutena on arvioida, miten tutkimuksessa internetin käyttäminen vaikuttaa suhteessa henkilötietolakiin ja tekijänoikeuslakiin. Tutkimuksessani käyttämissä sanomalehtikirjoituksissa tekstit sisältävä yksityishenkilöiden, viranomaisten, poliitikoiden ja asiantuntijoiden haastatteluita, joissa heidät on mainittu nimeltä. Helsingin Sanomissa julkaistaan joitain mielipidekirjoituksia nimimerkin kautta.

Sanomalehtiaineiston kirjoitukset sisältävät suoria lainauksia toimittajan haastateltavilta ja näistä kommenteista on tehty tulkintoja. Tunnistamattomuuden parantamiseksi suorista lainauksista tulen poistamaan alkuperäisissä kirjoituksissa esiintyneet henkilöiden etu- ja sukunimet. Uskon, ettei nimien korvaaminen nimikirjaimin takaa sitä, etteikö Helsingin Sanomien internetsivuilla voi käydä katsomassa kirjoituksessa esiintyneiden oikeita nimiä. Uskon kuitenkin, ettei tutkimukseeni tutustuvalla ole erityistä syytä tarkastaa sanomalehtikirjoituksissa olleiden henkilöiden nimiä. Sanomalehtiaineiston tulkintoja ja päätelmiä muodostamisessa on tärkeää huomioida, tekstin kirjoittaja tai onko kirjoituksessa esiintynyt henkilö sosiaalityöntekijä, (entinen) lastensuojelun asiakas tai mikä on henkilön suhde lastensuojeluun.

Tutkimuksen luotettavuutta tarkastellaan validiteetin ja reliabiliteetin käsitteiden kautta. Validiteetilla ymmärretään tutkimuksen menetelmien avulla saatavia vastauksia tutkimusongelmiin, kun taas reliabiliteetin käsite yhdistetään tutkimuksen toistettavuuteen.

Validiteetin ja reliabiliteetin käsitteiden käyttöä on myös kritisoitu. (Tuomi ym. 2009, 136.) Iris Aaltio ja Anu Puusa (2011, 154–156) liittävät luotettavuuden arviointiin validiteetin ja reliabiliteetin käsitteet, mutta painottavat, etteivät käsitteinä kuitenkaan sovellu laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnin perusteeksi. Jari Eskolan ja Juha Suorannan (2008, 28) mukaan tutkijan tehtävänä laadullisessa tutkimuksessa on käydä jatkuvaa pohdintaa tekemistään ratkaisuksista ja ottaa kantaa analyysin kattavuuden lisäksi tutkimuksen luotettavuuteen liittyviin kysymyksiin.

Haastatteluaineiston luotettavuus on riippuvainen sen laadusta. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 184). Olen hyödyntänyt tutkimuksessa aineistotriangulaatiota, sillä tutkimusaineistoni koostuu Helsingin Sanomien 141 lastensuojelukirjoituksesta sekä kolmesta lastensuojelun sosiaalityöntekijän teemahaastattelusta. Uskon, että aineistotriangulaation hyödyntäminen vahvistaa tutkimuksen validiteettia.

Aaltio ym. (2011, 157) painottavat tutkijan ymmärrystä valinnoistaan ja tulkintojen vaikuttavuudesta tutkimusprosessin aikana. Tutkimuksessani olen tiedostanut ennakkokäsitykset tutkimusaiheestani ja olen pyrkinyt tutkimukseni aikana, etteivät ne vaikuta tutkimuksen tuloksiin. Olen pyrkinyt tutkimusprosessin aikana huolelliseen analysointiin, jolloin tutkittavien näkökulmat tulevat tutkimustuloksissa esille.

Tutkimuksen luotettavuuteen liitetään myös aineiston kattavuus sekä riittävyys (Eskola ym. 2008, 215). Helsingin Sanomien lastensuojelukirjoitukset on kerätty vuosilta 2014–2015, jolloin lastensuojelun julkisuuskuvaa tarkastellessa aineisto on kattava. Tutkimuksen tulokset median luomasta lastensuojelun julkisuuskuvasta on kuitenkin kerätty vain Helsingin Sanomien kautta, mikä heikentää tutkimuksen luotettavuutta. Tutkimuksen luotettavuutta parantaisi, jos tarkasteltaisiin muita medioita ja miten lastensuojelu tuodaan esille niiden avulla. Teemahaastatteluaineisto koostuu kolmesta sosiaalityöntekijästä, jolloin haastatteluaineisto ei ole kovin suuri ja tulokset ovat enemmänkin suuntaa antavia kuin yleistettäviä tuloksia. Aaltio ym. (2011, 157) tuovat esiin, vaikka tutkimuksen tulokset eivät ole yleistettäviä, tutkimus voi olla osuvia ja lisätä ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä. Teemahaastatteluun osallistujien vähäisestä määrästä huolimatta, tutkimusprosessin aikana tapahtui aineiston kylläntymistä.

5 Lastensuojelun julkisuuskuva

5.1 Lastensuojelun kriisi

Lastensuojelun osoittautuu Helsingin Sanomien kirjoitusten valossa kriisissä olevana palveluna. Lastensuojelun kriisi tuodaan vuosina 2014-2015 Helsingin Sanomien kirjoituksissa esille 44 kirjoituksessa. Taulukkoon 2 on jaettu lastensuojelun kriisiä koskevat teemat kahteen osa-alueeseen: rakenteellisiin ongelmiin sekä henkilöstöresursseihin. Lastensuojelua koskevat kirjoitukset luovat lastensuojelusta kuvaa palveluna, jossa on rakenteellisia ongelmia ja jonka vähäinen henkilöstö ei kykene vastaamaan kasvavaan asiakasmäärän tarpeisiin.

TAULUKKO 2. Lastensuojelun kriisiä koskevien kirjoitusten aihealueet

Yhdistävä teema	Pääteema	Yläteema	Alateema
Lastensuojelun kriisi	Rakenteelliset ongelmat	Kasvava asiakasmäärä	Työpaine Kiire
		Taloudelliset resurssit	Valtion ja kunnan säästötoimet
	Henkilöstöresurssit	Työntekijöiden epäpätevyys	Pätevien työntekijöiden puute
		Työntekijöiden vaihtuvuus	Asiakassuhteen luottamuksen syntyminen

Helsingin lastensuojelun organisaatiossa kiehuu. --lastensuojelussa tehdään nyt päätöksiä asiakkaiden kohtalosta ilman tarkkaa tietoa heidän olosuhteistaan ja tarpeistaan. - - Myös lastensuojelutyötä rajaavat käytettävissä olevat määrärahat, [Helsingin kaupungin lastensuojelun johtaja] muistuttaa. "En sano, että pystymme vastaamaan kaikkiin tarpeisiin sisällöllisesti ja laadullisesti niin, että tilanne olisi ihanteellinen." (Helsingin Sanomat, 16.5.2014)

Lastensuojelussa kaikki ei ole hyvin. Tiedämme sen itsekkin. Joudumme tekemään päätöksiä kiireessä, mutta tunnemme myös hyvin usein jäävämmä täysin yksin huolestamme kanssa. (Helsingin Sanomat 27.11.2014)

Ylläolevat esimerkkikatkelmat kuvaavat lastensuojelun tämän hetkistä tilannetta. Lastensuojelun kriisi tuodaan Helsingin Sanomien kirjoitusten välityksellä julkiseen keskusteluun esille suhteessa enemmän kuin lastensuojelun tehtävät, tulokset sekä odotukset. Lastensuojelun kriisiä esille nostavat Helsingin Sanomissa sosiaalityöntekijät, jotka painottavat mielipidekirjoituksissaan sekä uutisien haastatteluiden välityksellä lastensuojelun tämän hetkisen tilanteen, joka on heidän mukaan hälyttävä. Kirjoituksissaan nostetaan esille työntekijöiden arkipäivän ongelmakohdat ja painottavat lastensuojelun julkisessa keskustelussa lastensuojelun kriisiä, joka on jatkunut jo sosiaalialan ammattilaisten mukaan pitkään. Myös haastattelussa sosiaalityöntekijä painotti, ettei lastensuojelun kriisi ole uusi ilmiö, vaan lastensuojelun tilanne on ollut samanlainen jo vuosia.

Mun mielestä niinkun sanotaan, että mä en näkis, että tässä on muutaman vuoden sisällä mitään sen ihmeellisempää muutosta tapahtunut siihen, että mun mielestä ehdottomasti lastensuojelun työntekijöillä usein aivan liikaa asiakkaita. Ne paineet on kovat, tässä työssä on se henkinen paine, joka on niinku, että se on sellaista aina aika ajoin niin se on tosi kovaa ja se työntekijöiden vaihtuvuus kovaa, että kaikki ei vaan sitä jaksa. (H3)

Joukko lastensuojelun työntekijöitä on pitkään ollut huolissaan työkuormastaan ja resurssipulastaan. Viime keväänä parisataa lastensuojelun työntekijää allekirjoitti adressiin, jossa vaadittiin ”oikeutta ja inhimillisyyttä lastensuojeluun”. (Helsingin Sanomat, 25.1.2015)

Marraskuussa 2014 (Helsingin Sanomat, 4.1.2014) viisi sosiaalityöntekijää antoivat haastattelun, jonka tavoitteena oli tuoda sosiaalityöntekijöiden näkökulma lastensuojelun tilanteesta esille. Heidän mukaansa lastensuojelun kriisi on valtakunnallinen ilmiö. Haastatteluun osallistuneet sosiaalityöntekijät yhtyivät Helsingin Sanomien kirjoitusten esittämään väitteeseen lastensuojelun ongelmakohdista ja sen kriisistä. Myös lastensuojelun johtajat ja sosiaali- ja terveysministeriön asiantuntijat tukevat sosiaalityöntekijöiden kommentteja ja keskittyvät omissa puheenvuoroissa myös tarkastelemaan palveluiden rakenteellisiin epäkohtiin.

Lastensuojelun kriisiä koskevat kirjoitukset eivät muodosta sosiaalityöntekijöistä syyllisiä kriisiin, vaan sosiaalityöntekijöiden nähdään kärsivän itse tilanteesta. Mielenkiintoista on kuitenkin huomioda, kuinka paljon sosiaalityöntekijät ovat luomassa lastensuojelun kuvaa kriisissä olevana palveluna. Lastensuojelun tämän hetkisestä kriisistä kirjoittavat enimmäkseen toimittajat, mutta sosiaalialan ammattilaisten ääni tulee vahvasti esille haastatteluiden välityksellä. Vastaväitteen sosiaalityöntekijöiden aktiiviseen rooliin esit-

tävät haastatteluun osallistuneet sosiaalityöntekijät, joiden mukaan lastensuojelun sosiaalityöntekijät eivät itse osallistu aktiivisesti lastensuojelun julkiseen keskusteluun. Sosiaalityöntekijöiden osallistumattomuuden syynä pidetään salassapitosäännöksiä, vaikka tiedostetaan, että sosiaalityöntekijöillä on mahdollisuus yleisellä tasolla osallistua julkiseen keskusteluun. Sosiaalityöntekijät näkevät, että julkiseen keskusteluun osallistuvat asiakkaat sekä johtoporras, joiden osallisuuden motiivit vaihtelevat.

Mun mielestä se on enemmän, että asiakkaat tuovat esille lastensuojelun negatiivisuutta ja sitten myös yhteistyökumppanit. (H2)

Nimenomaan asiakkaat, että sehän se on, että työntekijät tavallaan ei voi keskustella niin, varsinkaan yksittäisistä, niin nämä salassapitosäädökset estää meitä osallistumasta keskusteluun. Ja sit se, että moni meidän ammatissakaan ei ehkä halua tulla julkisuuteen niinku lastensuojelun sosiaalityöntekijänä, just sen takia, että on niin paljon sitä semmosta negatiivista, mikä pyörii iltapäivälehdissä ja muualla, niin ei haluta tulla sen oman ammatin kautta puhumaan siitä työstä ja mitä se oikeesti on. (H3)

Lastensuojelun epäkohtien tuominen julkiseen keskusteluun ei ole vain haitallista, vaan julkisen keskustelun avulla voidaan saada päättäjät tietoisiksi lastensuojelun tilanteesta ja käynnistää toimintarakenteiden muutosprosessi. Sosiaalialan ammattilaisten tavoitteena lastensuojelun epäkohtien julkisessa keskustelussa ei ole vain parantaa työolosuhteita, vaan pyrkimyksenä on parantaa lapsiasiakkaiden ja heidän perheiden tukimuotoja sekä etuja. Lastensuojelun epäkohtien esille nostaminen on myös kannattanut, sillä päättäjäkään eivät halua ummistaa silmiään lastensuojelun kriisille. Alla oleva katkelma osoittaa, miten lastensuojelun tämän hetkinen tilanne on tullut myös ministeriön tietoisuuteen.

Lastensuojelun työkuorma on paikoin kohtuuton, myöntää peruspalveluministeri: ”En missään nimessä halua ummistaa silmiäni palautteelta, jota lastensuojelusta tulee.” - - Lastensuojelun karu arkitodellisuus ja kuormittuneisuus eri puolilla Suomea ovat tulleet myös ministerin tietoon. (Helsingin Sanomat, 6.11.2014)

Sosiaalialan ammattilaiset (sosiaalityöntekijät, järjestöjen edustajat, tutkijat) ovat luomassa lastensuojelun näyttäytymistä kriisissä olevana alana, jolloin kirjoitusten tavoitteena on tuoda esiin lastensuojelun keskinäiset ongelmakohdat ja saada niihin muutosta aikaan. Sosiaalialan ammattilaiset puhuvat avoimesti lastensuojelun nykytilanteesta ja toivovat palvelurakenteeseen muutosta. Sosiaalityöntekijät toivoivat haastatteluissa, että lastensuojelun kehittämisen tavoitteet olisivat realistisia ja heidän mukaan johtotasolta ei aina ymmärretä mitä lastensuojelun kentällä tapahtuu. Lastensuojelun epäkohtien esiin nostaminen voi saavuttaa muutosta, mutta pelkkien epäkohtien ja palveluiden epäonnistuminen esille tuominen ei luo lastensuojelusta hyvää kuvaa. Ihmiset muodostavat mieli-

kuvia lastensuojelusta julkisen keskustelun ja uutisoinnin kautta, jolloin ihmisten mielikuvat lastensuojelusta voivat jäädä kielteiseksi. Lastensuojelu tuodaan esille kriisissä olevana palveluna, jolloin palvelun mahdollisuuksista onnistua perheen tukemisessa ei uskota, jonka seurauksesta perhe ei hae riittävän aikaisin apua.

5.1.1 Lastensuojelun rakenteelliset ongelmakohdat

Lastensuojelun asiakkaiden määrä on kahdeksankertaistunut sitten 1990-luvun alun. (Helsingin Sanomat, 28.2.2014)

Lastensuojelun asiakasmäärä on kasvanut viimeisten kymmenen vuoden aikana, mutta työntekijöiden määrä ei ole kuitenkaan kasvanut suhteessa lisääntyvään asiakasmäärään. Useassa kirjoituksessa tuodaan esille sosiaalityöntekijöiden vastuulla olevien lasten lukumäärän olevan suuri. Vantaalla sosiaalityöntekijöiden mukaan työntekijän vastuulla on vuodessa keskimäärin yli 90 lasta (Helsingin Sanomat, 4.11.2014) kun Helsingin lastensuojelussa sosiaalityöntekijällä on vastuussa keskimäärin 40 lasta, asiakasluku kasvaa kaupungin kasvun yhteydessä (Helsingin Sanomat, 16.5.2014). Lastensuojelun henkilöstöpula tulee esille sosiaalityöntekijöiden ilmaisevan huolen myötä heidän omissa kirjoituksissaan tai toimittajien haastatteluiden välityksellä. Sosiaalityöntekijät ovat ahkerasti luomassa kirjoituksien välityksellä lastensuojelusta puutteellisiin henkilöstöresursseihin pohjautuvaa julkisuuskuvaa.

Lastensuojelun suunnitelmallisessa työssä sosiaalityöntekijällä oli vastuussa viime vuonna 40-60 lapsesta Vantaalla ja toimi työparina kollegalleen lähes yhtä monen lapsen asioissa. (Helsingin Sanomat, 24.1.2015)

Paitsi että ylimitoitettu asiakasmäärä vaikuttaa väistämättä lastensuojelun laatuun ja heikentää kansalaisten lakisääteistä oikeutta tulla autetuksi, kyseessä on myös työsuojeluasia. Lastensuojelun mahdoton työtilanne aiheuttaa eettistä ja psykososiaalista kuormitusta, kun työntekijät eivät voi toimia ammattietiikkansa määrittelemällä tavalla. Valtakunnalliset toimet lastensuojelun resursoinnin remontille on käynnistettävä heti. (Helsingin Sanomat, 22.9.2014)

Edellä oleva katkelma painottaa henkilöstöpulan ja kasvavan asiakasmäärän yhdistelmän vaikuttavan sosiaalityöntekijän ammatilliseen toimintaa ja tätä kautta linkittyvän suoraan asiakkaan saamaan palvelun laatuun, jolloin lastensuojelun lapsiasiakkaat ovat tilanteessa sijaiskärsijöitä. Sosiaalityöntekijällä ei ole aikaa keskittyä yksilölliseen työhön ja asiakkaan yksilökohtaiseen palvelutarpeen kartoittamiseen sekä yhteydenpitoon. Myös haastatteluun osallistuneet sosiaalityöntekijät yhtyivät Helsingin Sanomien kirjoituksiin liian

suuresta asiakasmäärästä. Sosiaalityöntekijöiden mukaan lastensuojelussa ei ole aikaa paneutua asiakkaan tilanteeseen ja tarkastella sen kehittymistä. Sosiaalityöntekijät pohtivat mahdollisuutta asiakasmäärän kirjausta lakiin, sillä heidän mukaan asiakasmäärät eivät jakaudu tasaisesti sosiaalityöntekijöiden kesken valtakunnallisesti. Asiakasmäärän kirjaamisella lakiin voitaisiin sosiaalityöntekijöiden parantaa sosiaalityöntekijöiden tasavertaisuutta valtakunnallisesti, sillä asiakasmäärät vaihtelevat kuntien välillä. Laki mahdollistaisi, että kuntien linjaus olisi yhtenäinen.

Mulla on sellainen kuva, että Suomessa se on niin kuin tosi epätasaisesti jakautuneet ne asiakasmäärät, että jossakin puhutaan olevan jotain 80, jotka on ihan järkyttävät ja sitte puhutaan vielä, että jokaista lasta pitäisi tavata, niin oikeesti. Eihän semmoinen sosiaalityöntekijä pysty muuta kuin potemaan huonoa omatuntoa joka päivä. (H2)

- lastensuojelun sosiaalityöntekijöillä on vastuullinen työote. Lisäksi monen aitona pyrkimyksenä on tehdä työnsä mahdollisimman hyvin. Tämä ei ole mahdollista, kun yhdellä työntekijällä on asiakkaana kymmeniä perheitä. (Helsingin Sanomat, 30.10.2014)

Ne perheet, jotka ovat hiljaa ja jotka ei mitään akuuttia tarvitse, niin niitä vähän niin kuin odotellaan josko ne kriisiytyis, niin pystyttäis auttamaan. (H1)

Yllä oleva katkelma osoittaa sosiaalityöntekijän pelon liian suurta asiakasmäärää kohtaan. Sosiaalityöntekijän mukaan suuri asiakasmäärä estää, ettei jokaiseen asiakastapaukseen voida puuttua tarpeeksi aikaisin, sillä työntekijällä ei ole riittävästi aikaa. Hänen mukaansa apua saadaan vasta kun ongelma on kasaantunut, jolloin sosiaalityöntekijän on velvoitettu puuttumaan perheen tilanteeseen. Suuret asiakasmäärät estävät sosiaalityöntekijää suoriutumaan työstä heille asetettavien suositusten mukaisesti.

Alhaisen (2014, 41) selvityksen tulokset tukevat tutkimuksen tuloksia lastensuojelun liian suuresta asiakasmäärästä ja sen vaikutuksesta lastensuojelun toimintaan. Työntekijöiden suuren asiakasmäärä nähdään tulosten mukaan olevan yksi lastensuojelun suurimmista ongelmakohdista. Asiakasmäärän kasvaminen on johtanut, etteivät sosiaalityöntekijät kykene paneutumaan asiakkaiden tilanteeseen ja suunnittelemaan jatkotoimia riittävän hyvin. Työntekijöiden mukaan asiakkaiden kohtaamiselle ei ole riittävästi aikaa ja koetaan, että asiakkaat huomaavat työntekijän huonon perehtymisen heidän tilanteeseen.

Lastensuojelun kasvavan asiakasmäärän ja niistä johtuvien työtehtävien kasvun vuoksi sosiaalityöntekijät eivät koe selviävän kaikista heidän työtehtävistään. Sosiaalityön ammattilaiset painottavatkin julkisessa keskustelussa, etteivät lastensuojelun kyvyttömyys vastata asiakkaiden palvelutarpeeseen johdu heidän laiskuudesta, vaan syynä on lasten-

suojelun henkilöresurssit ja kasvavat työtehtävät. Haastateltavat sosiaalityöntekijät nostivat esille tehtävien haasteellisuuden, sillä maahanmuutto ja erilaisten kulttuurien kanssa työskentely vaatisi sosiaalityöntekijöiltä lisäosaamista ja tukea, jota ei ole riittävästi tarjolla.

- - täällä on ihmisiä, jotka haluaisi tehdä työnsä hyvin ja tavallaan ne ihanteet, miten niinku sitä työtä haluais tehdä ja se todellisuus, niin ne on aika kaukana toisistaan. Sit se on must helppo tai lehdissä paljon tai puhutaan siitä niinku, miten sitä työtä pitäis tehdä ja mikä olis se ihanteellinen tapa, niin se ei kohtaa sen kanssa, että on järkyttävät asiakasmäärät - -. (H3)

Matelan (2011, 88) tutkimus osoittaa samankaltaisia tuloksia sosiaalityöntekijöiden kokemuksista työn määrästä. Tulokset osoittavat sosiaalityöntekijöiden kokevan työn määrän olevan liian suuri ja suurin osa vastaajista toivat esille, etteivät voi vaikuttaa työmääräänsä sekä käytettävissä olevat omat voimavarat koettiin liian vähäisiksi.

Sosiaalityöntekijät tuovat kirjoituksissa esille pelon lastensuojelun resurssien riittämättömyydestä ja palvelun epäonnistumisesta. Sävyltään sosiaalityöntekijöiden luomat kuvat lastensuojelun tämän hetkisestä tilanteesta ovat dramaattisia ja pelko on vahvasti läsnä. Alla olevat esimerkkikatkelmat osoittavat sosiaalityöntekijöiden pelon työssään epäonnistumiseen ja sen seurauksiin. Pelätään seuraavan perhetragedian tai lapsen kuolemaan johtaneen lastensuojelutapauksen tapahtuvan omassa asiakaspiirissä.

Pelkäämme, että kun seuraava vakava, jopa lapsen hengen vaativa tapaus tulee ilmi, se tapahtuu meidän vahtivuorollamme. Ennemmin tai myöhemmin jotakin hirvettä sattuu, jossain päin Suomea. Teemme kaksitoistatuntisia työpäiviä ja tulemme sunnuntainakin töihin, että niin ei kävisi. Pelastamme ihmisiä, mutta meitä ei ole tarpeeksi. (Helsingin Sanomat, 4.11.2014)

Työntekijät kertoivat, että tilanne lastensuojelussa on niin kaaottinen Vantaalla ja valtakunnallisesti, että he vain odottavat, koska joku lapsi kuolee. (Helsingin Sanomat 24.1.2015)

Yllä olevissa katkelmissa sosiaalityöntekijät luovat uhkakuvia, mitä voi tapahtua, ellei lastensuojelun tilanne muutu tulevaisuudessa. Pohtimisen arvoista on, tavoittelevatko sosiaalityöntekijöitä johtotasoja sekä päättäjiä pelon luomisella ja dramaattisella tilanteen kuvauksella, jotta muutosta tapahtuisi. Sosiaalityöntekijöiden henkilöstöpulaan ei kuitenkaan ole tulossa lähitulevaisuudessa apua. Bardy (2013, 122) näkee lastensuojelun työvoimapulan kasvavan lähitulevaisuudessa entisestään suurien ikäluokkien jäädessä eläkkeelle. Sosiaalityöntekijöiden henkilöstöpulaa koskevan kirjoituksen jälkeen uutisoitiin,

kuinka kaupunki ei ole lisäämässä resursseja lastensuojeluun. Kaupunki kuitenkin pohtii, voisiko sosiaalityöntekijöiden pysyvyyttä edistää palkkoja nostamalla.

Vantaa ei ole lisäämässä yhtään uutta työntekijää kriisiin vajonneeseen lastensuojeluun. Sen sijaan työntekijöiden houkuttelemiseksi ja pitämiseksi harkitaan palkkojen nostamista. (Helsingin Sanomat, 24.1.2015)

Tuntuu, että kaupunkien ja kuntien talous on niin huono, että on täysin epärealistista odottaa, että saataisiin lisää työntekijöitä. (H3)

Yhteiskunnan taloudellinen tilanne on yhteydessä vahvasti myös lastensuojeluun. Yksi sosiaalityöntekijä näki kuntien taloudellisen tilanteen liian huonona, että kunnat palkkaisivat lisää työntekijöitä. Helsingin Sanomien kirjoituksissa tuodaan esille, kuinka lastensuojelusta leikkaamisen seuraukset kohdistuvat suoraan perheisiin. Yhteiskunnan niukka taloudellinen tilanne on sosiaalialan ammattilaisten mukaan syynä lastensuojelun tämän hetkiseen kriisiin, sillä lastensuojelun vähäiset resurssit estävät sosiaalityöntekijän mahdollisuuksia vastata asiakkaiden pyyntöihin. Sosiaalityöntekijät eivät ole kirjoitusten tuottaman tiedon mukaan syyllisiä lastensuojelun palveluiden riittämättömyyteen, vaan syyllistä etsitään päättäjistä. Sosiaalialan ammattilaisten mukaan päättäjät eivät näe lastensuojelun tämän hetkisten resurssien pitkäaikaista vaikutusta yhteiskunnan talouteen.

Tuntuu siltä, etteivät valtion tai kuntien päättäjät vielääkään ymmärrä tilanteen vakavuutta. He mieluummin ummistavat silmänsä todellisuudelta. - - Lastensuojelutyöhön on saatava lisää resursseja. (Helsingin Sanomat, 5.11.2014).

Lastensuojelun leikkaukset kohdistuvat perheiden hyvinvoinnin heikkenemiseen ja lastensuojeluun sijoittaminen nähdään yhteiskunnan kannalta kannattavana ratkaisuna. Alla olevat katkelmat osoittavat sosiaalialan ammattilaisten huolen lastensuojelun leikkauksiin.

"Lastensuojelussa tulevat pikkuhiljaa näkymään kaikki lapsilisän leikkaukset ja muut. Lapsiperheet on laitettu hyvin ahtaalle" (Helsingin Sanomat 25.10.2014)

Asiat ajatellaan pelkästään lyhyen tähtäimen taloudellisessa mielessä, eikä ymmärretä syvällisempää problematiikkaa. Säästetään tänä vuonna, ja maksetaan moninkertaisesti kymmenen vuoden päästä. Huostaanotto vasta kallista onkin. (Helsingin Sanomat 11.7.2015)

Lastensuojelun organisaation sisällä nähdään olevan ongelmakohtia, jotka tuodaan kirjoituksissa esille. Sosiaalityöntekijät tuottaman tiedon mukaan työntekijöitä ei kuulla riittävästi sekä heillä ei ole mahdollisuutta tuoda esille lastensuojelun ongelmakohtia julkiseen keskusteluun. Helsingin Sanomien (16.5.2014) uutisessa sosiaalityöntekijä tuo esille

lastensuojelua ravisuttaneen kahdeksan vuotiaan tytön kuolemaan johtanut tapaus (Eerika), josta ei ole hänen mukaansa käyty avointa keskustelua. Samassa uutisessa lastensuojelun johtaja sekä perhe- ja sosiaalipalveluiden osastopäällikkö vastaavat työntekijöiden kritiikkiin. Lastensuojelun johtajan mukaan Eerikan lastensuojelutapauksesta on puhuttu paljon, mutta myöntää, ettei työntekijöille ole pidetty yhteistä tilaisuutta ja annettu ohjeita siitä, mitä olisi pitänyt tehdä toisin

Lastensuojelua ja sosiaalityötä on jaettu eri tahoille, eivätkä viestit aina kulje eri tahojen välillä. "Organisaation joustamattomuus tuo varsinkin Helsingissä lisätyötä sosiaalityöntekijöille. Joka ikistä palvelua haettaessa sosiaalityöntekijän täytyy tehdä monisivuinen hakemus, eikä päätösvalta ole koskaan yksittäisellä sosiaalityöntekijällä." (Helsingin Sanomat 11.7.2015)

5.1.2 Henkilöstöressurssien ongelmakohdat

"En voi kieltää, että työntekijämme eivät olisi lujilla. Ratkaisu ei kuitenkaan olisi lisätä virkoja. Pätevistä sosiaalityöntekijöistä on valtakunnallisesti jatkuva pula. Pitää järjestää työt järkevämmiin" (Helsingin Sanomat 24.10.2014).

Pula pätevistä sosiaalityöntekijöistä on valtakunnallinen ongelma ja useat sosiaalialan ammattilaiset toivovat Helsingin Sanomien kirjoituksissaan, että sosiaalityön opiskelupaikkoja lisättäisiin tulevaisuudessa. Lastensuojelun ongelman yhtenä teemana voidaan pitää sosiaalityöntekijöiden epäpätevyyttä. Helsingin Sanomissa julkaistiin vuosina 2014-2015 muodollisesti epäpätevistä sosiaalityöntekijöitä koskevia lastensuojelukirjoituksia tasasin väliajoin. Sosiaalityöntekijöiden epäpätevyyteen otti kantaa Kuopion perhetragedian jälkeen myös Suomen sen aikainen sisäministeri, jonka mukaan epäpätevät työntekijät ovat yksi ongelmatekijä lastensuojelussa sekä perheiden auttamisessa (Helsingin Sanomat 23.11.2014). Muodollisesti epäpätevät lisäävät lastensuojeluorganisaation sisällä haasteita, sillä he eivät voi tehdä päätöksiä kiireellisistä sijoituksista. Tämä lisää pätevien työntekijöiden työtaakkaa sekä vaikeuttaa lastensuojeluprosessia.

Pääkaupunkiseudun lastensuojelu on muodollisesti epäpätevien käsissä. --Valviran mukaan muodollisesti epäpätevien sosiaalityöntekijöiden osuus koko maassa on noin kolmannes. (Helsingin Sanomat 10.2.2015)

"Kyllähän se lisää toimenpiteeseen kuluva aikaa. Pätevä sosiaalityöntekijä voi tehdä esimerkiksi päätöksen kiireellisestä sijoituksesta heti itse, ei-pätevä ei voi", johtava sosiaalityöntekijä sanoo. (Helsingin Sanomat, 10.2.2015)

Sosiaalityön kentällä lastensuojelussa on eniten pulaa pätevistä sosiaalityöntekijöistä. Sosiaalialan ammattilaiset puolustavat julkisessa keskustelussa muodollisesti epäpätevien sosiaalityöntekijöiden ammattitaitoa ja kykyä suoriutua työtehtävistään. Helsingin Sanomien (10.2.2015) uutisen yhteydessä haastatellaan Helsingin lastensuojelun johtajaa, joka korostaa muodollisesti epäpätevien pätevyyttä. Muodollisesti epäpäteviä sosiaalityöntekijöitä ja heidän ammattitaidon puolustus esiintyi sosiaalityöntekijöiden haastatteluissa. Myös epäpätevä sosiaalityöntekijä puolustaa mielipidekirjoituksessaan muodollisesti epäpätevien sosiaalityöntekijöiden pätevyyttä sekä nostaa esille ristiriitaisuuden nykyisissä pätevyysvaatimuksissa ja lastensuojelun henkilöstöpulassa. Uusi ammattihenkilölaki (817/2015) astui voimaan 1.3.2016, mikä kumosi vanhan sosiaalihuollon kelpoisuuslain. Uusi kelpoisuuslainsäädäntö määrittelee sen, millä koulutuksella on kelpoinen suorittamaan eri sosiaalipalveluiden ja sosiaalityön tehtäviä. Ammattihenkilölain mukaan sosiaalityöntekijän sijaisuutta tekevällä olla sosiaalityöntekijän kelpoisuus tai vähintään sosiaalityön aineopinnot ja pitkä harjoittelu suoritettuna. Sosiaalityöntekijät ottivat haastatteluissa esille uuden ammattihenkilölain ja sen asettamat ehdot sosiaalityölle. Sosiaalityöntekijä oli huolissaan, kun sosionomit, jotka ovat työskennelleet sosiaalityöntekijöinä, eivät voi toimia enää määräaikaisina sosiaalityöntekijöinä.

Lastensuojeluun on nykyisillä pätevyysvaatimuksilla vaikea saada riittävästi muodollisesti päteviä työntekijöitä, eikä muodollinen sosiaalityöntekijän pätevyys toisaalta yksin takaa onnistumista ja jaksamista vaativassa vuorovaikutustyössä (Helsingin Sanomat 27.11.2014).

Me ei tiedetä mitä uusi ammatinharjoittamislaki 1.3. alkaen tuo tullessaan, kukaan ei tässä vaiheessa ei tiedä, mutta ihan pelonsekaisin tuntein ajatellaan sitä. Meillä näistä kuudesta työntekijästä, jotka eivät ole kelpoisia, niistä kukaan ei ole sosiaalityön opiskelijoita, että heidän kanssaan ei voisi tehdä tätä vuoden määräaikaista työsopimusta, eli jos he kaikki kuusi joutuvat lähtemään tästä, niin mietin mihin ne kaikki asiakuudet jaetaan 1.3 alkaen. Tilannehan on ihan kestämätön, että en tiedä. Meillä on näitä työntekijöitä, jotka ovat saattaneet tehdä ihan oikeasti kakstoista vuotta sosionomin koulutuksella sosiaalityöntekijän työtä. Joka vuosi, kun paikka laitetaan hakuun, niin yhtään kelpoista hakijaa ei ole ja heillä on sitä käytännönkokemusta ja osaamista kertynyt niin paljon, että he varmasti pystyisivät sitä työtään tietyllä tavalla hoitamaan. (H1)

Epäpäteviä sosiaalityöntekijöitä ja heidän kykyään suoriutua työtehtävistään puolustetaan myös Helsingin Sanomien kirjoitusten välityksellä. Helsingin Sanomien (10.2.2015) uutisen haastattelussa Helsingin lastensuojelun johtaja korostaa, että muodollisesti epäpätevät voivat olla työssään päteviä. Muodollisesti epäpätevät tuovat myös mielipidekirjoituksessa esille oman pätevyyden suoriutua lastensuojelun työtehtävistä. Lastensuojelun haasteena on saada työtehtäviin muodollisesti päteviä työntekijöitä.

Lastensuojeluun on nykyisillä pätevyysvaatimuksilla vaikea saada riittävästi muodollisesti päteviä työntekijöitä, eikä muodollinen sosiaalityöntekijän pätevyys toisaalta yksin takaa onnistumista ja jaksamista vaativassa vuorovaikutustyössä. (Sosiaalityöntekijä, Helsingin Sanomat 27.11.2014)

Kohtuuton työmäärä ja työn kuormittavuus ovat johtaneet pätevien sosiaalityöntekijöiden joukkopakoon. Tämä taas on johtanut siihen, että lastensuojelutyötä tekevät usein vaihtuvat ja epäpätevät työntekijät. Vaihtuvuutta lisää myös pätevien työntekijöiden haikutuminen muualle. (Helsingin Sanomat 31.10.2014)

Henkilöstön vaihtuvuus muodostaa erityisesti lastensuojelussa ongelmakohtan. Työntekijät vaihtuvat tiiviillä tahdilla, jolloin yksittäisellä lastensuojeliasiakkaalla voi olla ansiokkuuden aikana monta vastuusosiaalityöntekijää. Pohtimisen arvoista onkin, kuinka työntekijöiden suuri vaihtuvuus vaikuttaa asiakassuhteessa luottamussuhteen rakentumisessa. Matelan (2011, 8-11, 97) mukaan sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus ja muodollisesti epäpätevien sosiaalityöntekijöiden ovat yleisiä lastensuojelussa. Matelan tutkimus keskittyy tarkastelemaan sosiaalityöntekijöiden työssä pysymiseen ja lähtemiseen vaikuttavia tekijöitä. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten paljon lastensuojelun sosiaalityöntekijät haluavat vaihtaa työtään tai pysyä työssä sekä mitkä tekijät vaikuttavat edellä mainittuihin päätöksiin. Tulokset osoittavat, että yli puolet (55 %) tutkimukseen osallistuneista sosiaalityöntekijöistä oli toistuvasti harkinnut ammatin vaihtamista vuoden aikana.

Kohtuuton työmäärä ja työn kuormittavuus ovat johtaneet pätevien sosiaalityöntekijöiden joukkopakoon. Tämä taas on johtanut siihen, että lastensuojelutyötä tekevät usein vaihtuvat ja epäpätevät työntekijät. Vaihtuvuutta lisää myös pätevien työntekijöiden haikutuminen muualle. (Helsingin Sanomat 31.10.2014)

Vaihtuvuus on joissakin toimistoissa jopa 50 prosenttia vuositasolla. Pätevät ja ammatitaitoiset sosiaalityöntekijät siirtyvät muihin töihin. (Helsingin Sanomat, 12.9.2014)

Edellä olevat katkelmat osoittavat työntekijöiden vaihtuvuuden olevan lastensuojelussa nykypäivää. Vaihtuvuuden syynä nähdään olevan juuri sosiaalityöntekijöiden liian suuri työmäärä ja sen kuormittavuus. Myös sosiaalialan ammattilaisten tuottaman kirjoituksen mukaan lastensuojelun ongelmana on pätevien työntekijöiden siirtyminen muihin työtehtäviin, jolloin lastensuojelu jää muodollisesti epäpätevien käsiin.

Helsingin Sanomien kirjoitukset nostavat esiin sosiaalityöntekijät olevan tietoisia henkilöstöressurssista johtuvista ongelmista, mutta heidän mukaansa, lastensuojelun resurssipulan vuoksi he ovat kyvyttömiä ratkaisemaan niistä muodostuvia ongelmia. Mikäli sosiaalityöntekijöitä olisi lastensuojelussa enemmän, jolloin vastattavien asiakkaiden määrä

pienentyisi ja sosiaalityöntekijällä olisi enemmän aikaa keskittyä asiakkaan tilanteeseen ja sen seuraamiseen.

5.2 Lastensuojelun kritiikki

Lastensuojelu nousee julkiseen keskusteluun sen epäonnistumisien kautta. Lastensuojelun julkisuuskuvaan on toukokuusta 2012 lähtien vaikuttanut kahdeksan vuotiaan tytön kuolemaan johtanut lastensuojelutapaus, jolloin lastensuojelua syytettiin liian vähäisestä puuttumisesta sekä liian myöhäisestä huostaanoton valmistelemisesta. Lastensuojelun arvostelun teemat on jaoteltu taulukkoon 3. Lastensuojelun kritiikki rakentuu lastensuojelun epäonnistumisen, palveluiden monimutkaisuuden sekä sosiaalityöntekijän kritiikin teemaan.

TAULUKKO 3. Lastensuojelun kritiikkiä koskevien kirjoitusten aihealueet

Yhdistävä teema	Pääteema	Yläteema	Alateema
Lastensuojelun kritiikki	Lastensuojelun epäonnistumiset	Eerika	Virkasyytteet
		Palveluiden riittämättömyys	Palvelut eivät vastaa perheen tarvittavaan tukeen
		Lastensuojelun liikatekeminen	Asiakas lastensuojelun uhri
		Vanhemman huomioimatta jättäminen	Vanhemmuuden tukeminen
		Sosiaalityöntekijään kohdistuva kritiikki	Yhteydenoton vaikeus
	Palveluiden monimutkaisuus	Lastensuojelupalveluiden saannin vaikeus	Ongelmat kasaantuvat Aikaa vievää
		Byrokraattisuus	Palveluiden hierakisuus Kontrolli

Lastensuojelun toiminta synnyttää ihmisissä paljon tunteita, sillä lastensuojelu puuttuu perheen toimintaan. Lastensuojelua kritisovat kirjoitukset ovat luonteeltaan tunnepitoisia

ja syyllistäviä, jossa lastensuojelu nähdään epäonnistuneena lapsen turvaamisessa ja jopa pilaavan asiakasperheen elämän. Seuraavat siteeratut lauseimat osoittavat, kuinka lastensuojelua kritisoidaan Helsingin Sanomien kirjoituksissa: *lastensuojelu jätti minut yksin, miksi kukaan ei auta, vanhempi teki lastensuojeluilmoituksen omasta lapsestaan, apua ei silti tullut, lastensuojelu on etäännyntynyt ammatillisista periaatteistaan*. Kielteisiin kokemuksiin perustuvat kirjoitukset ovat luonteeltaan dramaattisia, jotka aikaansaavat lukijoissa helposti asettumisen väärinkohdellun ihmisen puolelle ja muodostamaan negatiivisen mielikuvan lastensuojelusta. Lastensuojelua kritisoivat kirjoitukset mahdollistavat yleisön epäluulon lastensuojelun toiminnasta ja sen tukimuodoista.

Lastensuojelun kritisoimisessa painottuu rakenteellisten ongelmien esiin nostamisen lisäksi myös asiakkaiden kielteiset kokemukset lastensuojelun toiminnasta sekä yksittäiset epäonnistuneet lastensuojelutapaukset, missä sosiaalityöntekijöiden kohdistetaan syytöksiä. Työntekijöitä syytetään siitä, etteivät ole tehneet mitään lapsen tilanteen parantamiseksi tai lastensuojeluilmoituksen tekijää ei ole otettu vakavasta, vaikka lapsesta on tehty aikaisemmin jo useita lastensuojeluilmoituksia. Lastensuojelun syyllistäminen muodostuu lastensuojelun toimintaan pettyneen asiakkaan omien kokemusten välityksellä. Tällöin näkökulmana on väärinymmärrettynä tai kaltoin kohdeltuna oleva asiakas, jolloin asiakkaiden tuottamisissa kirjoituksissa ilmeni katkeruus lastensuojelun palveluita ja sen työntekijöitä kohtaan. Osassa asiakkaiden tuottamisissa kirjoituksissa asiakas kokee joutuneensa lastensuojelun uhriksi, jolloin lastensuojelun toiminnasta aiheutuu hänelle henkistä ja fyysistä kärsimystä. Lastensuojelusta muodostuu asiakkaiden tuottamisissa kirjoituksissa usein pahantekijä, jonka toimintamuodot eivät turvaa lapsen elinolosuhteita. Eerika-tapaus muodostaa tähän poikkeuksen, sillä sosiaalityöntekijöiden kritisoiminen ja lopulta syytteet ovat lähtöisin syyttäjältä.

Kielteisistä asioista uutisointi, tässä tapauksessa lastensuojelun ja sen viranomaisten lainlyönnit ja epäonnistumiset, voidaan nähdä kasvattavan lukijoiden kiinnostusta ja tätä kautta myös aiheen uutisointi saa lisää arvoa. Pohtimisen arvoista onkin, kuinka paljon lastensuojelusta olisi viime vuosien aikana julkisuudessa kirjoitettu, ellei lastensuojelun epäonnistumisista (Eerika, perhesurmat) olisi käsitelty julkisuudessa. Lastensuojelun näkökulmasta kritisoiva ja epäonnistumisiin takertuva julkisuus, voi vaikuttaa yleisön lastensuojelun mielikuviin. Uutisoinnin kautta voidaan myös tavoitella muutosta, mutta mikäli lastensuojelusta muodostetaan julkisuudessa kuva epäonnistuneena, epäoikeudenmukaisena ja vallanhaluisena palvelumuotona, vaikeuttaa se lastensuojelussa tehtävää työtä.

Lastensuojelun kielteinen maine voi johtaa siihen, että ihmiset pelkäävät lastensuojelun asiakuutta ja yhteydenottoa lastensuojeluviranomaisten kanssa.

5.2.1 Lastensuojelun epäonnistuneisuus

Useat viranomaiset ummistivat silmiään äitienpäivänä 2012 murhatun kahdeksan vuotiaan helsinkiläistyön hädältä. (Helsingin Sanomat, 11.2.2015)

Lastensuojelun syyllistämistä koskevat kirjoitukset muodostavat lastensuojelusta kuvan epäluotettavana palvelun tuottajana, joka ei lastensuojeluilmoituksista huolimatta suojele lasta. Helsingin Sanomien kirjoituksissa vuosina 2014-2015 lastensuojelun arvosteleminen painottuu vuoden 2012 äitienpäivänä tapahtuneeseen kahdeksan vuotiaan Eerikan kuolemaan johtaneeseen lastensuojelutapauksessa, jossa ilmenee lastensuojelun epäonnistuminen lapsen olosuhteiden turvaamisessa. Eerikalla oli lastensuojelun asiakkuus Helsingin lastensuojelussa, mutta hän menehtyi isän ja äitipuolensa perheväkivallan seurauksena. Media, myös Helsingin Sanomat, ovat seuranneet tiiviisti Eerikan lastensuojelutapauksen käsittelemistä. Tutkimuksen media-aineisto on kerätty ajalta, jolloin nostettiin syytteet sosiaalityöntekijöille, oikeudenkäynti käytiin sekä tuomiot julistettiin. Kahdeksan vuotiaan kuolemaan johtanut lastensuojelutapaus käynnisti myös sosiaalihuollon sekä lastensuojelun kehittämisen.

Sosiaaliviranomaisten osalta syytteet liittyvät lapsen asioiden hoitamiseen lastensuojelussa. - - "Syyteharkinnassa on katsottu vaihe vaiheelta, onko heidän toimintansa ollut lastensuojelulain mukaista", (kihlakunnansyyttäjä) muotoilee. (Helsingin Sanomat 5.7.2014)

Sosiaalityöntekijät eivät syyttäjän mukaan selvittäneet riittävästi tytön kotiolosuhteita tai epäselvyyksiä isän ja äitipuolen taustoissa ja puheissa. - - Syyttäjän mukaan sosiaalityöntekijät eivät puuttuneet tytön tilanteeseen oikealla tavalla ja ryhtyneet kiireellisiin sijoitustoimiin. - - tilanteiden selvittelyssä ei kuultu läheskään aina itse tyttöä. Viranomaiset uskoivat hänen isänsä selittelyihin. (Helsingin Sanomat, 11.2.2015)

(Syytetty sosiaalityöntekijä) ei kuullut aina lasta vaan hyväksyi isän selitykset. Hän ei ilmoittanut pahoinpitelystä, eikä ryhtynyt kiireellisiin lastensuojelutoimenpiteisiin. - - (Syytetty johtava sosiaalityöntekijä) syyllistyi osaltaan siihen, ettei pahoinpitelystä ilmoitettu poliisille. Hän ei myöskään ryhtynyt toimenpiteisiin, kun koulu ilmoitti lapsen oirehtimisesta perhetukikeskuksesta kotiutumisen jälkeen. - - (Syytetty päivystävä sosiaalityöntekijä) ei ryhtynyt välittömiin toimiin, vaikka tytön rehtori soitti ja kertoi lapsen mustelmista ja huonovointisuudesta perhetukikeskuksesta kotiutumisen jälkeen. - - ei ilmoittanut pahoinpitelyepäilyistä poliisille. (Helsingin Sanomat, 11.2.2015)

Vankeusrangaistuksia vaaditaan lapsen asioista vastanneelle sosiaalityöntekijälle ja hänen esimiehelleen. Työntekijälle syyttäjä vaatii vähintään puolen vuoden ehdollista vankeusrangaistusta, esimiehelle kaksi kuukautta pidempää rangaistusta. Syyttäjän mukaan

virkamiesten perusteeton luottamus isään ja asioiden selvittämättä jättäminen johtivat lopulta 8-vuotiaan tytön kuolemaan. (Helsingin Sanomat 27.3.2015)

Helsingin käräjäoikeus tuomitsi kaksi sosiaalityöntekijää tuottamuksellisesta virkavelvollisuuden rikkomisesta kahdeksanvuotiaan helsinkiläistyön murhaan liittyvässä virkarikosoikeudenkäynnissä. --Lapsen asioista vastannut sosiaalityöntekijä on menettänyt tapahtuneen johdosta terveytensä ja työkykynsä, minkä vuoksi käräjäoikeus jätti tuomitsematta hänelle rangaistusta. Johtava sosiaalityöntekijä sai rangaistukseksi 25 päiväsakkoa, joista kertyy maksettavaa yhteensä 625 euroa. (Helsingin Sanomat 11.7.2015)

Edellä olevat katkelmat kuvaavat Eerikan tapauksen uutisointia, jotka kuvastavat juridisen prosessin kuvausta. Syytteet nostettiin tapauksesta vastanneille sosiaalityöntekijöille, päivystävälle sosiaalityöntekijälle, johtavalle sosiaalityöntekijälle sekä seitsemälle virkamiehelle. Tarja Heino (2014, 3) tuo esille, ettei tapauksesta syytetä poliitikkoja ja johtavia viranhaltijoita, joiden vastuulla on lasten ja perheiden palvelupalveluiden järjestäminen vaan syytteet kasaantuvat asiakastyötä tekeviin virkamiehiin. Osa haastatteluun osallistuneista sosiaalityöntekijöistä nostivat Eerikan tapauksen yhteydessä esille lastensuojelun syyllistämisen helppouden. Lastensuojelu nähdään viimeisenä auttajakeinona, jolloin se nostetaan syyllisen penkille muita aloja herkemmin.

Missään vaiheessa sormi ei osoittanut yhtään tätä, että meillähän on tämä järjestelmä annettu ja näissä olosuhteissa joudutaan tätä työtä tekemään, eli ei se kauheesti kohdistunut se syyttävä sormi sinne ylemmälle taholle. (H1)

Sosiaalityöntekijät on vähän niin kuin semmoinen jota saa vihata, vähän niin kuin perussuomalaiset, että niitä saa haukkua. Jos jotain kokoumuslaisia alkaa haukkumaan, niin pitää olla joku perustelu sille sun esittämälle väittämälle. (H2)

Eerika tapauksen yhteydessä lastensuojelu tuodaan esille palveluna, mikä epäonnistui turvata lapsen elinolosuhteet ja turvallisuuden. Lastensuojelun epäonnistuminen riittävän tuen antajana on noussut myös julkiseen keskusteluun yksittäisten perhesurmien yhteydessä. Lastensuojelulla ei ole riittäviä palvelumuotoja, joiden avulla perhettä ja erityisesti lasta kyettäisiin auttamaan ennen kuin ongelmat ovat kasaantuneet liian suuriksi. Lastensuojelun kritiikkikirjoituksissa lastensuojelun ennaltaehkäiseviä palveluja kuvataan riittämätöminä. Sosiaalityöntekijä nostaa haastattelussa esille, kuinka lastensuojelun tapauksien julkisessa jälkipyykissä on helppo olla jälkiviisaita. Jälkiviisaus tulee myös esille Helsingin Sanomien uutisissa, jossa pohditaan miksi yksittäisiä perhetragedioita ei kyetty estämään.

- loppupeleissä eihän lastensuojelun sosiaalityöntekijä sillain pysty kenenkään ajatuksia näkemään. Monesti se harmittaa, että katotaan jotain asiaa jälkiviisaina, että tässä kohtaan olisi pitänyt niiku huomata tai tehdä jotain. Sitten kun työntekijänä tietää sen, että siinä kohtaa se tieto on ollut paljon vähempi ku mitä se on jälkikäteen ja sit siinä kohtaan

niiku ei ole voinut tehdä sitten mitään pakkopäätöksiä. Siinä kohtaan on ollu vielä tietoa sen verran vähän, että jälkikäteen on helppo viisastella ja sanoa, että tässä olis pitänyt huomata jotain tai tässä olis pitänyt tehdä jotenkin asiat toisin. (H3)

Lastensuojelun tekemättömyyden ja palveluiden epäonnistuneisuuden kuvaa luodaan eniten Helsingin Sanomissa asiakaskertomusten kautta. Kirjoitukset tuovat lastensuojelun asiakasperheiden sekä entisen lapsiasiakkaan kokemukset lastensuojelun asiakuudesta. Lastensuojelu näyttäytyy alla olevan katkelman välityksellä palveluna, joka ei tee mitään tai liian vähän lapsen elinolosuhteiden turvaamiseksi. Tämä entisen lapsiasiakkaan kokemus sekä lukuisat Eerikan tapaukseen liittyvät kirjoitukset luovat lastensuojelun toiminnasta välinpitämättömän kuvan, jolloin lastensuojelua syytetään tekemättömyyden lisäksi siitä, ettei palvelumuodot ole riittävän tehokkaita parantamaan lapsen elinolosuhteita.

Naapurit olivat lapsesta huolissaan. He kirjoittivat sosiaalitoimistoon kirjeen ja kertoivat, että lapsi oli aamusta iltaan yksin ulkona. Heidän mielestään lapsella ei ollut kunnan vaatteita, ja tyttö näytti aliravitulta. Usein lapsi myös pyysi päästä naapureiden luo syömään. ”Aina olemme antaneet ruokaa”, naapurit kirjoittivat. Kirjeen allekirjoituksena oli 17 naapurin nimet. Kirje ei muuttanut lapsen oloja. Joskus äidin ryyppykaveritkin soittivat sosiaalitoimistoon ja sanoivat, että humalaisten porukassa pyörii pikkutyttö. Kerran naapurin soittama sosiaalityöntekijä oli paikalla, kun äidin miesystävä palasi juovuksissa kotiin. Sosiaalityöntekijä lähti ja kirjoitti raporttiinsa, että perheen tarkkailu jatkuu. ”Minun elämäni, sillä tarkkailulla ei ollut mitään vaikutusta”, lapsi (nykyään 34) sanoo. (Helsingin Sanomat, 8.5.2014)

Tekemättömyyden lisäksi lastensuojeluun kohdistuu syytöksiä liiallisesta sekä vääränlaisesta toiminnasta. Kirjoitelmissa erityisesti lapsiasiakkaat tai heidän omaiset tuovat esille lastensuojelun liiallisista toiminnoista ja erään lapsiasiakkaan vanhempi syyttää lastensuojelua perheensä elämän pilaamisesta ja kyseenalaistaa lastensuojelussa toimivien ammatillisen osaamisen.

Meidän perheessämme piina alkoi, kun hölmöyttämme otimme yhteyttä lastensuojeluun hyvinkin arkisessa lapseen ja eroon liittyvässä tilanteessa. Kaikkemme yrittäneinä apukanavaa ei tuntunut löytyvän. Kävikin vielä hullummin. Asiat vääntyivät vieraiksi, emmekä me tai meidät hyvin tuntevat tunnista meitä lastensuojelun työntekijöiden lastensuojelun selvitystarpeen kuvauksesta. –olemme toistaiseksi onnistuneet suojelemaan lasta lastensuojelulta. (Helsingin Sanomat 17.5.2014)

Esimerkkikatkelma osoittaa lastensuojelun olevan alana osaamaton, jonka viranomaiset puuttuvat asioihin ja sotkevat perheen elämään. Kirjoitelmassa kirjoittaja painottaa perheen hakevan oma-aloitteisesti yhteyttä lastensuojeluun, mutta joutuvansa sen mielivaltaiseksi. Perhe nähdään tapauksessa lastensuojelun toiminnan uhrina ja kirjoittajan kokemuksen mukaan perheiden ei kannata olla yhteydessä lastensuojeluun minkäänlaisen

ongelman ratkaisemisessa, sillä lopputuloksena on vain vaikeuksia perheelle. Asiakkaiden kertomissa lastensuojelun kokemuksissa esille nousee katkeruus lastensuojelua ja sen palvelumuotoja kohtaan. Lastensuojelutyö kohdistetaan perheeseen ja sen toimivuuteen, jolloin ihmisten vanhemmuutta arvioidaan. Tämä herättää väistämättä lastensuojeluperheissä kriittisiä ajatuksia lastensuojeluprosessia sekä asiasta vastaavaa sosiaalityötä kohtaan.

Sosiaalityöntekijät on vähän niin kuin semmoinen jota saa vihata, vähän niin kuin perussuomalaiset, että niitä saa haukkua. Jos jotain kokoumuslaisia alkaa haukkumaan, niin pitää olla joku perustelu sille sun esittämälle väittämälle. (H2)

Sosiaalityöntekijä nostaa esiin sosiaalityöntekijöiden syyllistämisen helppouden, sosiaalityöntekijän toimintatapojen arvosteleminen ei tarvitse tarkkoja faktoja vaan kritiikki perustuu myös toisarvoisiin lähteisiin. Asiakasperheet kritisoivat sosiaalityöntekijöiden yhteydenpitoa ja sen vaikeutta. Alla oleva toinen katkelma kuvaa huostaanotettujen lasten isän kokemuksia lastensuojelusta. Isän kertoman mukaan hänen lapsistaan on tehty yhteensä 37 lastensuojeluilmoitusta ennen kuin lapset sijoitettiin sijaisperheeseen. Lapset palautetaan sijoitusten päädyttyä äidille, sillä hänellä on lain mukaan lähihuoltajan oikeus. Uutisessa isä painottaa, ettei lastensuojelun tällaisella toiminnalla tueta lapsen etua.

Sosiaalityöntekijöitä on ollut hyvin vaikea tavoittaa ja saada heiltä vastauksia kysymyksiin. Lähetin sosiaalityöntekijällemme selkeät kysymykset, mutta mihinkään niistä en ole saanut vastausta. (Helsingin Sanomat, 6.11.2014)

Heidän mukaansa (huostaanotetun lapsen isä ja hänen uusi puoliso) lastensuojeluun on välillä ollut mahdoton saada yhteyttä. He myös epäilevät, onko kenelläkään ollut aikaa lukea aiempia merkintöjä lapsen taustasta, siis esimerkiksi äidin mielenterveysongelmista, itsetuhoisesta käytöksestä ja lasten jättämisestä yksin baarireissujen ajaksi. ”Sama kuvio toistuu uudelleen ja uudelleen. Lapset haetaan pois, tuodaan tänne ja palautetaan taas äidilleen”, sanoo isä. (Helsingin Sanomat, 24.10.2014)

Sosiaalityöntekijöiden yhteydenoton vaikeuden lisäksi kritiikki kohdistuu lastensuojelun puutteellisesta toimesta turvata lapsille turvalliset elinolosuhteet. Asiakastapauksessa isä on tehnyt lopulta lastensuojelun toiminnasta kantelun hallinto-oikeuteen. Isän kertoma lastensuojelukokemus herätti keskustelua lastensuojelun toiminnasta ja siitä, ketä lastensuojelu suojelee, äitiä vai lasta. Samassa uutisessa oli haastateltu Lastensuojelun keskusliiton ohjelmajohtajaa, jonka mukaan lasta ei voi kohdella pelinappuloina. Helsingin Sanomien kirjoituksissa sosiaalialan ammattilaisten kritiikki kohdistuu lastensuojelun palvelurakenteisiin enemmän kuin sosiaalityöntekijöihin.

Eerika tapauksen oikeudenkäynnissä sosiaalityöntekijät vetosivat suureen työmääräänsä aiheuttamaan kiireeseen. Eerikan lastensuojelutapauksen oikeudenkäynnin aikana syyttäjä kuitenkin vetosi, etteivät lastensuojelun työntekijät voi vedota liialliseen työmäärään. Myös lastensuojelun asiakasperheen mielipidekirjoituksessa painotettiin sosiaalityöntekijän vastuuta ammatilliseen toimintaan. Sosiaalityöntekijöiden kiireellä ei voida selittää lastensuojelun epäonnistumisia. Kirjoituksissa vaaditaan sosiaalityöntekijöiltä vastuunottamista.

Kiireestä huolimatta on oltava sisällöllisesti toimivaa sosiaalityötä, jossa kunnioitetaan lakia avohuollon tukitoimien suhteen. - - Kaikkeaa ei voi selittää kiireellä. (Helsingin Sanomat, 6.11.2014).

Kiireestä huolimatta on oltava sisällöllisesti toimivaa sosiaalityötä, jossa kunnioitetaan lakia avohuollon tukitoimien suhteen. Meille ei näitä tarjottu. -- Sosiaalityöntekijöitä on ollut hyvin vaikea tavoittaa ja saada heiltä vastauksia kysymyksiin. Lähetin sosiaalityöntekijällemme selkeät kysymykset, mutta mihinkään niistä en saanut vastausta. Kirjausten suhteen laki vaatii välitöntä kirjaamista. Lapseni yöllisen viemisen kirjaukset on tehty kuukausi jälkikäteen. Kirjaukset ovat olleet varsinkin minua, äitiä, alentavia ja epäkorrekteja, esimerkiksi työtilannettani vähätteleviä. (Helsingin Sanomat, 6.11.2014)

Julkisessa keskustelussa lastensuojelua kritisoidaan myös vanhemman aseman huomioimatta jättämisessä. Sijaishuollon yhteydessä biologiset vanhemmat luovat kirjoituksissa kuvaa lastensuojelun työntekijän valtaa korostavasta työstä. Sosiaalialan ammattilainen tekee perhettä koskevia päätöksiä perhettä kuulematta. Lastensuojelutyössä ei tueta riittävästi sijoitetun lapsen biologisten vanhempien vanhemmuutta, ja lastensuojelua syytetään vanhempien yksin jättämisestä. Alhaalla olevassa katkelmassa sijoitetun lapsen äiti kuvailee omia kokemuksiaan siitä, kun oma lapsi sijoitettiin kodin ulkopuolelle sekä lastensuojelun toimia perheen tukemisessa.

- - etteivät lastensuojeluviranomaiset ottaneet hänen viestejään tyttären tilanteesta vakavasti. "Minua ei kuunneltu lainkaan. Naurettavaa miten minuun suhtauduttiin", lapsen äiti sanoi. "Ihan kuin olisin mitättömin henkilö maan päällä." (Helsingin Sanomat 27.2.2015)

Minut jätettiin kaikesta ulkopuolelle. Sosiaalityöntekijä sanoi, että heidän tehtävänsä on huolehtia lapsesta ja sijaisvanhemmasta, hae sinä apusi jostain muualta. Koen, että vanhemmat pitäisi ottaa paljon enemmän mukaan päätöksentekoon ja lapsen asioiden hoitamiseen. Sitä olisin toivonut enemmän. Ei voi olla lapsen etu, että suhdetta omiin vanhempiin ei tueta riittävästi. Siihen velvoittaa jo lastensuojelulakikin. --Meidän perheemme hajotettiin ja lapseni ikään kuin omittiin. Se on rankka paikka. Myönnän, että lapsi piti saada turvaan, mutta olisin toivonut voivani olla enemmän kaikessa mukana. Kokonaisuutena pitäisi voida ottaa huomioon paremmin. (Helsingin Sanomat 25.5.2015)

Lastensuojelun tekemät virheet ovat heikentäneet kansalaisten luottamusta lastensuojelun toimintaa ja viranomaisia kohtaan. Ihmiset ovat entistä tietoisempia oikeuksistaan, jolloin he hakevat korjausta heidän mielestään epäoikeudenmukaisiin viranomaispäätöksiin. Helsingin Sanomien uutisessa (6.4.2014) ei tuoda esille, kuinka monta esille nostetuista valituksista nostettiin lastensuojelusta Valviraan. Lastensuojelusta tehdään kanteluja ja valituksia eniten sosiaalialan kentällä yhdessä toimeentulotuen ja vanhusten palveluiden kanssa, joka osoittaa lastensuojelun yhteiskunnallisen valvonnan tiukentumisen. Lastensuojelun virheet ja niistä tiedottaminen ovat lisääntyneet, samaan aikaan ihmiset ovat entistä tietoisempia oikeuksistaan. Lastensuojelun valitusten avulla ihmiset tavoittelevat muutosta viranomaispäätöksiin. Viimeinen katkelma osoittaa sosiaalityöntekijöiden kannustavan itse asiakkaita tekemään valituksia, jopa omasta toiminnasta.

Kansalaiset valittavat sosiaalipalveluista selvästi enemmän. Sosiaalihuoltoa valvovat aluehallintovirastot (avit) ja Valvira saivat viime vuonna peräti 60 prosenttia enemmän valvonta-asioita ja kanteluita kuin vuonna 2010. - - Eniten valitetaan toimeentulotuesta, lastensuojelusta ja vanhusten palveluista. Niistä tulee valvoville viranomaisille satoja yhteydenottoja vuosittain. (Helsingin Sanomat, 6.4.2014)

Lastensuojelussa on tehty virheitä, kansalaisten luottamus lastensuojelun viranomaistoimintaan on heikentynyt ja ylimmältä julkisvallalta kaivataan lisää toimenpiteitä asioiden korjaamiseksi. Yllytämme asiakkaita tekemään valituksia meistä itsestämme, jos edes se auttaisi. (Helsingin Sanomat, 4.11.2014)

Pohtimisen arvoista on, kuinka valituksista ja kanteluista mediassa kirjoittaminen vaikuttaa lastensuojelun luottamukseen. Asiakkaiden luottamuksen horjuessa sosiaalityöntekijän toimintaa sekä lastensuojelun oikeudellisuutta kohtaan voi lisätä sosiaalityöntekijöistä valitusten ja kanteluiden tekemistä.

5.2.2 Palvelumallin monimutkaisuus

Asiakkaat eivät hahmota lastensuojelun palvelumallia, jonka osa haastatteluun osallistuneista sosiaalityöntekijöistä nostivat esille. Heidän mukaan ihmiset ovat epätietoisia siitä mitä lastensuojelu pitää sisällään. Lastensuojelu näyttäytyy ihmisten keskuudessa harmaana alueena, jolloin ihmisillä ei ole käsitystä siitä, mitä lastensuojelussa oikeastaan tehdään ja millaisia tukimuotoja se tarjoaa. Lastensuojelu näyttäytyy ihmisille enemmän rangaistuksena kuin auttamisen muotona. Pohtimisen arvoista on, kuinka ihmisten epätietoisuus vaikuttaa asiakastyössä olevaan sosiaalityöntekijän ja vanhempien väliseen yh-

teistyöhön. Epätietoisuus lastensuojelun toiminnasta vaikuttaa haastateltavien sosiaalityöntekijöiden mukaan asiakastyöhön, sillä työn alussa asiakkaiden kanssa pitää tehdä työtä mielikuvien muuttamiseksi.

Asiakkaat nimenomaan ei tiedä mitä lastensuojelussa tehdään, että se ensimmäinen ajatus, että tullaan tai käydään se keskustelu hyvin monta kertaa, että tuletteko te nyt hakeman lapset pois kotoa. Se huostaanotto on ainut mitä he tietää lastensuojelusta edelleen, se on ikävää, että aina joutuu aluks sen rauhoitteluvaiheen käymään, että ei olla tultu hakemaan lapsia pois ja ollaan niinku auttamassa perheitä. (H3)

Aila Puustinen-Korhonen (2013, 94) toimittama Kuntaliiton selvitys tukee tutkimuksen tuloksia ihmisten epätietoisuudesta, sillä selvityksessä tuli ilmi ihmisten palvelujärjestelmän tietämättömyys. Ihmiset eivät ole lastensuojelun tehtävistä ja lastensuojelulain mukaisesta ilmoitusvelvollisuudesta. Selvityksessä painotetaan lastensuojelun tietoisuuden kehittämistä ja tulee pohtia, onko tarpeen vahvistaa lasten ja lapsiperheiden kanssa työskentelevien koulutuksessa lastensuojelun tietämystä.

Lastensuojelupalvelut näyttäytyvät asiakkaille olemattomana sekä vääränlaisena. Mieli-pidekirjoituksissa sosiaalialan ammattilaisten lisäksi myös lastensuojelun asiakasperheet ovat luomassa lastensuojelusta kuvaa epäonnistuneena palveluntuottajana. Asiakkaat painottavat kirjoituksissaan lastensuojelun palvelujärjestelmän ongelmallisuudesta ja sen monimutkaisuudesta. Kirjoitusten muodostaman kuvan mukaan lastensuojelusta saaman avun tai tuen saaminen koetaan usein liian haasteellisena.

Ihmiset jäävät vaille apua myös siksi, että sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestelmä on hajanainen ja siiloutunut. Jokaista toimintoa koskee omat, erilaiset lakinsa ja säädöksensä. (Helsingin Sanomat 15.2.2014)

Lapsiperheille avun saaminen on tehty hankalaksi ja yhä usein leimaavaksi. Keskustelu on nostanut esiin tosiasian, että usein vasta lastensuojelun asiakkaana saa tarvittavaa apua, jos silloinkaan. Yleensä apua joutuu pyytämään ja hakemaan --. (Helsingin Sanomat 2.12.2014)

Ensimmäisessä esimerkkikatkelmassa korostuu lastensuojelun palveluiden hajanaisuus, joka voi mahdollistaa asiakkaiden väliinpuotoamista palveluiden välillä. Sosiaali- ja terveyspalvelut sisältävät laajan kirjon toimijoita, joiden myötä palveluiden saanti voidaan koeta vaikeaksi ja palvelut katkonaisiksi sekä epäselviksi. Lastensuojelun palvelujärjestelmän arvostelemista tuottivat Helsingin Sanomissa eniten asiakkaat mielipidekirjoituksessa. Haastateltava sosiaalityöntekijän mukaan asiakkaiden väliinpuotoaminen on mahdollista, mutta lastensuojelu ei ole tähän ainoa syyllinen. Hänen mukaansa yhteistyöta-

hoissa on havaittavissa edelleen asiakkaista vastuunheittämisestä lastensuojelulle, jonka jälkeen yhteistyökumppani ei ole vastuussa enää asiakkaan tilanteesta. Toisessa katkelmassa sosiaalialan asiantuntija tukee asiakkaiden näkemystä palvelujärjestelmän monimutkaisuudesta ja esittää kritiikkiä erityisesti palvelun saannin vaikeutta kohtaan. Asiantuntijan mukaan palveluiden saannin hitaus sekä lastensuojelun asiakuuden vaatiminen eivät edesauta lastensuojelun palvelun julkisuuskuvaa.

Alhaisen (2014, 34) tutkimuksen tulokset tukevat kirjoituksien tuottamaa julkisuuskuvaa lastensuojelun palveluiden monimutkaisuudesta. Tutkimuksen tulosten mukaan julkinen palvelujärjestelmä koettiin pirstaleisena sekä sekavana. Palveluiden pirstaleisuutta painottivat lastensuojelun asiakkaiden ja työhjaajien vastauksissa. Lastensuojelun asiakkaiden ongelmien ratkaiseminen vaatii monipuolista tukea, jolloin vaarana on perheen jääminen eri palveluiden väliin ja avun saanti viivästyy.

Lastensuojelun palveluiden monimutkaisuuden lisäksi lastensuojeluun liitetään vahvasti myös byrokraattisuuteen linkittyvät kontrollin sekä vallan teemat. Lastensuojelun byrokraattisuuden kritisointi muodostaa lastensuojelusta kuvan palveluna, jossa asiakkaita pallotellaan viranomaiselta toiselle, lapsen asioista päätetään ilman lasta tapaamatta ja kontrolli syrjäyttää tuen. Lastensuojelussa korostetaan asiakaslähtöisyyttä, perheiden ja lasten auttamista, mutta arvostelukirjoituksissa lastensuojelu näyttäytyy päinvastaisena palveluna, eräänlaisena kontrolloivana viranomaistoimintana. Kritiikki lastensuojelun byrokraattisuudessa kohdistuu sosiaalityöntekijöiden sijaista lainsäädäntöön ja palvelurakenteen monimutkaisuuteen. Lastensuojelun palveluiden tavoitteena on turvata lapsen elämä, mutta tämä ei arvostelukirjoitusten mukaan aina tapahdu.

Miksi lastensuojelua ei pidetä lasten suojelemisena, vaikka lapsi tarvitsee aina suojelua, syntymästä alkaen ja pitkään. (Helsingin Sanomat, 17.5.2014)

Lastensuojelun byrokraattinen julkisuuskuva on ristiriidassa lastensuojelun tavoitteiden kanssa, sillä tänä päivänä painotetaan ennaltaehkäiseviä palveluita, jolloin tuen saanti mahdollistettaisiin perheille riittävän aikaisin, ennen kuin ongelmat kasaantuvat perheissä. Lastensuojelun byrokraattista julkisuuskuvaa ei ole luomassa Helsingin Sanomien kirjoituksissa pelkästään asiakkaat, vaan myös sosiaalityön ammattilaiset tuovat esiin työn byrokraattisuuden. Asiakkaat ovat tuottamassa lastensuojelulle byrokraattista julkisuuskuvaa, jossa asiakas joutuu taistelemaan, että saa riittävän tuen ja avun. Helsingin Sanomien (16.5.2014) uutisen mukaan sosiaalityöntekijät näkevät palveluiden byrokraattisuuden ongelmana on myös, ettei lasta tunteva vastuusosiaalityöntekijä Helsingissä saa

tehdä päätöksiä lasta koskevista palveluista tai mahdollisesta sijoituksesta. Sosiaalityöntekijä tekee esityksen, mutta päätöksen tekee asiakasohjausryhmä, joka ei tapaa lasta. Alla oleva katkelma tuo esille sosiaalityöntekijän näkökulman byrokraattisuuteen, joka on aikaa vievää ja vaikeuttaa täten asiakastyötä.

Työ on usein asiakkaidenkin kanssa haastavaa, mutta todelliset haasteet tulevat lastensuojelun työntekijän mukaan taistelusta organisaatiota vastaan palveluita tai vaikkapa sijoituspaikkaa haettaessa. Byrokratiaan menee hänen mukaansa iso osa työajasta, mikä on suoraan pois asiakkailta. (Helsingin Sanomat 11.7.2015)

Alla oleva katkelmassa sosiaalityöntekijä kuvaa lastensuojelun asiakkaiden mielikuvia sosiaalityöntekijän vallankäytöstä. Hänen mukaansa asiakkaat luulevat, että työssä käytetään valtaa pahantahtoisesti. Kaikki haastateltavat sosiaalityöntekijät tiedostavat työhön liittyvän kontrollin ja osa heistä kokee perheiden näkevän sosiaalityöntekijöiden käyttävän valtaa jopa mielivaltaisesti omassa työssään. Perheet ovat tietoisia lastensuojelussa käytetystä kontrollista, mikä voi vaikeuttaa perheiden kanssa tehtävään yhteistyöhön. Sosiaalityöntekijät toivat esille myös asiakkaiden oman vallinnan ja vastuun mahdollisuuden lastensuojelun viranomaisten vallankäytön vähentämiseen. Perheellä on mahdollisuus valita, ottavatko tarjotun tuen vastaan vai pitääkö lastensuojelun käyttää sille kuuluvaa valtaa. Vallan väärinkäytön teema nousi esiin yhden sosiaalityöntekijän haastattelussa ja hänen mukaansa sitä voi sosiaalityössä ilmetä, mutta nykyisen lainsäädännön myötä myös sosiaalityöntekijöitä kontrolloidaan.

Toki me käytetään valtaa joo, mutta asiakkaat ajattelee, että me käytetään sitä jotenkin pahantahtoisesti ja että me haluttaisiin jotenkin tuottaa sitä mielipahaa. Se on jotenkin tosi haastavaa, että ei voi tehdä kunnolla sitä yhteistyötä. (H2)

Asiakkaan näkökulmasta lastensuojelu ilmenee rajoittavana toimialana. Helsingin Sanomien uutisessa entinen lapsiasiakas kertoi kokemuksia lastensuojelun käyttämästä kontrollista. Hän kuvaa elämää sijaishuollossa aikataulutettuna, jossa korostuu asiakkaan elämän kontrollointi.

- - muistaa, että laitoksessa kaikki oli aikataulutettua ja hoitajat vaihtuivat työvuorojen mukaan. Joihinkin kiintyi enemmän, mutta ei aidattu alue kodilta tuntunut. ”Johtaja säilytti viikkorahaa laatikossa, josta se piti käydä pyytämässä”, hän muistelee. (Helsingin Sanomat, 13.2.2014)

5.3 Lastensuojelun kehittäminen

Lastensuojelun kritisointi sekä sen kriisitilanne ovat johtaneet lastensuojelun uudistamiseen. Erityisesti kahdeksan vuotiaan tytön kuolemaan johtanut lastensuojelutapaus sekä

yksittäiset perhetragediat käynnistivät lastensuojelun selvityksen sekä kehittämisen. Olen jakanut lastensuojelun kehittämistä koskevien kirjoitusten sisällön neljään teema-alueeseen: sosiaalihuoltouudistukseen, moniammatillisen yhteistyön kehittämiseen, sosiaalityöntekijöiden kouluttamiseen sekä kehittämiseen liittyviin pelkoihin (taulukko 4).

TAULUKKO 4. Lastensuojelun kehittämistä koskevat aihealueet

Yhdistävä teema	Pääteema	Yläteema	Alateema
Lastensuojelun kehittäminen	Sosiaalihuoltolain uudistus	Ennaltaehkäisevät palvelut	Perhetragediat Ei vaadi lastensuojelun asiakkuutta Kotiin vietävä tuki
	Kehittämiseen liittyvät pelot	Lastensuojelun kehittäminen väärään suuntaan	Perheiden pallotteleminen Kehittäjät eivät ole tietoisia lastensuojelun käytännön toimesta
	Moniammatillisen yhteistyön kehittäminen	Tiedonkulun kehittäminen	Ilmoitusvelvollisuus Salassapitosäännökset
	Sosiaalityöntekijöiden kouluttaminen	Koulutuspaikkojen lisääminen	Pätevien työntekijöiden puute

Virastot eivät ole pystyneet riittävään ennaltaehkäisevään toimintaan (Helsingin Sanomat, 27.2.2015).

Viime vuosien aikana on tapahtunut useita kuolemaan johtaneita perhetragedioita. Syksyllä 2014 lastensuojelu nousi julkiseen keskusteluun Rautavaaran ja Kuopion perhetragedioiden jälkeen. Kuopion tapauksessa äiti tappoi kaksi lastaan, perheellä oli taustalla lastensuojelun avohuollon asiakkuus. Rautavaaran perhetragediassa äiti ja kolme lasta kuolivat, kun äiti ajoi tahallaan kolarin bussin kanssa. Perheestä oli tehty syyskuussa lastensuojeluilmoitus. tehty lastensuojeluilmoitus. Molemmissa perhetragedioissa tarkasteltiin lastensuojelun toimia ja julkiseen keskusteluun nousi erityisesti lastensuojelun ennaltaehkäisevä työ ja sen puutteellisuus. Sosiaalitoimen palveluja on syytetty heikosta en-

naltaehkäisevistä palveluista. Lastensuojelun palvelut, myös ennaltaehkäisevät tukimuodot, ovat vaatineet lastensuojelun asiakuuden. Lastensuojelun asiakuuden vaatiminen avun saamiseen on lisännyt lastensuojeluun asiakkaita, jotka eivät lastensuojeluun todellisuudessa kuulu. Sosiaalialan ammattilaiset korostavat Helsingin Sanomien kirjoituksissa sekä haastatteluun osallistunut sosiaalityöntekijä, että lastensuojelu korvaa muita sosiaalitoimen palveluita.

- - tuntuu että tällä hetkellä se lastensuojelu on semmonen kaatopaikka, johon tulee ihan kaikki lapsiin ja nuoriin liittyvät jutut. (H3)

- - voimaan tullut sosiaalihuoltolaki velvoittaa kunnat järjestämään perheille kotiapua esimerkiksi sairauden, synnytyksen tai uupumisen takia. (Helsingin Sanomat, 25.3.2015)

Lakiehdotuksen mukaan lastensuojeluun jäisivät vastentahtoiset toimenpiteet ja raskaimmat avohuollon palvelut. Tämä on omiaan vahvistamaan lastensuojelun kielteistä ja leimaavaa kuvaa pelkkänä huostaanottopalveluna. (Helsingin Sanomat 29.6.2014)

Edellä oleva katkelma kuvaa, kuinka uusi sosiaalihuoltolaki muuttaa lastensuojelua. Tämä herätti kuitenkin osaltaan pelkoa haastatteluun osallistuneissa sosiaalityöntekijässä. He pohtivat, kuinka muutos vaikuttaa lastensuojelun maineeseen, jos lastensuojeluun jää vain kaikista raskaimmat ja radikaalit toimet. Alla olevissa katkelmissa sosiaalityöntekijät pohtivat lastensuojelun rakennemuutosta asiakkaan näkökulmasta, jossa sosiaalityöntekijä pelkää lastensuojelun asiakuuden leimaavan entistä enemmän sekä työntekijä näkökulmasta, jossa sosiaalityöntekijä pohtii työntekijöiden jaksamista.

Niin kyllä mä oon monesti miettinyt, että minkälaista julkisuuskuvaa se tulee luomaan ja mitä se aiheuttaa perheissä sen jälkeen, kun he kertoo olevansa lastensuojelun asiakas. Ajatteleeko perheet sen jälkeen niin, että oi oi, teidän tilanne on tosi vaikea, kun te olette lastensuojelun asiakkaina. (H1)

- - toisaalta siinä mieltii sitä, että kuka sitten jaksaa tätä työtä, jos meillä on vain ne kaikista rankimmat ja vaikeimmat, niin en tiedä kuka sitä työtä jaksaa. Nytkin vaikka on kevyempiä tapauksia, niin silti on kuormitusta. (H3)

Kaikki haastatteluun osallistuneet sosiaalityöntekijät nostivat esiin lastensuojelun nykyisen muospaineen. Helsingin Sanomien kirjoituksissa lastensuojelun kehittämistä ja sosiaalihuoltolain uudistusta tarkastellaan asiakkaan ja työntekijän näkökulmista. Sosiaalialan asiantuntijoiden mukaan sosiaalihuoltolaki mahdollistaa asiakkaiden hakevan herkemmin apua, sillä tuen ja avun saantiin ei uudistuksen jälkeen vaadita lastensuojelun asiakuutta.

Erityisesti asiakkaat ovat kannattaneet tätä uudistusta (sosiaalihuoltolaki). He arvioivat, että apua olisi helpompi hakea itse ajoissa, jos palveluja voisi saada ilman lastensuojelun asiakkuutta. (Helsingin Sanomat, 1.7.2014).

Sosiaalihuoltolain uudistuksen myötä ennaltaehkäisy korostuu myös lastensuojelussa. Singon ja Muurosen (2013, 25-27) toteavat ennaltaehkäisevän työn ja varhainen puuttumisen korostuneen jo lastensuojelulaissa ja ehkäisevä lastensuojelu muodosti uuden toimintamuodon vuoden 2008 lastensuojelulaissa. Sosiaalihuoltolain uudistuksen myötä kunnat olisivat velvollisia kehittämään lastensuojelun palveluja. Sosiaalihuoltolaki mahdollistaisi oikeuden ennaltaehkäiseviin palveluihin, ilman lastensuojelun asiakkuutta. Ennaltaehkäisevät palvelut kuuluisivat yleisiin perhepalveluihin. Sosiaalihuoltolain uudistuksen painotus ennaltaehkäisevään lastensuojelutyöhön on saanut myönteistä palautetta.

Lastensuojelun kriisiin yhdistetään ennaltaehkäisevien palveluiden riittämättömyys, mikä on johtanut siihen, etteivät perheet ole saaneet riittävän aikaisin tukea. Kirjoitusten mukaan tämän hetkinen lastensuojelun palvelut ja tukimuodot eivät kykene vastaamaan asiakkaiden tuen tarpeeseen ja perheiden tukemiseen ennaltaehkäisevässä muodossa. Lastensuojelun ennaltaehkäisevien palveluiden puutteellisuudesta Helsingin Sanomissa kirjoittivat sosiaalialan ammattilaisten lisäksi myös asiakasperheet ja entiset lapsiasiakkaat. Entisen lastensuojelun asiakas kiteyttää palveluiden puutteellisuuden sillä, että sosiaalityöntekijöiden työ kuvastaa paljon tulipalojen sammuttamista. Eräs sosiaalityöntekijä tuo haastattelussaan saman ongelman esille. Hänen mukaan perheillä, joiden tilanne ei ole vielä kriisissä, jäävät helposti taka-alalle ja perheen ongelmaan tartutaan vasta kun ongelmat ovat kasaantuneet liian suuriksi hallittavaksi.

Moni perhe kaipaa apua, mutta saa sitä vasta, kun päätyy lastensuojelun asiakkaaksi. - - "Ei ole resursseja käyttää lievempiä keinoja ja tukea perheitä. Jos uusia sosiaalityöntekijöitä palkataan, heitä tarvitaan tekemään huostaanottoja – sammuttamaan tulipaloja." (Helsingin Sanomat 5.6.2014)

Lapsiperheet tarvitsisivat enemmän ennaltaehkäiseviä sosiaalipalveluja, jotta vältettäisiin perheiden sosiaalisten ongelmien kasvu ja vaikeuksien syveneminen. Lapsiperheet hyötyisivät erityisesti kotipalveluista, joita pitäisi tarjota aikaisempaa herkemmin lievempiinkin elämänhallinnan ongelmiin, kuten uupuneisuuteen. (Helsingin Sanomat 25.11.2014)

Yllä olevat katkelmat osoittavat ennaltaehkäisevien palveluiden tarpeellisuuden perheiden tukemisessa. Perheiden tulisi saada tarvittava tuki ja palvelut ennen kuin ongelmat ovat kasaantuneet liian suuriksi, ettei perhe kykene niitä hallitsemaan. Helsingin Sanomien (15.2.2014) uutisen mukaan lastensuojelun asiakkaina oli parikymmentä vuotta sitten noin 10 000 lasta ja kunnallista kotiapua sai puolestaan 80 000 perhettä. Nykypäivänä

lastensuojelun luvut ovat kääntyneet, sillä asiakkaina lastensuojelussa on 80 000 lasta ja noin 9000 perhettä saavat kunnallista kotiapua. Kirjoituksissa tuodaan esille, että ennaltaehkäisevät palvelut tulisivat valtiolle ja kunnalle halvemmaksi kuin korjaavat palvelut. *Ennaltaehkäisy tulisi aina halvemmaksi kuin korjaavat toimet.* (Helsingin Sanomat 28.2.2014)

Kotiapu tulisi paljon halvemmaksi. Se olisi todellista julkisen talouden kestävyysvajeen hoitoa. (Helsingin Sanomat 15.2.2014)

Helsingin Sanomien sosiaalihuoltolain uudistamista käsittelevissä kirjoituksissa tuodaan myös palveluiden mahdollisuus julkiseen keskusteluun. Kirjoitusten avulla erityisesti sosiaalialan ammattilaiset pyrkivät herättämään toivoa lastensuojelun kehittämisen mahdollisuuksista, jonka kautta lastensuojelun julkisuuskuvaan voidaan liittää usko paremmasta tulevaisuudesta. Sosiaalihuoltolain uudistus saa kirjoituksissa myös osakseen kritiikkiä. Myös Kuntaliiton (2013, 95) selvityksessä painotetaan lastensuojelun uudistamisessa huolellista harkintaa sekä maltillisuutta. Uudistamisen toteutuminen vaatii riittävää toimeenpanoa sekä ohjeistusta ja painotetaan, että kehittämisessä keskityttäisiin siihen, miten vanhempien kasvatustehtäviä voidaan tulevaisuudessa tukea.

Sosiaalialan ammattilaisten mielipidekirjoituksessa (Helsingin Sanomat, 29.6.2014) puolestaan tarkasteltiin sosiaalihuoltolain uudistusta ja sen vaikutusta lastensuojeluun. Kirjoittajat luovat uhkakuva sosiaalihuoltolain uudistuneesta ilmoitusvelvollisuudesta, joka voi antaa mahdollisuuden siirtää perheiden tuen ja palvelujen tarvetta viranomaiselta toiselle asiakkaita pallottelemalla. Kirjoitus muodostaa kriisin kuvaa lastensuojelusta, sillä kirjoittajien näkemyksen mukaan lastensuojelua ollaan kehittämässä väärään suuntaan.

Nykyisessä ehdotuksessa lastensuojelu uhkaa muuttuminen marginaaliseksi palveluksi ja apua tarvitsevia perheitä jääminen kahden eri viranomaistahon väliin. - - Lastensuojelunlain uudistamistarpeita on vakavasti syytä arvioida uudelleen. (Helsingin Sanomat, 29.6.2014)

Minusta lastensuojelun kriisin taustasyynä on ennen muuta ehkäisevien ja matalan kynnyksen palveluiden toimimattomuus ja riittämättömyys. - - Tarvitsemme perheille myös varhaisen vaiheen ennalta ehkäiseviä palveluista; matalan kynnyksen palveluita, joissa voi asioida ilman kokemusta sosiaalihuollon toimenpiteiden kohteena olemisesta. (Helsingin Sanomat, 5.11.2014)

Johtotaso ja päättäjät eivät haastatteluun osallistuneiden sosiaalityöntekijöiden mukaan ymmärrä lastensuojelun käytännön kenttää riittävän hyvin, mikä vaikuttaa myös lasten-

suojelun kehittämisen ongelmiin. Sosiaalityöntekijöiden mukaan lastensuojelun kehittämisessä ei olla tietoisia työn todellisesta luonteesta ja päätöksiä tekevät ihmiset, jotka eivät ole tehneet kentällä käytännön lastensuojelutyötä.

Mun mielestä jokainen joka on kehittämässä tai tekemässä muutoksia meidän alueella pitäis niinku ihan oikeesti nähdä sitä, mitä se työ on kentällä, koska tuota sit tuntuu, että ne realiteetit katoa ja liikutaan ja tehdään päätöksiä jollain ihannetasolla. Jos ei tiedä yhtään mitä tämä työ on kentällä, niin se turhauttaa työntekijöitä, kun niistä puheista ja suunnitelmista näkee heti, että on unohtunut realiteetteja, mitä täällä niinku on. (H3)

- - Tavallaan mun mielestä meillä on myös vähän myöskin työnantajalta semmoista viestiä kauttarantain, että meidän ei sovi osallistua tähän keskusteluun. (H3)

Lastensuojelun moniammatillisen yhteistyön kehittäminen ja erityisesti puutteellinen tiedonkulku viranomaistahojen välillä nousivat tietoisuuteen kahdeksan vuotiaan Eerikan lastensuojelutapauksen seurauksesta, jossa viranomaisilla oli tietoa tytön pahoinpitelystä, mutta tieto ei välittynyt poliiseille. Helsingin Sanomien (30.1.2014) uutinen tuo esille sisäministeriön selvityksen, jonka mukaan lainsäädännön epäselvyys vaikeuttaa perhesurmien estämistä. Sosiaalialan ammattilaiset korostavat perhetragedioiden ehkäisemisessä moniammatillisen yhteistyön merkitystä, sillä lastensuojelu on kykenemätön yksin tunnistamaan sekä vastaamaan perheiden ongelmiin.

Lastensuojelussa on alettava hyväksyä se, että pelkällä sosiaalityön osaamisella ei pystytä yksin auttamaan, vaan tarvitaan moniammatillista yhteistyötä. (Helsingin Sanomat, 28.12.2014).

- - tiedonkulussa on havaittu useita ongelmia. Osa ongelmista liittyy epäselvään lainsäädäntöön ja osa viranomaisten osaamattomuuteen. (Helsingin Sanomat, 30.1.2014).

Singon ym. (2008, 33) näkemykset lastensuojelun moniammatillisen yhteistyön merkityksistä vastaa Helsingin Sanomien kirjoitusten luomaa kuvaa yhteistyön tärkeydestä. Heidän mukaan moniammatillinen verkostotyö mahdollistaa lastensuojelutyön laadun sekä sen toimivuuden. Heidän laatiman selvityksen mukaan lastensuojelun tärkeimmäksi kehitysehdotukseksi nousi lastensuojelun sekä eri viranomaistahojen välinen yhteistyö. Moniammatillisen yhteistyön kehityksen merkitys ilmeni myös kaikissa sosiaalityöntekijöiden haastattelussa. Moniammatillisen yhteistyön kehittämisessä on pitänyt keskittyä erään sosiaalityöntekijän mukaan paljon asenteiden muuttamiseen. Lastensuojelu on nähty viimeisenä auttamistasona, jolloin yhteistyö eri tahojen kanssa ei ole aina onnistunut, sillä yhteistyötahot ovat nähneet asiakkaan kuuluvan lastensuojelun puolelle. Sosiaalityöntekijöiden mukaan moniammatillisessa yhteistyössä on viime aikoina tapahtunut muutosta, mutta yhteistyön kehittämisen kanssa saa tehdä edelleenkin työtä.

Pikkuhiljaa ollaan menty siinä eteenpäin, että kaikki muu työskentely, että me tehdään yhteistyötä, eikä sillä tavalla, että sitten kun joku asiakas on lastensuojelussa, niin sitten lastensuojelu hoitaa ja me voidaan jäädä tässä pois. (H3)

Singon ym. (2013, 33) selvityksen mukaan yhteistyön kehittämisen yhteydessä käsiteltiin salassapitoon liittyviä teemoja sekä niihin liittyviä kysymyksiä. Salassapito nähdään haasteena eri viranomaistahojen välisen yhteistyön kehittämisessä. Salassapitosäännökset nostettiin Helsingin Sanomien kirjoituksissa myös tiedonkulun ongelmien osatekijänä. Vuoden 2014 perhesurmien jälkeen viranomaisten välistä salassapitovelvollisuutta arviointiin, sillä viranomaiset olivat tietämättömiä perheen käyttämistä tukimuodoista ja palveluista.

Salassapitosäännökset estävät pahimmillaan ihmisten auttamista. (Helsingin Sanomat, 15.2.2014).

Salassapitosäännösten vuoksi emme aina voi korjata julkisuudessa esiintynyttä virheellistä tietoa ja tarinat jäävät elämään. (Helsingin Sanomat, 28.12.2014).

Chris Clark (2006, 123-124) painottaa myös sosiaalityön salassapitovelvollisuutta, joka hänen mukaan tulkitaan ehdottomana ja vaikuttaa sosiaalityössä käytävään keskusteluun. Lastensuojelussa salassapitovelvollisuus näyttäytyy puheessa, sillä siitä keskustellaan vain yleisellä tasolla varoen, ettei paljasteta mitään asiakkaan luottamuksellisia asioita. Kaikki haastatteluun osallistuneet sosiaalityöntekijät painottivat työn salassapitovelvollisuuden merkitystä omassa työssään, sillä se vaikuttaa asiakkaan luottamuksen rakentamiseen. Kuitenkin sosiaalityöntekijät hahmottivat salassapitovelvollisuuden toisen puolen, mikä tulee ilmi lastensuojelun julkisessa keskustelussa. Salassapitovelvollisuuden myötä julkiseen keskusteluun nousee vain asiakkaan kertomus, jossa ei aina tule kaikki faktat tietoon. Sosiaalityöntekijöiden mukaan salassapitosäännökset estävät heidän osallistumisen yksittäisistä lastensuojelutapauksien keskusteluihin, jolloin lastensuojelun näkökulma jää varjoon julkisessa keskustelussa.

En mä voi Ilta-Sanomille sanoa, että tulkaa tänne ja minä kerron, että miten minä olen toiminut asiassa, jos niin tekis, loppuis työnteko kyllä sitten siihen. (H2)

- - meillä on salassapitosäännökset, niin siinä yksittäisessä tapauksessakin tulee hirveen yksipuolisesti sen asiakkaan kokemuksen kautta ja faktat voi olla väärin tai ei niinku tuoda sitä toista puolta esille, se ei ole se koko totuus vaan, että siitä tulee vain yksi puoli siitäkin yksittäisestä tapauksesta esille. (H3)

Helposti vedotaan siihen, että me ei voida julkisesti kommentoida asioita, koska me ei voida tuoda sitä asiakkaan tilannetta esiin. Mutta kysymyshän ei ole siitä, vaan me voi-

daan kommentoida yleisellä tasolla ajatellen, vaikka näitä työmääriä ja rakenteita ja tämän tyyppisiä juttuja. Eihän me mitään yksittäistä keissiä sen kohdalta voida lähteä millenkään puolustuspuhetta pitämään, sehän on ihan selvä juttu. (H1)

Viimeisessä katkelmassa sosiaalityöntekijän mukaan salassapitovelvollisuus ei kuitenkaan kaikkien estä sosiaalityöntekijöiden osallistumista julkiseen keskusteluun yleisellä tasolla. Sosiaalityöntekijä painottaa, ettei sosiaalityöntekijä voi yksittäisistä tapauksista keskustella julkisessa keskustelussa, mutta sosiaalityöntekijällä on oikeus osallistua lastensuojelun julkiseen keskusteluun yleisellä tasolla. Erään sosiaalityöntekijän mukaan johtotaso viestittää sosiaalityöntekijöille kuitenkin samanaikaisesti, ettei sosiaalityöntekijöiden ole hyvä osallistua lastensuojelua koskevaan keskusteluun. Anna Metterin (2012, 214) väitöskirjan tulokset osoittavat työnantajien tavoitteellisen ohjauksen työntekijöiden julkista esiintymistä kohtaan. Organisaatioissa on oma tiedotusväylä, jonka kautta annetaan julkisia lausuntoja organisaatiota koskevista asioista. Yksittäisten tapaus-ten kommentointi on kielletty työntekijöiltä ja keskitetty puolestaan organisaation johdolle tai henkilölle, kuka vastaa organisaation tiedottamisesta. tiedotuksesta vastaavalle henkilölle.

Lastensuojelun kehittämisen yhteydessä sosiaalialan ammattilaiset toivat uutisien ja mielipidekirjoitusten kautta esille sosiaalityöntekijöiden kouluttamisen merkityksen. Lastensuojelun kriisin yhtenä tekijänä pidetään sosiaalityöntekijöiden epäpätevyyttä. Lastensuojelua halutaan kehittää henkilöstöpuolella, jolloin julkiseen keskusteluun on nousnut sosiaalityön aloituspaikkojen nostaminen yliopistoissa.

Pääkaupunkiseudun kuntien apulaiskaupunginjohtajat ovat julkaisseet kannanoton, jossa toivotaan Helsingin yliopiston lisäävän pikaisesti sosiaalityön aloituspaikkoja. (Helsingin Sanomat, 14.2.2015)

- - lastensuojelun pitäisi tarjota erikoistumiskoulutusta, koska se on hyvin haastava sosiaalityön erityisala. - - Tarvitsemme tukea paremmalle kokonaisnäköykselle lapsen edun toteuttamisesta lastensuojelun prosessin eri vaiheissa. (Helsingin Sanomat, 10.6.2016).

Lastensuojelurakenteen kehittämisen yhteydessä Helsingin Sanomien kirjoituksissa tuotiin esille pysyvä huostaanotto lastensuojelun keinona. Keskustelun pysyvästä huostaanotosta aloittivat neljän sijaisperheen mielipidekirjoitus. Sijaisvanhempien mukaan pysyvä sijoitus mahdollistaisi pysyvyyttä ja varmuutta perhe-elämään. Pysyvän huostaanoton julkiseen keskusteluun osallistuivat sijoitettujen lasten biologiset vanhemmat sekä sosiaalialan ammattilaiset. Alla olevat sitaatit ovat kolmen sijoitetun lapsen äidin näkemyksiä pysyvästä huostaanotosta.

Laki, joka mahdollistaisi pysyvän huostaanoton, voi olla tarpeellinen. - - Pidän pysyvää huostaanottoa aika rajuna. - - Minusta ajatus pysyvästä sijoittamisesta on hyvä, jos kaikki muut keinot on jo käytetty. (Helsingin Sanomat, 25.5.2015)

5.4 Lastensuojelun puolustus

Lastensuojelu nousee julkiseen keskusteluun arvostelun ja ongelmakohtien esille tuomisen yhteydessä. Helsingin Sanomissa vuosina 2014-2015 julkaisemista kirjoituksista, sisältäen uutiset sekä mielipidekirjoitukset, jotka käsitelivät lastensuojelussa ilmeneviä ongelmia ja arvostelua palvelutarjonnasta sekä sen toimivuudesta. Vastapainoksi ongelmalla painotteisille lastensuojelukirjoituksille Helsingin Sanomissa julkaistiin samanaikaisesti kirjoituksia, joiden tavoitteena tuoda lastensuojelua julkisuudessa myös myönteisessä valossa. Taulukossa 5 on jaoteltu lastensuojelun puolustusta koskevien kirjoitusten teemat myönteisiin asiakaskokemuksiin, sosiaalityöntekijöiden puolustukseen sekä lastensuojelun maineeseen.

Lastensuojelun puolustamisen teemassa tavoitteena on muodostaa lastensuojelusta ala, jonka lähtökohtana on lapsen etu ja kuuleminen sekä noudattaa samanaikaisesti lastensuojelulakia. Lastensuojelun puolustuksen kirjoitelmissa nousevat esille, että *tukitoimet suunnitellaan yhdessä, perhettä kuullaan, tehdään pienten resurssien avulla arvokasta työtä*. Edellä olevat sitaatit ovat lainauksia kirjoitelmista, joissa lastensuojelun toimintaan ja sen tarjoamia tukimuotoja puolustetaan.

TAULUKKO 5. Lastensuojelun puolustusta koskevat aihealueet

Yhdistävä teema	Pääteema	Yläteema	Alateema
Lastensuojelun puolustaminen	Myönteiset asiakaskokemukset	Lastensuojelun onnistumistarinat Asiakkaiden kiitollisuus	Lastensuojelu pelasti Tukitoimet suunnitellaan yhdessä
	Sosiaalialan ammattilaisten puolustus	Sosiaalityöntekijän ammattitaito	Työn lainsäädännöllisyys
	Lastensuojelun arvostuksen puuteellisuus	Lastensuojelun kielteinen maine	Ihmisten epätietoisuus lastensuojelupalveluista

Huostaanottojen määrä väheni viime vuonna edellisvuodesta kolmanneksen 253 lapsesta 169 lapseen. Kiireellisten sijoitusten määrä väheni samassa ajassa neljänneksen 565 lapsesta 412 lapseen. --"Tämä on valtavan hyvä uutinen, joka tarkoittaa, että olemme onnistuneet perheiden kotiin vietävän tuen tehostamisessa". (Helsingin Sanomat 18.1.2015)

Tutkimukseen osallistuneista 177 vanhemmasta melko suuri osa koki, että heillä ja sosiaalityöntekijöillä oli samanlainen näkemys perheen tilanteesta. "Tämä on rohkaiseva ja kannustava viesti" (Helsingin Sanomat 17.8.2015)

Lastensuojelun julkisessa puolustamisessa tuodaan esille lastensuojelun onnistumisia. Helsingin Sanomien uutisten välityksellä lastensuojelun onnistumiset tuodaan esille eniten tilastollisesta näkökulmasta. Lastensuojelua koskevissa uutisissa nostetaan esille, kuinka huostaanotot ja kiireelliset sijoitukset ovat vähentyneet. Hyviä uutisia lastensuojelun kentällä olivat vuosina 2014-2015 lastensuojeluilmoitusten väheneminen, alkuarvioinnin vaikutus perheiden auttamisessa sekä kotiavun myönteiset vaikutukset perheiden tukemisessa. Sosiaalialan ammattilaiset korostavat antamissaan haastatteluissaan lastensuojelun tilastollisten vähenemisien olevan merkki lastensuojelun onnistumisesta, sillä ollaan onnistuttu viemään palveluja kotiin. Sosiaalialan ammattilaisten mukaan kiireellisten sijoitusten ja huostaanottojen väheneminen voidaan linkittää lastensuojelun ennaltaehkäisevien palveluiden lisäämiseen. Keskittyminen ainoastaan lastensuojelun lukuihin ei välttämättä anna oikeaa kuvaa lastensuojelun onnistumista, sillä tilastojen pienemiseen syyt ovat monitahoisia, eivät vain lastensuojelun toiminnasta riippuvia.

Lastensuojelun puolustaminen ja onnistumisien esiin nostaminen ei keskittynyt pelkästään Helsingin Sanomissa uutisiin, vaan mielipidekirjoituksissa asiakasperheet puolustivat lastensuojelua ja sen työntekijöiden toimintaa. Sosiaalityöntekijöiden puolustuksessa asiakasperheiden lisäksi sosiaalialan ammattilaiset toivat esiin, työntekijöiden yrittävän parhaansa vähäisistä resursseista ja kasvavasta työpaineesta riippumatta. Alla olevissa katkelmissa lastensuojelun asiakasperheet ottivat kantaa lastensuojelun julkisuuskuvaan tuomalla esiin kiitollisuutta perheen saamasta tuesta ja avusta, jonka avulla perhe selvisi kriisitilanteesta. Ensimmäinen katkelma osoittaa sosiaalityöntekijöiden puolustuspuheelle, jossa asiakas painottaa sosiaalityöntekijöiden työn merkitystä. Viimeinen katkelma kuvaa perheen lastensuojeluprosessin, jossa kuvataan perheen alkutilanne, lastensuojelun tarjoamat palvelut sekä saadun tuen merkitys asiakasperheen elämään.

Lastensuojelun sosiaalityöntekijöitä osoitetaan sormella, kun jotain ikävää tapahtuu. Todellisuudessa he ovat ylikuormittuja arjen sankareita, jotka eivät saa ansaitsemaansa arvostusta. He joutuvat selviytymään vaativasta työstään arvostelujen ja säästöpainneiden keskellä. (Helsingin Sanomat, 25.10.2014)

Haluan kiittää Espoon lastensuojelua ja kaikkia meidän perhettä auttaneita. Apu on ollut korvaamatonta suuren hädän keskellä. Nykyään elämme normaalia lapsiperheen elämää. (Helsingin Sanomat, 24.4.2015)

Keväällä äiti pyysi ja sai apua lastensuojelun avopalveluista. Syksyllä voimat olivat silti lopussa. Kun poliisi soitti kertoakseen pojan jääneen kiinni näpistelystä, äiti tiesi jo odottaa puhelua. Äidin toiveesta poika sijoitettiin Kalliolan vastaanottokotiin, jolta Espoo osti palveluja. --Ratkaisevaa äidistä oli tuki ennen sijoitusta, sen aikana ja sen jälkeen. Kun poika oli siirtymässä takaisin kotiin, perhe tapasi tehostetun perhetyön työntekijän kerran viikossa ja poika toisen kerran yksinään. Sisaruksille tarjottiin erikseen tukea, ja vanhempia autettiin. Riidat loivenivat tavallisen kokoisiksi: miten ihanaa onkaan kinata vain siitä, että lapsi jättää sukkansa lattialle. (Helsingin Sanomat 28.4.2015)

Edellä olevat lastensuojelun asiakasperheiden tuottamat tekstit tuovat julkiseen tietoon lastensuojelun onnistumistarinoita, joissa lastensuojelu on onnistunut turvaamaan perhelämää ja lasten turvallisuutta. Lastensuojelun asiakasperheiden ja entisten lapsiasiakkaiden omakohtaiset onnistumistarinat tuottavat lastensuojelulle myönteistä julkisuuskuvaa. Lastensuojelun julkisessa keskustelussa asiakkaiden kertomia lastensuojelukokemuksia arvostetaan ja yleisö voi luottaa niihin enemmän kuin sosiaalityön ammattilaisten tuottamaan tietoon, sillä asiakkailta ei ole taka-ajatuksia osallistua julkiseen keskusteluun. Sosiaalityön ammattilaiset pyrkivät julkisessa keskustelussa luomaan alastaan ja sen palvelumuodoista hyvää julkisuuskuvaa.

Kaikki haastatteluun osallistuneet sosiaalityöntekijät painottivat asiakasperheiden roolia lastensuojelun julkisuuskuvan luomisessa. Heidän mukaansa julkisuudessa tulee ilmeä vain yksittäiset tapaukset, joissa asiakasperhe ei ole tyytyväinen lastensuojelun toimintaan. Todellisuudessa lastensuojelu saa paljon kiitosta asiakasperheiltä, mikä ei tule esiin julkisuudessa. Sosiaalityöntekijät toivoivatkin, että lastensuojelun asiakkaat kertoisivat enemmän onnistumistarinoita julkisuuteen, jolloin lastensuojelun mielikuvat eivät raken-tuisi ainoastaan lastensuojelun epäonnistumisien ympärille.

Mää sitten sitä harmittelen, että on kuitenkin paljon niitä perheitä, jotka ovat hirvittävän tyytyväisiä ja kokee saavansa avun, että perheiden myönteisistä kokemuksista ei jakseta kirjoittaa tai haluta tai viitsit kirjoittaa. - - koska todellisuudessa minä ajattelen sosiaalityöntekijänä, että näin se ei ole, koska asiakaspalaute on monilta osin positiivista ja kiittävää. (H1)

Uutisissa lastensuojelun puolustus välittyy erinäisten haastatteluiden välityksellä, jolloin sosiaalialan ammattilaiset puolustavat omaa toimialaansa olemassa olevia syytöksiä vastaan. Uutisissa ei käsitellä vuosien 2014-2015 aikana lastensuojelun puolustamista, ellei lastensuojelu ole kohdannut jotain syytöstä sen toiminnasta.

Lastensuojelun puolustusteksteissä ilmenee kirjoittajien näkemys siitä, ettei lastensuojelu arvosteta tarpeeksi yhteiskunnassa. Asiakasperheet ja sosiaalialan ammattilaiset painottavat mielipidekirjoituksissaan lastensuojelun resurssien olevan riittämättömät ja kuinka tärkeää olisi saada resurssit kuntoon.

Lastensuojelun ammattilaisia tulisi arvostaa edes siten, että he saisivat riittävät resurssit tilanteiden hoitamiseksi oikea-aikaisesti ilman loputonta joustamista ja loppuun palamista. Lastensuojelun avoimuuden toimien oikea-aikainen toteuttaminen tulisi kuulerän sijaan nähdä perheiden sosiaalisia ongelmia katkaisemaan kykenevänä investointina. (Helsingin Sanomat 11.11.2014)

Haastateltavien sosiaalityöntekijöiden näkemykset lastensuojelun arvostuksesta tukivat Helsingin Sanomissa esille tulleita väittämiä yhteiskunnan arvostuksen puutteellisuudesta. Kaikki haastatteluun osallistuneet sosiaalityöntekijät kokivat, ettei lastensuojelun toimintaa arvosteta tarpeeksi yhteiskunnassa, joka näkyy päättäjissä. Lastensuojelun kentällä on liian niukat resurssit suoriutua työtehtävistä. Sosiaalityöntekijät toivoivat, että lastensuojelun yhteiskunnallisen arvostuksen lisäksi tukea ja puolustusta johtotasolta. Haastateltavien sosiaalityöntekijöiden mukaan lastensuojelun johtotaso ei kirjoita sosiaalityöntekijöiden puolustukseen liittyviä kirjoituksia. Ensimmäinen katkelma osoittaa, kuinka myös Helsingin Sanomien sosiaalityöntekijää puolustelemissa kirjoitetaan sosiaalityöntekijän tuen merkityksestä.

Eikö todellakaan ymmärretä, että lastensuojelun tärkein ja lähes ainoa työkalu on lastensuojelutyöntekijä itse – hänen ajankäyttömahdollisuutensa, jaksamisensa, ammattitaitonsa ja vuorovaikutustaitonsa lasten ja vanhempien tapaamisessa? Valtion ja kuntien johdon sekä myös erilaisten lastensuojelua tukevien tahojen tulisi auttaa kaikin tavoin lastensuojelutyöntekijöiden työtä antamalla heille nimenomaan aikaa lasten ja vanhempien tapaamisiin ja kotikäynteihin. (Helsingin Sanomat 5.11.2014)

Kyllä mä sitten toivoisin, että enemmän meidän johdon tasolta ylipäättänsä niin, kun kirjoitettais, sillä hirveen vähän sen tyyppistä näkee, että johto kirjoittaa tai puolustaa. Kyllä mä jotain sellasta puolustuspuhetta toivoisin ylemmältä taholta, niin kun sosiaalityöntekijöiden huomioiden. (H1)

Sanoisin, että ei riittävästi arvosteta, että mä en usko, että monikaan päättävällä taholla tai ylhäällä oleva, että sitä näkee välillä, että heillä ei ole sitä ihan oikeaa ja realistista kuvaa siitä, mitä tämä työ on. (H3)

Edellä olevassa katkelmassa sosiaalityöntekijä yhdistää lastensuojelun arvostuksen puutteellisuuteen ihmisten epätietoisuuden lastensuojelun toiminnasta. Lastensuojelun arvostus ei voi nousta, mikäli ihmiset eivät todellisuudessa tiedä, mitä lastensuojelun kentällä tehdään. Myös Helsingin Sanomien kirjoituksissa sosiaalialan ammattilaiset tukevat haastateltavien sosiaalityöntekijöiden väittämiä ihmisten lastensuojelun epätietoisuudesta. Epätietoisuudesta aiheutuva lastensuojelun arvostuksen puutteellisuus vaikeuttaa kentällä tehtävää työtä, sillä sosiaalityöntekijöiden tulee korjata ihmisten vääristyneistä käsityksiä lastensuojelusta. Kuntaliiton (2013, 7) selvityksessä ilmenee lastensuojelun yksipuolinen julkisuuskuva, jossa lastensuojelun arkityö ei tule riittävän hyvin esiin.

Helsingin Sanomien lastensuojelun puolustusta koskevissa kirjoituksissa sosiaalialan ammattilaiset pyrkivät oikaisemaan ihmisten väärinkäsityksiä lastensuojelun toiminnasta. Puolustus rakentuu vastaamaan lastensuojelusta esitettyihin kritiikkiin sekä syytöksiin, joita uutisoinnissa ja mielipidekirjoituksissa turhautuneet sekä pettyneet asiakasperheet ovat nostaneet julkisuudessa esille. Tavoitteena lastensuojelun puolustukseen liittyvissä kirjoituksissa sosiaalialan ammattilaisten on tuoda enemmän esille lastensuojelun näkökulma ja tietoisuutta siitä, kuinka lastensuojelu toimii yleisellä tasolla. Sosiaalityön ammattilaiset painottavat kirjoituksissa sosiaalityöntekijän ammatillista toimintaa, joka perustuu lainsäädäntöön. Ensimmäisessä katkelmassa kritisoidaan lastensuojelun esittämistä julkisuudessa vain epäonnistumisien kautta ja hahmotetaan onnistumistarinoiden vaikutus lastensuojelun julkisuuskuvaan. Toinen katkelma on peräisin entisen lapsiasiakkaan mielipidekirjoituksessa, jossa tuodaan esille lastensuojelun myönteistä vaikutusta ihmisen elämään.

Lastensuojelua ei peruspalveluministerin mukaansa pitäisi käsitellä julkisuudessakaan vain ongelmien ja epäkohtien kautta. ”Välillä pitää kertoa myös onnistumista. Siitä, että lapsi voidaan auttaa takaisin elämään - -”, peruspalveluministeri sanoo. (Helsingin Sanomat, 6.11.2014)

Minullekin (entinen lapsiasiakas) lastensuojeluyksikössä asuminen oli ajoittain ja ikävin asia maailmassa. - - Ilman kolmea vuotta lastenkodissa minä en olisi ikinä päässyt elämässäni siihen pisteeseen, jossa olen nyt. Ne kolme vuotta olivat minun lapsuuteni parasta aikaa. (Helsingin Sanomat, 1.8.2015)

Sosiaalialan ammattilaiset tuovat esille lastensuojelun työprosessi sekä sen lastensuojelulain sidonnaisuus, jolloin prosessi etenee sovitusti, kaikki lastensuojeluilmoitukset tullaan käsittelemään oikein ja viipymättä sekä mahdollinen yhteistyö lapsen henkilöllisyyden selvittämiseen on mahdollista. Kirjoitusten, jotka puolustavat lastensuojelun menetelmien tavoitteena on kuvata lastensuojelu myönteisessä valossa. Lastensuojelussa asiat

hoidetaan ammattitaidolla ja parhaalla mahdollisella tavalla. Alla oleva katkelma kirjoitettu vasta-argumenttina viikon sisällä julkaistuun mielipidekirjoitukseen, jossa lastensuojeluilmoituksen tehnyt kritisoi Helsingin lastensuojelua. Mielipiteen kirjoittaja koki, ettei ilmoituksen vastaanottaja ottanut hänen ilmoitustaan vakavasti, sillä hänellä oli tiedossaan vain lapsen etunimi.

Helsingin lastensuojelussa on selkeästi sovittu, miten lastensuojeluilmoitukset käsitellään. Lastensuojelulain mukaan lastensuojeluilmoituksen voi tehdä lapsen perheenjäsen, viranomainen tai muu taho, kuten esimerkiksi sukulainen tai naapuri, jolla on huoli lapsen huolenpidosta, turvallisesta kasvuympäristöstä tai lapsen käyttäytymisestä. Kaikki lastensuojeluun saapuneet ilmoitukset kirjataan ja käsitellään viipymättä. Jos lapsen henkilöllisyys ei ole ilmoituksen tekijän tiedossa, asia selvitetään. Tarvittaessa lastensuojelu on yhteydessä muihin viranomaisiin. (Helsingin Sanomat, 24.5.2014)

Eerika-tapausten yhteydessä sosiaalialan ammattilaiset ja sosiaalityöntekijät esittivät myötätuntoa ja ymmärrystä syytettynä olevilla työntekijöillä. Sosiaalityöntekijät nostivat kirjoituksissaan esiin, että jokainen sosiaalityöntekijä tietää lastensuojelun kasaantuvat työpaineet ja painottivat, että traaginen tapaus olisi voinut sattua kenelle vain. Haastateltavan sosiaalityöntekijän mukaan syyllisen etsinnän keskittyminen lastensuojelun puolella vain työntekijöihin oli jossain määrin epäoikeudenmukaista. Hänen mukaansa olisi pitänyt tarkastella enemmän myös ylempää tasoa, sillä työtä tehdään yhteiskunnan asettamissa rajoissa.

Lain näkökulmasta tuomio (Eerika-tapaus) oli oikea ja odotettukin, mutta sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta tapaus on ollut kohtuuton ja traaginen. - - Lähes jokainen lastensuojeluntyöntekijä pystyy samaistumaan tuomittujen tilanteeseen. Monet ovat ehkä mietineet: ”Minäkin olisin voinut olla syytetyt penkillä.” (Helsingin Sanomat, 14.7.2015)

Hehän eivät saaneet mitään apua ja tukea siihen, että se oli minusta ihan käsittämätöntä. Missään vaiheessa sormi ei osoittanut yhtään tätä, että meillä on tämä järjestelmä annettu ja näissä olosuhteissa joudutaan tätä työtä tekemään, eli ei se kauheesti kohdistunut se syyttävä sormi sinne ylemmälle taholle. Yhteiskunta on meille antanut nämä olosuhteet, missä tätä työtä tehdään, - -että siinä mielessä mä nään, että se tuomio oli epäoikeudenmukainen osittain. (H1)

Puolustuskirjoituksissa lastensuojeluun suhtaudutaan neutraalisesti, myönteisesti, ymmärrettävästi sekä sen palveluiden toimintatapojen nähdään auttavan asiakasta. Lastensuojelun puolustuksen näkyminen mediassa (tässä tapauksessa Helsingin Sanomissa) on merkittävää sen julkisuuskuvan kannalta. Lastensuojelun puolustus antaa vastapainoa lastensuojelun esiintymisen mediassa pelkästään kielteisen näkökulman valossa. Mikäli media ei tuottaisi ollenkaan lastensuojelun puolustustekstejä, muodostaisi yleisö lastensuojelusta kuvan pelkän kielteisen näkyvyyden valossa. Lastensuojelun julkisuuskuvasta

muodostuisi tällöin ohut kuva. Myönteisen kuvan esiintyminen vaikuttaa myös lastensuojelun ammattilaisiin sekä asiakkaisiin. Helsingin Sanomissa sosiaalityöntekijöiden puolustusta koskevia kirjoituksia tuottavat sosiaalialan ammattilaisten lisäksi myös lastensuojelun asiakasperheet ja entiset asiakkaat. Lastensuojelun puolustaminen ja myönteisen julkisuuskuvan muodostaminen lisää työn ammatillista arvostusta sekä auttaa työntekijöiden motivoinnissa. Asiakkaan näkökulmasta tarkasteltuna lastensuojelun maineen neutralisointi ja myönteisyys vähentävät lastensuojelun asiakuuteen yhdistettävää häpeän tunnetta, jonka kautta perheet hakevat apua lastensuojelun palveluista aikaisemmin.

5.5 Lastensuojelun julkisuuskuvan vaikutus sosiaalityöntekijän työhön

Kaikki haastatteluun osallistuneet sosiaalityöntekijät seurasivat lastensuojelun julkista keskustelua jo ammatin puolesta. Sosiaalityöntekijät toivat myös esille, että yksittäisistä lastensuojelun julkisista keskusteluista keskustellaan myös työpaikalla työkavereiden kanssa. Kuitenkaan kukaan haastatteluun osallistuneista ei itse osallistu julkiseen keskusteluun, vaikka sitä seuraavatkin aktiivisesti. Yksi sosiaalityöntekijä kertoi osallistuneensa julkiseen keskusteluun kirjoittamansa mielipidekirjoituksen välityksellä. Sosiaalityöntekijöiden näkivät hyvänä, että osa lastensuojelun työntekijöistä osallistuvat keskusteluun ja puolustavat lastensuojelun toimintaa mediassa.

Kyllä mää seuraan aktiivisesti. Kyllä me myös keskustellaan aina kun jotain julkista on ollut, niin kyllä me keskustellaan niistä täällä yhdessä, aika paljonkin. (H1)

- - mua ainakin motivoisi nimenomaan se ihmisten asenteiden muutos ja se, että saataisiin realistisempaa kuvaa niinku lastensuojelusta, että kun meidän suurin osa työ on nimenomaan sitä auttamista ja ne avohuollon tukitoimet ovat meidän työstä huomattavasti suurempi osa kuin kiireelliset sijoitukset ja huostaanotot. (H3)

Sosiaalityöntekijöiden julkiseen keskusteluun osallistumiseen vaikuttaa tahto muuttaa ihmisten mielikuvia sekä asenteita lastensuojelusta. Haastateltavat sosiaalityöntekijät arvioivat, että lastensuojelun sosiaalityöntekijät haluavat tuoda osallistumisen kautta realistisen kuvan lastensuojelun toiminnasta ja sen tukimuodoista. Motivaationa voi olla myös työn puolustaminen ja se, ettei sosiaalityöntekijöiden pitä tyytyä siihen, mitä julkisuudessa lastensuojelusta keskustellaan.

Asiakkaiden käsitykset lastensuojelusta ovat sosiaalityöntekijöiden mukaan peräisin lastensuojelun esiintymisestä mediassa, aikaisemmasta henkilökohtaisesta kokemuksesta tai

kerrotusta tai kuullusta asiakastapauksesta. Haastateltavien sosiaalityöntekijöiden näemyksen mukaan lapsella ei ole juurikaan ennakkokäsityksiä lastensuojelusta, mutta yksi sosiaalityöntekijä painotti kuitenkin vanhempien ennakkoluulojen ja käsityksien vaikutusta myös lapsen asenteisiin lastensuojelusta ja sosiaalityöntekijästä.

Sitten se on tosi ikävää, että lapselle tai nuorelle on jo ennakkoon niinku kerrottu jotain negatiivista tai peloteltu vaikka, että sut tullaan hakeen kotoa pois. Sillon se on haasteellista työskennellä sen lapsen kanssa, mutta sanoisin, että suurelta osin lapsilla ei oo niin paljon just niitä ennakkoasenteita, että ne haasteet on enemmän aikuisten kanssa. (H3)

- - kun uusi perhe tulee, niin käytän ison osan aikaa, kun mää ensin kysyn, onko sulle lastensuojelu entuudestaan tuttu ja jos perhe sanoo, että ei nyt oikeastaan vaan se mitä olen lehdistä nyt lukenut. Ja kun mä kysyn, että mitä olet sieltä lehdistä lukenut, se on kyllä enimmäkseen kauheen kielteistä, se on kyllä yleisin vastaus, mitä perheet vastaa tai vanhemmat vastaavat. Sitten kun lastensuojelusta enemmän kertoo, niin sitten ne on aina vähän, että ai jaa, sellaistaako se onkin. (H1)

Ensimmäisessä katkelmassa sosiaalityöntekijä tuo ilmi vanhempien omien mielikuvien siirtämisen lapselle, mikä haastaa sosiaalityöntekijää lapsen kanssa työskentelyssä ja luottamuksen rakentamisessa. Sosiaalityöntekijät painottivat, etteivät lapset ole tietoisia lastensuojelun median luomasta julkisuuskuvasta, vaan heidän lastensuojelun kuvan rakentamiseen vaikuttavat heidän lähipiiri. Toisessa katkelmassa sosiaalityöntekijä kuvaa, miten uuden perheen kanssa työskentelyssä tulee käsitellä asiakasperheen kuvaa lastensuojelusta ja kertoa, mitä lastensuojelun toiminnasta ja mitä nyt ollaan oikeastaan tekemässä. Sosiaalityöntekijät painottavat myös, että asiakkaiden mielikuvat muuttuvat suhteellisen nopeasti. Kahden sosiaalityöntekijän mukaan perheiden mielikuvat ja asenteet lastensuojelusta muuttuvat jo parin asiakaskerran jälkeen, jolloin yhteistyö perheiden kanssa helpottuu.

Monessa tapauksessa ne muuttuu, useassa tapauksessa, kun menee kotikäynnille ja tapaa lapsen ja vanhemmat, niin kyllä se tilanne siitä rentoutuu. (H2)

Lastensuojelun julkisuuskuvaa kaikki haastatteluun osallistuneet sosiaalityöntekijät kuvailivat kielteisenä. Sosiaalityöntekijöiden mukaan lastensuojelu tuodaan pääsääntöisesti esiin negatiivisessa valossa ja lastensuojeluun kohdistuva uutisointi on keskittynyt viime aikoina lastensuojelun epäonnistuneisiin yksittäistapauksiin. Lastensuojelun julkisuuskuvassa sosiaalityöntekijät tuodaan esiin mielivaltaisia päätöksiä tekevinä viranomaisina, jotka nauttivat vallan käytöstä.

- - kyllä se painottuu enemmän sinne negatiiviselle puolelle. (H1)

- - niin se on aika negatiivista, että miten ollaan epäonnistuttu tai miten sosiaalityöntekijät on vienyt lapset. Tai tuodaan jotenkin esille, että sosiaalityöntekijät jotenkin nauttii siitä, että... Ei mulle tuu oikein mieleen sellaista positiivista uutista. (H2)

Lastensuojelun esiintymistä mediassa ja sen luomaan julkisuuskuvaa sosiaalityöntekijät pitävät isona tekijänä mielikuvien rakentajana. Asiakkaat luovat kuvia lastensuojelusta julkisuudessa esillä olleista yksittäistapauksista. Lastensuojelun tämän hetkistä julkisuuskuvaa kaikki haastatteluun osallistuneet sosiaalityöntekijät luonnehtivat negatiivissävyteiseksi. Kielteinen julkisuuskuva nähdään vaikuttavan asiakastyöhön kokonaisuudessa, mutta osa sosiaalityöntekijöistä painottivat sen vaikutettavan erityisesti asiakkaan ja sosiaalityöntekijän luottamussuhteen rakentamiseen.

- - jos mulle tulee heti siinä alussa selville, että perhe on lukenut jonkun jutun ja kertoo, että tän oon lukenut, niin se vaihe vaatii enemmän panostusta siihen luottamuksen syntymiseen. Niin kyllä se sillä tavalla kuitenkin vaikuttaa siihen asiakastyöskentelyyn. (H1)

Lastensuojelun julkisuuskuvaa pohtiessa, kaikki haastatteluun osallistuneet sosiaalityöntekijät yhdistivät siihen vahvasti huostaanotot. Sosiaalityöntekijöiden mukaan huostaanotot herättävät paljon tunteita ja lastensuojelu sidotaan edelleen huostaanottojen ympärille, vaikka huostaanotot määrittävät vain pienen osan lastensuojelun toiminnasta. Myös Helsingin Sanomien kirjoituksissa sosiaalityön asiantuntijat ja ammattilaiset tiedostavat huostaanottojen vaikutuksen ihmisten luodessa käsitystä lastensuojelusta.

- - (lastensuojelun uudistus) on omiaan vahvistamaan lastensuojelun kielteistä ja leimavaa kuvaa pelkkänä huostaanottopalveluna. (Helsingin Sanomat, 29.6.2014)

Tunnekuohua huostaanottojen ympärillä ei aiheuta lastensuojelu, vaan lastensuojelun asiakkainasi päätyneiden vanhempien ongelmat ja raskaat tunnekokemukset, joiden kanssa he ovat usein jääneet yksin. (Helsingin Sanomat, 17.5.2014)

Mediassa huostaanotto ja sen tapahtumasarja kuvataan asiakkaan näkökulmasta. Sosiaalityön ammattilaisia kuvataan viranomaisina, jotka ottavat lapsen huostaan poliisin avustuksella. Kirjoituksissa ei selitellä tarkemmin huostaanottoon johtavia syitä, vaan keskittyy kuvailemaan huostaanoton järkyttävyyttä sekä lastensuojelun mielivaltaista toimintaa asiakkaan näkökulmasta. Seuraavissa esimerkkikatkelmassa huostaanotto tuodaan esille lapsiasiakkaan kokemuksen välityksellä. Katkelmissa sosiaalityön viranomainen saa ”pahiksen” roolin asiakkaan ollessa viranomaisten toiminnasta kärsivä uhri.

Äiti, sisko ja lapsi (entinen lastensuojelun asiakas) olivat teljenneet ulko-oven hyllyllä ja lastenrattailta, mutta poliisi tuli sisään. Perässä seurasi sosiaalityöntekijä. Jompikumpi lapsista puri häntä käteen. Lapsi ja hänen siskonsa otettiin huostaan päivää ennen lapsen viisivuotissyntymäpäivää. (Helsingin Sanomat, 5.6.2014)

Kerran toin aamulla lapsia päiväkotiin iskun jälki silmäkulmassa. Hoitaja alkoi kysellä, ja siitä se lähti. Jo iltapäivällä lapset oli viety, se tuntui hirveältä. (Helsingin Sanomat, 25.5.2015)

Sosiaalityöntekijöiden mukaan lastensuojeluun kohdistuva pelko liittyy erityisesti huostaanottoihin, jotka määrittelevät edelleen vahvasti lastensuojelun toimintaa asiakkaiden keskuudessa. Sosiaalityöntekijöiden mukaan huostaanotot värittävät asiakkaiden mielikuvia lastensuojelusta, joka osoittaa, etteivät ihmiset ole tietoisia lastensuojelun toiminnasta ja sen palveluista sekä tukimuodoista. Haastatteluun osallistuneet sosiaalityöntekijät painottivat, että lastensuojelun huostaanottotilanteet ovat äärimmäisiä keinoja, jolloin mikään muu tukitoimi eivät olleet riittävä. Ihmiset ovat epätietoisia avohuollon tukitoimista, vaikka ne ovat suurin osa lastensuojelun toimista. Sosiaalityöntekijät toivoivatkin, että julkisessa keskustelussa lisääntyisi lastensuojelun tukimuodoista puhuminen ja tiedottaminen, jolloin ihmiset olisivat tietoisia lastensuojelun palveluista ja tiedostaisivat huostaanottojen olevan vain pieni osa sitä, mistä lastensuojelunpalveluissa on kyse.

Ajattelen juuri yhtä venäläisperhettä, jossa on juuri tehty palvelutarpeen arviointi, niin kun menin kotikäynnille työparin kanssa, niin se alkujännite oli valtava, kun me lähdettiin purkamaan sitä lastensuojelua ja miksi me tässä nyt ollaan ja muuta. Se äiti vaan sano siinä, että kun se ensimmäinen tunti meni oikeastaan siihen, kun mä kerroin mitä lastensuojelu on, koska mä huomasin, että äiti oli niin niin jännittynyt siinä tilanteessa. Hän kertoikin, että häntä oli pelottanut kaksi viikkoa, kun hän odotti sitä meidän kotiin tuloa, että lapset viedään, koska hän oli lukenut mediaa ja hän oli seurannut paljon venäläistä mediaa ja me tiedetään venäläisen median käsitys suomalaisesta lastensuojelusta, niin se pelotti häntä paljon ja hän sanoi heti aluksi, että ei tarvita mitään apua. (H1)

-- lastensuojelu nähdään paljon huostaanottoina ja, että tehdään mielivaltaisia päätöksiä tai eihän mun palkkaan vaikuta, että teenkö mä sijoituksia vai en. Joku asiakas luulee, että mä tienaan sillä, että mä vaihdan paikkaa kalliimpaan. Asiakkailta on sellaisia tosi outoja juttuja tai jos mieltii, nii sehän on ihan toisinpäin, että kaupungin rahoja menee ja mähän teen asiakkaille palveluksen siinä, että antaisin parempaa palvelua. (H2)

Asiakkaiden pelko siitä, että sosiaalityöntekijät tulevat ja vievät lapset kotoa vaikeuttaa lastensuojelun työtä ja sosiaalityöntekijöiden mukaan uusien asiakkaiden kanssa pitää keskustella ja kertoa lastensuojelun toiminnasta. Lastensuojelun mielikuvien muuttaminen asiakkaiden keskuudessa vie alussa sosiaalityöntekijöiltä aikaa. Myös Helsingin Sanomien kirjoituksissa sosiaalityöntekijät nostivat esille lastensuojelun kielteisten mielikuvien vaikutuksen asiakastyöhön, jonka takia sosiaalityöntekijät joutuvat tekemään perheiden yhteistyön alussa pr-työtä, jotta mielikuvat lastensuojelusta muuttuisivat ja perhe on valmis vastaanottamaan apua, jolloin yhteistyö perheen kanssa voi toimia.

Vaikka yhä useampi lapsi ja perhe ovat lastensuojelun asiakkaana, työstä tiedetään vähän. Lastensuojelu nousee otsikoihin epäkohtien kautta. Julkisuuskuva vaikuttaa jo työntekijöiden arkeen. "Hirveän suuri osa työstä on pr-työtä, kun joutuu käännyttämään asiakkaiden ajatusmaailman. Joskus vanhemmat kysyvät alussa vihaisena, että miksi meidän perheemme sotketaan lastensuojeluun", eräs sosiaaliohjaaja sanoo. (Helsingin Sanomat, 31.1.2014)

Lastensuojelun ristiriitainen maine on sosiaalityöntekijöiden mukaan yhteydessä perheiden tuen hakemiseen. Huostaanottojen vallitessa lastensuojelun mielikuvia pelko lastensuojelun toiminnasta vahvistuu ihmisten keskuudessa. Helsingin Sanomien kirjoituksissa sosiaalialan ammattilaiset ovat samaa mieltä haastatteluun osallistuneiden kanssa, että lastensuojelu tarvitsi maineen nostamista. Sosiaalityöntekijöiden mukaan lastensuojelun julkisuuskuvaa tulisi parantaa, jotta ihmiset olisivat tietoisia siitä, lastensuojelu on paljon muutakin kuin pelkästään huostaanottoja. Lastensuojelun kielteinen julkisuuskuva on muodostanut asiakuudesta leimaavan, joka estää perheiden tuen hankkimisen lisäksi myös sen vastaanottamista.

Vaikka vanhempi tietäisi perheen tarvitsevan apua, vastaus lastensuojelun mukaantuloon voi olla raivo suru tai viha. - - Älä tule sanomaan, miten minun pitää kasvattaa lapseni. Älä tule sanomaan, miten minun pitää elää elämäni. Näpit irti mun lapsistani. (Helsingin Sanomat, 31.1.2014)

Ajatus lastensuojelun asiakkaaksi joutumisesta herättää kenessä tahansa paljon tunteita. Tämän takia ongelmia usein piilotellaan ja avun hakemista vältellään silloinkin, kun jo tiedostetaan avun ja tuen tarve. (Helsingin Sanomat, 5.11.2014)

Kaikki haastatteluun osallistuneet sosiaalityöntekijät painottivat lastensuojelun kielteisen julkisuuskuvan vaikutusta perheiden avun ja tuen hakemiseen. Asiakkaiden keskuudessa lastensuojelun asiakkuus nähdään leimaavana ja kielteisenä asiana, jolloin apua ei haeta riittävän aikaisin. Lastensuojelu tulee mukaan vasta kun perheen ongelmat ovat muodostuneet liian suuriksi. Sosiaalityöntekijöiden mukaan lastensuojelun palveluiden maineeseen liitetään vahvasti pelko, jolloin asiakkaat pelkäävät lastensuojelun osallistumista perheen elämään ja sen tukemiseen.

- - heille se lastensuojelun kautta avun vastaanottaminen voi tyssätä pelkästään siihen, että ei vain haluta olla lastensuojelun asiakkaita, koska se ettei saada mitään leimaa ja ettei vaan tule ilmi jossain heidän lähipiirissä, se voi olla pelkästään esteenä sille, ettei pystytä ottamaan apua vastaan. (H3)

Usein kun asiakkaita tapaa ja kysyy, että miten näin on sitten päässyt käymään tai sitten kun kysyy, minkälaisia tunteita on, nii asiakkaat usein pelkää sitä huostaanottoa, että varmaan on se pelko kuitenkin esteenä tuen hankkimiselle ja avun pyytämiselle. - - Perhetyöstä pitäisikin enemmän keskustella ja tehdä niin kuin juttuja. (H2)

Sosiaalityöntekijät toivoisivat, että lastensuojelun julkiseen keskusteluun tuotaisiin esille lastensuojelun realistista kuvaa. Lastensuojelun julkisuuskuva rakentuu paljolti kielteisten uutisten ympärille lastensuojelun epäonnistumisista tai sen ongelmakohtista, jonka takia sosiaalityöntekijät toivoisivat mediassa lastensuojelun onnistumistarinoiden uutisoinnin lisääntyvän tulevaisuudessa.

Välillä ollaan just niinku mietitty, kun on ollu näitä, kuinka poliisin työtä kuvataan läheltä, niin mun mielestä olis aika silmiä avaavaa ihmisille nähdä niinku tavallinen sosiaalityöntekijän päivä tai viikko, että mitä siinä tapahtuu. En tiedä millä siitä sitten saisi kiinnostavaa ja just se, että kuinka semmosta voi aidosti niinku jotenkin saada esille, kun on nää salassapitosäännökset ja miten se saatais näkyväks niinku nimenomaan se realismi, mitä tämä on. (H3)

Lastensuojelun kielteisestä julkisuuskuvasta huolimatta, kaikki sosiaalityöntekijät pitivät työstään. He kuvaavat omaa työtä haasteellisena, mielenkiintoisena, innostavana sekä monipuolisena. Sosiaalityöntekijät painottivat haastatteluissa, vaikka lastensuojelun julkisuuskuva voi vaikuttaa perheiden ja erityisesti uusien perheiden kanssa työskentelyyn, se ei vaikuta kuitenkaan sosiaalityöntekijöiden arkityöhön. Sosiaalityöntekijöiden mukaan heidän tekemässään arkityössä lastensuojelun julkisuuskuva ei häiritse työnteoa. Mikäli lastensuojelua koskeva kirjoittaminen ja esiintyminen mediassa keskittyy tiettyyn ajanjaksoon, sosiaalityöntekijät ovat tietoisia sen luoman julkisuuskuvan mahdollisista vaikutuksista heidän työhönsä.

Ei se työn julkisuus mun mielestä tähän arkityöhön vaikuta millään tavalla, se tulee vastaan näissä kohtaamisissa perheiden kanssa ja uusien perheiden kanssa, jos sanotaan näin, koska siinä aina käydään läpi mitä lastensuojelu on ja mitä me seuraavaks tehdään, että niissä ne saattaa tulla esiin. Itse muuten tämmöistä päivittäistä työskentelyä, että en mä nää, että se siihen hirveesti vaikuttaa.

6 Pohdinta

Tutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa Helsingin Sanomien kirjoitusten muodostamaan lastensuojelun julkisuuskuvaa sekä sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä työnsä julkisuudesta sekä sen vaikutuksesta asiakastyöhön. Tutkimuskysymykset olivat seuraavat: millaista julkisuuskuvaa media (Helsingin Sanomat) tuottaa lastensuojelusta, miten mediassa esiintyvä lastensuojelun julkisuuskuva kohtaa sosiaalityöntekijöiden käsitykset omasta työstään sekä miten lastensuojelun julkisuuskuva vaikuttaa sosiaalityöntekijöiden kokemuksen mukaan lastensuojelun asiakastyöhön?

Lastensuojelun julkisuuskuvaa ei ole tutkittu paljon, vaikka viime aikoina pro gradu -tutkimus on lisääntynyt aiheesta. Pro gradu -tutkimukset ovat keskittyneet tarkastelemaan lastensuojelun julkisuuskuvaa ja sen esiintymistä julkisuudessa, mutta mielestäni on mielenkiintoista tarkastella median julkisuuskuvan lisäksi myös lastensuojelun työtä tekevien sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä työnsä julkisuudesta ja sitä, vaikuttaako työn julkisuus jotenkin asiakastyöhön. Tutkimus antaa pienen kuvan sanomalehden välittämästä lastensuojelun kuvasta sekä miten sosiaalityöntekijät näkevät työnsä julkisuuden.

Tässä tutkimuksessa lastensuojelun julkisuuskuvalla ymmärretään sitä, mitä ja miten lastensuojelua käsitellään julkisuudessa, eli tässä tapauksessa Helsingin Sanomissa. Median luoma julkisuuskuva vaikuttaa puolestaan siihen, miten ihmiset muodostavat mielikuvia lastensuojelusta ja sen toiminnasta. Tutkimukseni aiheen ennakkokäsityksenä oletin lastensuojelun julkisuuskuvan olevan kielteinen. Lastensuojelu on viime vuosien aikana mediassa nostettu esiin kahdeksan vuotiaan Eerikan yksittäistapauksen myötä, jossa lastensuojelun epäonnistuminen johti lapsen kuolemaan. Eerika tapaus käynnisti samalla lastensuojelun arvioinnin sekä kehittämisen. Tänä päivänä lastensuojelu on muutospaineen keskellä, mikä vaikuttaa myös sosiaalityöntekijöiden työkentällä tehtävään työhön. Tulokset osoittavat lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden toivovan lastensuojelun kehittämistä realistisempaan suuntaan.

Lastensuojelun mediaesiintyminen, tässä tapauksessa Helsingin Sanomien lastensuojelukirjoitukset, ovat suurimmaksi osaksi ongelmalähtöisiä ja tuovat esille lastensuojelun henkilöstölliset sekä sen rakenteelliset ongelmakohdat. Sosiaalityöntekijöihin kohdistunut kielteinen mediajulkisuus jäi lastensuojelukirjoituksissa vähemmälle. Huomioitavaa

on myös lastensuojelun esiintyminen neutraalissa ja myönteisessä valossa, jolloin painotettiin uskoa lastensuojelun kehityksen mahdollisuuksiin sekä lastensuojelun toiminnan puolustusta.

Helsingin Sanomien lastensuojelua koskevien kirjoitusten teemat, jotka ovat luomassa lastensuojelun julkista kuvaa, on tutkimuksen tuloksissa jaettu neljään osaan: lastensuojelun kriisiin, arvosteluun, kehittämiseen sekä puolustukseen. Lastensuojelun kriisin teema muodostaa lastensuojelulle julkisuuskuvan, jossa lastensuojelulla todetaan olevan rakenteellisia sekä henkilöstöön kohdistuvia ongelmakohtia. Lastensuojelu tuodaan esille palveluna, jonka henkilöstö koostuu muodollisesti epäpätevistä sosiaalityöntekijöistä, joiden asiakasmäärät ovat liian suuret yhdelle työntekijälle. Lastensuojelun taloudelliset resurssit ja henkilöstöresurssit eivät ole kunnossa.

Lastensuojelun kritiikin kautta lastensuojelun julkisuuskuva muodostuu kielteiseksi, jossa painotetaan lastensuojelun epäonnistumisia sekä palvelurakenteen monimutkaisuutta sekä byrokraattisuutta. Lastensuojelun epäonnistuneisuuteen painottaminen vahingoittaa lastensuojelun mainetta. Kritiikin ja epäonnistumisen kautta lastensuojelu tuodaan esille julkisessa keskustelussa toimintana, johon ei voida luottaa ja ei ole palveluna kykenevä auttamaan tukea tarvitsevia lapsia ja perheitä.

Lastensuojelun kehittämisen teemaan ovat vaikuttaneet lastensuojelun kriisissä ja kritiikissä esiin nousseet ongelmakohdat, joita lastensuojelun kehittämisen avulla pyritään muuttamaan ja ratkaisemaan. Lastensuojelun kehittäminen luo lastensuojelulle neutraalia julkisuuskuvaa, joka luo toivoa paremmasta tulevaisuudesta. Lastensuojelun puolustuksen teema on merkittävä lastensuojelun julkisuuskuvalle, sillä se luo vastapainoa lastensuojelun kriisin ja kritiikin luomalle kielteiselle julkisuuskuvalle. Tyytyväisten lastensuojeluasiakkaiden julkiseen tietoon tuomat kokemukset ovat lastensuojelun julkisuuskuvan luomisen kannalta merkittäviä, sillä niiden kautta voidaan korjata lastensuojelun kielteistä ja ongelmalähtöistä julkisuuskuvaa.

Helsingin Sanomien kirjoitukset lastensuojelusta ovat rakentamassa alan julkisuuskuvaa, jolloin se voi olla osatekijänä siihen, millainen mielikuva yleisölle lastensuojelusta muodostuu. Mediassa lastensuojelu herättää tunteita, ei vain lastensuojelun asiakasperheiden vaan yksittäisten ihmisten, sillä lastensuojelussa puututaan perheiden sisäiseen toimintaan ja lasten hyvinvointiin. Lastensuojelu nostetaan julkiseen keskusteluun yksittäisten

tapausten kautta, jolloin tarkastellaan lastensuojelun toimia ja niiden riittävyttä sekä oikeudenmukaisuutta. Viime vuosien aikana lastensuojelu on nostettu Eerika tapauksen lisäksi perhetragedioiden ja huostaanottojen yhteydessä. Puonti (2004, 336) toteaa lastensuojelun viranomaisien kritisoivan median keskittymistä lastensuojelun kohu-uutisiin. Myös teemahaastatteluun osallistuneet sosiaalityöntekijät toivoivat lastensuojelun positiivisävytteistä mediaesiintymistä. Lastensuojelun onnistumisien uutisointia ei pidetä journalismissa tarpeeksi mediaseksikkäänä ja sosiaalityöntekijöiden mukaan ne eivät ylitä uutisoinnin kynnyksiä. Kuuti (2008, 16-17) toteaaakin, median negatiivisten aiheiden painottaminen perustuu lukijoiden houkuttamiseen.

Yksittäiset epäonnistuneet lastensuojelutapaukset saavat paljon mediassa huomiota, mutta sosiaalityöntekijöiden ääni jää tällöin vähemmälle. Lastensuojelua sitovat salassapitovelvollisuudet, jotka estävät sosiaalityöntekijöiden osallistumisen julkiseen keskusteluun yksittäisestä tapauksesta, jolloin tapauksen faktatiedot eivät tule julkiseen tietoisuuteen. Sosiaalityöntekijöiden äänen kuulumattomuuden myötä lastensuojelun tapauksissa ei tule esiin koko totuus, vaan usein lastensuojelun toimintaan pettyneen asiakkaan kokemus. Tutkimustulokset osoittavat, että sosiaalityöntekijöiden mukaan lastensuojelun julkiseen keskusteluun osallistuvat asiakkaat ja johtotaso, mutteivat sosiaalityöntekijät itse. Helsingin Sanomien lastensuojelua koskevissa kirjoituksissa sosiaalityöntekijöiden ääni kuitenkin nousee esille mielipidekirjoitusten lisäksi myös uutishaastatteluiden välityksellä.

Lastensuojelun julkisuuskuvan tiedostaminen ja sen merkityksen ymmärtäminen ovat tärkeää sosiaalityöntekijälle, sillä ihmisten mielikuvat vaikuttavat heidän asenteisiin lastensuojelusta. Lastensuojelun mielikuvat ovat kielteisiä ja huostaanotot vallitsevat ihmisten käsityksiä lastensuojelun toiminnasta, jolloin lastensuojeluun ja sosiaalityöntekijään yhdistetään lapsen kotoa poisvieminen. Mielikuvien ollessa kielteisiä ja pelonsävyisiä, vaikeuttaa se ihmisten avun hankkimista sosiaalitoimen palvelupiiristä. Sosiaalityöntekijöiden tiedostamalla millainen julkisuuskuva heidän työllään on, työntekijöiden on helpompi ymmärtää asiakkaiden asenteita ja alkaa purkaa lastensuojelun vääriä mielikuvia. Sosiaalityöntekijöitä tulisikin tukea osallistumaan enemmän julkiseen keskusteluun ja luopua hiljaisuuden kulttuurista. Tiitinen ym. (2014, 210) toivat esiin sosiaalityön hiljaisuuden kulttuurin muodostumisen osasyllisenä mediataitojen puute sosiaalialan koulutusohjelmissa, mikä herättää pohtimaan, miten sosiaalityöntekijät hallitsevat omaa mediaosallistumista, jolleivät saa siihen tukea ja oppia. Lastensuojelu esiintyy suuressa osin

ongelmalähtöisesti, jolloin lastensuojelun organisaation kriisiviestinnän lisäksi tulisi kriisiviestintää ja mediaosaamista lisätä myös sosiaalialan kentällä oleville työntekijöille.

Piironen (2005, 165) painottaa sosiaalityöntekijöiden omaa roolia julkisuuskuvansa ja imagon rakentamisessa. Julkiseen keskusteluun olisi tärkeä tuoda esille, millaisia sosiaalityöntekijät ovat ja miten he toimivat työssään sekä syyt sosiaalityöntekijöiden toimien taustalla. Mikäli sosiaalityöntekijöiden ääni ei tule kuuluville julkisessa keskustelussa, vaarana on, että yhteiskunnallisen murroksen seurauksesta sosiaalityön ensisijaisen tehtävän epätietoisuuteen. Tutkimuksen tulokset osoittavat ihmisten epätietoisuutta lastensuojelun toimista. Sosiaalityöntekijät toivoivat, että mediassa julkaistaisiin lastensuojelua koskevia uutisia, jotka toisivat sen todellista luonnetta ja sosiaalityöntekijän työkuva yleisön tietoisuuteen. Petrelius (2003, 103) mukaan sosiaalityöntekijöiden puhujaposition rooli koetaan kuitenkin haasteellisena ja kielteinen mediajulkisuus voi aiheuttaa sosiaalityöntekijän joutumisen vihamielisten reaktioiden maalitauluksi.

Metteri (2012) on tutkinut, miten kohtuuttomat tilanteet syntyvät, tutkimuksessa tarkastellaan hyvinvointivaltion sosiaaliturvalupausta ja sen pettämistä kohtuuttomiksi koetuissa tilanteissa sekä sosiaaliammattilaisten paikkaa hyvinvointivaltion muutoksessa. Metterin tutkimuksen tulokset tukevat oman pro gradu -tutkielman tuloksia, sillä tulosten mukaan kohtuuttomien tilanteiden syntymiseen vaikuttaa, mikäli tukeen oikeutettu henkilö ei osaa, jaksaa tai halua hakea tukea hyvinvointivaltion palveluista. Myös mahdolliset virheelliset neuvot ja epäluottamus viranomaisen toimiin edesauttavat kohtuuttomien tilanteiden syntymistä. (Metteri 2012, 9-10.) Sosiaalityöntekijät nostivat ilmiön esille myös Helsingin Sanomien lastensuojelua koskevissa kirjoituksissa sekä teemahaastatteluissa. Lastensuojelun julkisuuskuva on yhteydessä palvelupiiriin hakeutumisessa. Lastensuojelun esiintyminen mediassa ja julkisessa keskustelussa, edesauttaa lastensuojelun epämiellyttävän maineen muodostamista. Ihmiset eivät halua olla tekemisissä lastensuojelun kanssa ja asiakkuus koetaan usein leimaavana.

Kahdeksan vuotiaan Eerikan kuolemaan johtanut lastensuojelutapaus aloitti lastensuojelun arvioinnin ja sen kehittämisen. Sosiaalihuoltolain uudistus mahdollistaa perheiden tukipalveluiden saannin ilman lastensuojelun asiakkuutta. Muutos perheiden tuen ja avun saantiin on tarpeellinen ja Helsingin Sanomien kirjoituksissa sosiaalityön ammattilaiset tuovat esiin, kuinka avun saannin mahdollistaminen ilman lastensuojelun asiakkuutta helpottaa ihmisiä hakemaan apua. Pohtimisen arvoista on, kuinka tietoisia ihmiset ovat mah-

dollisista sosiaalihuoltolain kaltaisista ennaltaehkäisevistä ja perhepalveluiden tukimuodoista. Helsingin Sanomien kirjoituksissa sekä sosiaalityöntekijöiden teemahaastattelussa korostetaan, kuinka ihmiset ovat epätietoisia lastensuojelun palveluista. Jotta ihmiset hakevat tukipalveluita helpommin, tulee keskittyä julkisessa keskustelussa palveluiden tiedottamiseen.

Haastatteluaineiston pienuus ja media-aineiston keskittyminen ainoastaan Helsingin Sanomien lastensuojelun kirjoituksiin herättävät kysymyksiä tutkimustulosten yleistettävyydestä. Sosiaalityöntekijöitä osallistui tutkimukseeni vain kolme, joten teemahaastatteluaineiston pienuuden vuoksi sosiaalityöntekijöiden käsityksiä lastensuojelun julkisuudesta ei voida yleistää. Kuitenkin Helsingin Sanomien kirjoitusten välityksellä sosiaalityöntekijät toivat omia näkemyksiään esille lastensuojelun julkisuuskuvasta, jotka tukivat teemahaastatteluun osallistuneiden käsityksiä julkisuuskuvasta.

Lastensuojelun julkisuuskuvan jatkotutkimuksen aiheena olisi mielenkiintoista tarkastella ihmisten mielikuvia lastensuojelusta ja miten lastensuojelun julkisuuskuva vaikuttaa mielikuvien luomiseen. Media on muuttunut viime vuosien aikana ja sosiaalisen median suosio on kasvanut ihmisten keskuudessa. Toinen mielenkiintoinen jatkotutkimusaihe olisi vertailla lastensuojelun julkisuuskuvaa eri medialähteissä esimerkiksi lastensuojelun televisio-, lehti-, internet- ja sosiaalisen media esiintymisen vertailu.

LÄHTEET

- Aaltio, Iris & Puusa, Anu. 2011. Laadullisen tutkimuksen luotettavuus. Teoksessa Anu Puusa & Juuti, Pauli (toim.) Menetelmäviidakon raivaajat. Perusteita laadullisen tutkimuslähtötavan valintaan. Kirkkonummi: JTO-Palvelut Oy, 153–166.
- Alhanen, Kari. 2014. Vaarantunut suojelevalta – Tutkimus lastensuojelujärjestelmän uhkatekijöistä. Terveys ja hyvinvoinninlaitos. Raportti 24/2014.
- Aula, Pekka & Heinonen, Jouni. 2002. Maine. Menestystekijä. Helsinki: WSOY.
- Aula, Pekka & Matikainen, Janne & Villi, Mikko. 2006. Verkko yhteiskunnallisena tilana. Teoksessa Pekka Aula & Janne Matikainen & Mikko Villi (toim.) Verkkoviestintäkirja. Helsinki: Yliopistopaino, 9-22.
- Aula, Pekka & Åberg, Leif. 2012. Leimahtavat julkisuudet – organisaation uusi haaste. Teoksessa Kari Karppinen & Janne Matikainen (toim.) Julkisuus ja demokratia. Tampere: Vastapaino, 201-224.
- Ayre, Patrick. 2001. Child protection and the media: Lessons from the last three decades. *British journal of social work* 31, 887-901.
- Bardy, Marjatta. 2013. Lapsuus, aikuisuus ja yhteiskunta. Teoksessa Marjatta Bardy (toim.) Lastensuojelun ytimessä. Helsinki: Yliopistopaino Oy, 49–83.
- Brent-Goodley, Tricia B. 2014. Social Work: A Profession of Power, Passion, and Purpose. *Social Work* 59 (3), 197-199.
- Castells, Manuel. 2009. Communication power. Oxford: Oxford University Press.
- Clark, Chris. 2006. Against Confidentiality? Privacy, Safety and the Public Good in Professional Communications. *Journal of Social Work* 6(2), 117–136.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, Jari & Vastamäki, Jaana. 2010. Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-Kustannus. 26–45.

- Forsberg, Hannele. 2012. Johdatus kirjan käsitemaailmaan. Teoksessa Hannele Forsberg & Leena Autonen-Vaaranieniemi (toim.) *Kiistanalainen perhe, moraalinen järkeily ja sosiaalisuus*. Tampere: Vastapaino. 7-21.
- Gibelman, Margaret. 2004. Television and the public image of social workers: Portrayal or betrayal? *Social work* 49 (2), 331-334.
- Heino, Tarja. 2013. Lastensuojelun tilastot, asiakkaat ja palvelut. Teoksessa Marjatta Bardy (toim.) *Lastensuojelun ytimessä*. Helsinki: Yliopistopaino Oy, 84-107.
- Heino, Tarja. 2014. Saatteeksi. Teoksessa Kai Alhanen. *Vaarantunut suojeluvalta – Tutkimus lastensuojelujärjestelmän uhkatekijöistä*. Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinninlaitos. Raportti 24/2014. 3-6.
- Herkman, Juha. 2011. *Politiikka ja mediajulkisuus*. Tampere: Vastapaino.
- Hirsjärvi, Sinikka & Hurme, Helena. 2000. *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula. 2009. *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi.
- Hurtig, Johanna. 2003. *Lasta suojelemissa. Etnografia lasten paikan rakentumisesta lastensuojelun perhetyön käytännöissä*. Rovaniemi: Acta Universitas Lapponiensis 60.
- Jaakkola, Helena. 2013. *Lastensuojelu ja julkisuus. Opas lastensuojelun ammattilaisille median kohtaamiseen*. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.
- Juhila, Kirsi. 2006. *Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat*. Tampere: Vastapaino.
- Juholin, Elisa. 2006. *Communicare! Viestintä strategiasta käytäntöön*. Porvoo: WS Bookwell.
- Jääskeläinen, Atte. 2011. Yleisö on aina ollut sekä passiivinen että aktiivinen. Teoksessa Janne Matikainen (toim.) *Muuttuvat mediat – haasteelliset sukupolvet*. Helsinki: TAT-ryhmä, 40-46.
- Kananoja, Aulikki & Lähteinen, Martti. 2010. Lastensuojelu. Teoksessa Aulikki Kananoja, Martti Lähteinen & Pirjo Marjamäki (toim.) *Sosiaalityön käsikirja*. Helsinki: Tietosanoma, 161-191.

Kananoja, Aulikki. 2013. Toimiva lastensuojelu - selvitysryhmän loppuraportti. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen raportteja ja muistioita 19.

Kantola, Anu. 2011. Modernin julkisuuden teoria ja käytännöt. Teoksessa Anu Kantola (toim.) Hetken hallitsijat. Julkinen elämä notkeassa yhteiskunnassa. Helsinki: Gaudeamus, 17-41.

Karvonen, Erkki. 1999. Elämää mielikuvayhteiskunnassa. Imago ja maine menestystekijöinä myöhäismodernissa maailmassa. Helsinki: Gaudeamus.

Karvonen, Erkki 2000. Imagon rakennusta vai maineenhallintaa? Teoksessa Pekka, Aula & Salli, Hakala (toim.) Kolmet kasvot. Näkökulmia organisaatioviestintään Helsinki: Lokikirjat, 51 - 76.

Kuntaliitto. Puustinen-Korhonen, Aila. 2013. Lastensuojelun kuntakyselyn tulokset.

Kuutti, Heikki. 2008. Mediakierre – selviytyminen kielteisessä julkisuudessa. Helsinki: Infor.

Kuntaliitto. 2009. Varaudu. Opas kunnan viestintään kriisi- ja erityistilanteissa. Helsinki: Kuntatalon paino.

Laitinen, Merja & Väyrynen, Sanna. 2011. Eettiset haasteet lastensuojelun sosiaalityön prosessissa. Teoksessa Aini Pehkonen & Merja Väänänen-Fomin (toim.) Sosiaalityön arvot ja etiikka. Jyväskylä: PS-Kustannus, 163-188.

Lastensuojelu 2013. Tilastoraportti 26/2014. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus. http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tilastot/aiheittain/lasten_sosiaalipalvelut/lastensuojelu. Viitattu 14.10.2015.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.

Mahkonen, Sami. 2010. Lastensuojelu ja laki. Helsinki: Edita.

Matikainen, Janne. 2011. Yleisöjen sukupolvet – vastaanottajista tuottajiin. Teoksessa Janne Matikainen (toim.) Muuttuvat mediat – haasteelliset sukupolvet. Helsinki: TAT-ryhmä, 14-33.

Matikainen, Janne. 2012. Sosiaalinen media – uudenlainen julkisuus? Teoksessa Kari Karppinen & Janne Matikainen (toim.) Julkisuus ja demokratia. Tampere: Vastapaino, 133-160.

Matikainen, Janne. 2012. Uudet mediamuodot. Teoksessa Kaarle Nordenstreng & Osmo A. Wiio (toim.) Suomen mediamaisema. Tampere: Vastapaino, 295-311.

Meltti, Tero & Kara, Hanna (2009) Sosiaalityöntekijöiden työolot, -ympäristö ja työhyvinvointi sekä niihin vaikuttavat tekijät. Teoksessa Laura Yliruka, Juha Koivisto & Synnöve Karvinen-Niinikoski (toim.) Sosiaalialan työolojen hyvä kehittäminen. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2009:6. Helsinki: Yliopistopaino, 22–40.

Metteri, Anna. 2012. Hyvinvointivaltion lupaukset, kohtuuttomat tapaukset ja sosiaalityö. Tampere: Tampereen yliopisto, Acta Universitatis Tamperensis 1778.

Mikkola, Matti. 2004. Lastensuojelu ja eurooppalaiset ihmisoikeudet. Teoksessa Annamajja Puonti, Tuula Saarnio & Anne Hujala (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Tammi, 61 – 76.

Muukkonen, Tiina. 2008. Tiivistelmä. Teoksessa Tiina Muukkonen (toim.) Suunnitelmallinen sosiaalityö lapsen kanssa. Julkaisusarja 17/2008. Helsinki: Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus SOCCAn ja Heikki Waris –instituutti, 3-4.

Muukkonen, Tiina. 2008. Sisältöinä kohtaamis- ja prosessinohjaustyö. Teoksessa Tiina Muukkonen (toim.) Suunnitelmallinen sosiaalityö lapsen kanssa. Julkaisusarja 17/2008. Helsinki: Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus SOCCAn ja Heikki Waris –instituutti, 59-72.

Nieminen, Hannu. 2004. Kansalaisvaikuttaminen media yhteiskunnassa –puheenvuoro tutkimuksen tarpeista. Teoksessa Borg, Sami (toim.) Mahdollisuuksien maa. Kartoitusta ja puheenvuoroja suomalaisen kansalaisvaikuttamisen tutkimuksesta. Oikeusministeriön julkaisu 10/2004, 118- 128.

Nieminen, Hannu ja Pantti, Mervi. 2012. Media markkinoilla – johdatus joukkoviestintään ja sen tutkimukseen. 3. Uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.

Paasonen, Susanna. 2006. Mikä maa, mikä media? Verkkoviestinnän tutkimus ja mediaymmärrys. Teoksessa Pekka Aula & Janne Matikainen & Mikko Villi (toim.) Verkkoviestintäkirja, 23-42.

Parkkari, Juhani & Soikkeli, Markku & Siira, Marjaliisa. 2001. Julkisuus ja salassapito moniammatillisessa työssä. Stakes. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Saarijärvi: Gummerrus Kirjapaino Oy.

Parton, Nigel. 2011. Child Protection and Safeguarding in England: Changing and Competing Conceptions of Risk and their Implications for Social Work. *British Journal of Social Work* 41 (5), 854—875.

Petrelius, Päivi. 2003. Sosiaalityöntekijänaiset maskuliinisissa julkisuuksissa - sukupuolinäkökulmia ”hiljaisuuden kulttuuriin”. Teoksessa Päivi Petrelius. *Sukupuoli ja subjektiivisuus sosiaalityössä 2005. Tulkintoja naistyöntekijöiden muistoista. Jyväskylä studies in education, psychology and social research* 266, 93-110.

Pietilä, Veikko. 2004. Alkusanat. Teoksesta Habermas, Jürgen. *Julkisuuden rakennemuutos: tutkimus yhdestä kansalaisyhteiskunnan kategoriasta. Tampere: Vastapaino*, 9-14.

Piiroinen, Hannu. 2005. Epävarmuus, muutos ja ammatilliset jännitteet. *Suomalainen sosiaalityö 1990-luvulla sosiaalityöntekijöiden tulkinnoissa. Jyväskylä studies in education, psychology and social research* 264.

Puonti, Annamaija. 2004. Lastensuojelu ja julkisuus. Teoksessa Annamaija Puonti, Tuula Saarnio & Anne Hujala (toim.) *Lastensuojelu tänään. Helsinki: Tammi*. 335-340.

Pösö, Tarja. 2010. Havaintoja suomalaisen lastensuojelun institutionaalista rajasta. *Janus* 18:4, 324–336.

Rousu, Sirkka. 2007. Lastensuojelun tuloksellisuuden arviointi organisaatioissa. *Näkyvät tuloksellisuus näkyväksi. Helsinki: Suomen kuntaliitto*.

Salokoski, Tarja & Mustonen, Anu. 2007. Median vaikutukset lapsiin ja nuoriin –katsaus tutkimuksiin sekä kansainvälisiin mediakasvatuksen ja –sääntelyn käytäntöihin. Helsinki: *Mediakasvatusseura*.

Seeck, Hannele. 2009. Kriisijohtamisen anti työyhteisökriiseihin. Teoksessa Hannele Seeck (toim.) *Kriisit ja työyhteisöt -kriisijohtaminen työyhteisön tukena. Työ ja ihminen tutkimusraportteja* 37. Työterveyslaitos. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy. 5-18.

Seppänen, Janne & Väliaverronen, Esa. 2012. *Mediayhteiskunta. Tampere: Vastapaino*.

Sinko, Päivi. 2005. Laki ja lastensuojelu. Juridisoituvat käytännöt sosiaalityön arjessa ja asiantuntijuuden määrittelyssä. Helsinki: *Palmenia-kustannus*.

- Sinko, Päivi & Muuronen, Kaisu. 2013. Olisiko jo tekojen aika? Lastensuojelun asiakastyössä toimivien näkemyksiä lastensuojelun nykytilasta. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.
- Sunnarborg, Suvi. 2007. Toimittajien mielikuvissa sosiaaliala on valtava suo. *Sosiaaliturva* 14, 10- 11.
- Tarvainen, Minna. 2007. Maine syntyy kunnioittavasta kohtaamisesta. *Sosiaaliturva* 14, 12-13.
- Tiitinen, Laura & Lähteinen, Sanna. 2014. Julkisen viestinnän keinoilla toteutetun rakenteellisen sosiaalityön tavoitteet. Teoksessa Pohjola, Anneli (toim.) *Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014*. UNIPress, 191–212.
- Tiittula, Liisa & Ruusuvuori, Johanna. 2005. Johdanto. Teoksessa Johanna Ruusuvuori & Liisa Tiittula (toim.) *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino, 9–21.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli. 2009. *Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi*. Helsinki: Tammi.
- Vilka, Hanna. 2015. *Tutki ja kehitä*. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Vuokko, Pirjo. 2003. *Markkinointiviestintä. Merkitys, vaikutus ja keinot*. Helsinki: WSOY.
- Väliverronen, Esa. 2011. Journalismi kriisissä? Teoksessa Esa Väliverronen (toim.) *Journalismi murroksessa*. Helsinki: Gaudeamus, 13-31.
- Väliverronen, Esa. 2012. Median kuviteltu valta. Teoksessa Kari Karppinen & Janne Matikainen (toim.) *Julkisuus ja demokratia*. Tampere: Vastapaino, 83- 105.
- Väisänen, Kari. 2011. Mediamuotojen sukupolvet – sanomalehdistä hybridituotteiksi. Teoksessa Janne Matikainen (toim.) *Muuttuvat mediat – haasteelliset sukupolvet*. Helsinki: TAT-ryhmä, 84-109.
- Wiio, Osmo A & Nordenstreng, Kaarle. 2011. Viestintäjärjestelmä. Teoksessa Kaarle Nordenstreng & Osmo A. Wiio (toim.) *Suomen mediamaisema*. Tampere: Vastapaino, 9-34.

LIITTEET

Liite 1. Tutkimuksen media-aineiston tiedot

Tammikuu 2014

Lastensuojelu pelasti lapsemme tulevaisuuden (HS Mielipide 4.1.2014)

Salassapitosäännöksiä halutaan selventää (HS Kotimaa 30.1.2014)

Kun vieras kajoaa perheeseen (HS Kaupunki 31.1.2014)

Seitsemän tositarinaa lastensuojelusta (HS Kaupunki 31.1.2014)

Teinityttö hoiti perheen ja suojeli äitiään

Teinityttö pelästyi huostaanottoa

Nuorukainen joi, riehui ja uhkaili

Äiti oli psykoosissa synnyttäessään

Päihdeäidin lapset kapinoivat

Vauvalla hysteerinen äiti, riitaisa koti

Poika lintsasi koulusta ja pelasi yöt

Helmikuu 2014

Sadoista lapsista tehdään lastensuojeluilmoitus jo odotusaikana (HS Kaupunki 1.2.2014)

Sosiaaliala hyötyisi mediaosaamisesta (HS Mielipide 3.2.2014)

Ennakoiva lastensuojelu mahdollistaa aikaisen tuen (HS Mielipide 5.2.2014)

Piia Vanhatalo etsii helsinkiläislapsille aikuisia ystäviä (HS Ihmiset 12.2.2014)

Huostaanotoissa ei vielääkään seurata lakia (HS Kaupunki 13.2.2014)

Lastensuojelussa tieto ei kulje viranomaisten välillä (HS Kotimaa, lauantavieras 15.2.2014)

Lapsensurmien ehkäisyllä on kiire (HS Pääkirjoitus 28.2.2014)

Maaliskuu 2014

Miltä tuntuu, kun tytär otetaan kuudeksi vuodeksi huostaan? (HS Ihmiset 12.3.2014)

Huhtikuu 2014

Kansalaiset valittavat sosiaalipalveluista selvästi aiempaa enemmän (HS Kotimaa 6.4.2014)

Lastensuojeluviranomaiset ansaitsevat kiitoksen (HS Mielipide 22.4.2014)

Toukokuu 2014

Lapsena seksuaalisesti hyväksikäytetty: "Miksi kukaan ei auttanut minua?" (HS Elämä 8.5.2014)

Epäpäteviä töissä lastensuojelussa (HS Kotimaa 13.5.2014)

Murhatun 8-vuotiaan tapauksesta lisää virkarikosepäilyjä (HS Kotimaa 15.5.2014)

Kahdeksanvuotiaan kohtalo paljasti lastensuojelun ongelmakohtia (HS Kaupunki 16.5.2014)

Helsingin lastensuojelussa kytee kriisi. Sosiaalityöntekijät: Lasten sijoituspaikasta päätetään tapaamatta (HS Kaupunki 16.5.2014)

Lastensuojelun pitää kohdentaa apunsa sitä eniten tarvitseville asiakkaille (HS Mielipide 17.5.2014)

Helsingin lastensuojelu opettelee avaamaan tunnesolmuja (HS Kaupunki 17.5.2014)

Lastensuojelussa on autettava koko perhettä (HS Mielipide 17.5.2014)

Miksi Helsingin lastensuojelu ei halua auttaa Auroraa? (HS Mielipide 20.5.2014)

Lastensuojelu auttaa kaikkia apua tarvitsevia (HS Mielipide 24.5.2014)

Kesäkuu 2014

Kotona opetettiin nelivuotiaalle: Kun poliisit ajavat pihaan, juokse karkuun (HS Elämä 5.6.2014)

Lastensuojelun muutoksia on arvioitava uudelleen (HS Mielipide 29.6.2014)

Heinäkuu 2014

Lastensuojelun muutoksilla oikea-aikaista apua (HS Mielipide 1.7.2014)

Lastensuojelu kaipaa uudenlaista ajattelua (HS Mielipide 1.7.2014)

Lapsen murhatapaus toi syytteet yhdelletoista (HS Kaupunki 5.7.2014)

Elokuu 2014

Lastensuojelulain uudistus aiheuttaa painetta (HS Kotimaa 30.8.2014)

Syyskuu 2014

Lastensuojelun sosiaalityössä varjellaan organisaatiota (HS Mielipide 12.9.2014)

Lastensuojeluun tarvitaan lisää työntekijöitä (HS Mielipide 22.9.2014)

Kuntien sosiaali- ja terveystoimissa isot erot (HS Talous 23.9.2014)

Lokakuu 2014

Lapsiperheille tulossa lisää varhaista tukea (HS Kotimaa 1.10.2014)

Perheen ja sosiaalitoimen yhteistyö on lapsen etu (HS Mielipide 10.10.2014)

Turvaan auttoi vasta lastensuojeluilmoitus numero 37 (HS Kaupunki 24.10.2014)

Sosiaalityöntekijät tekevät arvokasta työtä (HS Mielipide 25.10.2015)

Lapsen mielipide otettava huomioon huostaanotoissa (HS Mielipide 25.10.2014)

"Suojeleeko lastensuojelu lasta vai äitiä?" (HS Kaupunki 25.10.2014)

Lapsikeskeinen sosiaalityö vaatii herkkyyttä (HS Mielipide 29.10.2014)

Lastensuojelussa uuvutaan työtaakan alle (HS Mielipide 30.10.2014)

Marraskuu 2014

Lastensuojelu on kriisissä: "On ajan kysymys, milloin taas joku lapsi kuolee" (HS Kaupunki 4.11.2014)

Perheet tarvitsevat ennalta ehkäiseviä palveluita (HS Mielipide 5.11.2014)

Lastensuojelutyöhön on saatava lisää resursseja (HS Mielipide 5.11.2014)

Sosiaalityöntekijöiden hätähuutoihin ei vastata (HS Mielipide 6.11.2014)

Huovinen myöntää lastensuojelun ylläpidon (HS Kaupunki 6.11.2014)

Lastensuojelussa kaikkea ei voi selittää kiireellä (HS Mielipide 6.11.2015)

Lastensuojelun työntekijäpula on jatkunut vuosia (HS Mielipide 6.11.2014)

Sosiaalityöntekijät eivät tee kotikäyntejä päähänpistosta (HS Mielipide 8.11.2014)
 Sosiaalityöntekijä antoi minulle mallia vanhemmuudesta (HS Mielipide 11.11.2014)
 Hätähuutoihin on vastattava (HS Mielipide 11.11.2014)
 Helsingin ensikoti on lähes tyhjillään säästöjen takia (HS Kaupunki 13.11.2014)
 Soini torjui venäläisväitteet huostaanotoista (HS Kotimaa, lyhyesti 17.11.2014)
 "Suomessa ei kehdata pyytää apua" (HS Kotimaa 24.11.2014)
 Milloin havahdumme perheiden ahdinkoon? (HS Mielipide 24.11.2014)
 "Lastensuojelussa on epäpäteviä työntekijöitä" (HS Kotimaa 24.11.2014)
 Kodinhoitajista olisi perheille todellista hyötyä (HS Mielipide 25.11.2014)
 Välinpitämättömyys tulee kalliiksi (HS Mielipide 25.11.2014)
 Perhetyöntekijän saama kiitos: pelastit avioliittomme (HS Kotimaa 25.11.2014)
 Perheiden auttamisen tapoja pitää muuttaa (HS Mielipide 25.11.2014)
 Lastensurmat herättivät: Perheiden kodinhoitoapua lisätään (HS Kotimaa 25.11.2014)
 Lastensuojelun verkosta ei saada aukotonta (HS Pääkirjoitus 26.11.2014)
 Sanna teki lastensuojeluilmoituksen omasta lapsestaan – apua ei silti tullut (HS Kaupunki 26.11.2014)
 Yhteisvastuuta lastensuojeluun (HS Mielipide 27.11.2014)
 Epäpätevä lastensuojelun työntekijä on myös vahvuus (HS Mielipide 27.11.2014)

Joulukuu 2014

Lastensuojelua koskevaa tutkimusta on vahvistettava (HS Mielipide 2.12.2014)
 Perheet tarvitsevat apua, eivät tutkimushankkeita (HS Mielipide 2.12.2014)
 Avun saaminen on tehty hankalaksi (HS Mielipide 2.12.2014)
 Uusi sosiaalihuoltolaki tuo helpotusta lapsiperheille (HS Mielipide 7.12.2014)
 Helsinki auttaa jo uupuneita lapsiperheitä – tavallinenkin perhe saa kotiapua (HS Kaupunki 8.12.2014)
 Pysyvä huostaanotto lastensuojelun keinoksi (HS Mielipide 14.12.2014)
 Vieraskynä: Lastensuojelu pitäisi palauttaa lähipalveluksi (HS Pääkirjoitus 17.12.2014)
 Arvostuksen puute vaikeuttaa lastensuojelutyötä (HS Mielipide 28.12.2014)

Tammikuu 2015

Kiitos Helsingin lastensuojelulle (HS Mielipide 3.1.2015)
 Huostaanottojen ja kiireellisten sijoitusten määrä laskee Helsingissä: Yhä harvempi lapsi viedään kotoaan (HS Kaupunki 18.1.2015)
 Perhekodista tulee usein ainoa koti – harva huostaan otettu palaa vanhempiensa luo (HS Kotimaa 22.1.2015)
 Vantaan lastensuojeluun ei tule lisää työntekijöitä (HS Kaupunki 24.1.2015)
 8-vuotiaan kuolema oikeuteen – Helsinki jättää työntekijänsä ilman oikeusapua (HS Kaupunki 25.1.2015)

Helmikuu 2015

Lähes puolet pääkaupunkiseudun lastensuojelun työntekijöistä epäpäteviä (HS Kaupunki 10.2.2015)
 Kukaan ei puuttunut tytön mustelmiin (HS Kaupunki 11.2.2015)
 11:tä viranomaista syytetään murhatun kahdeksanvuotiaan tapauksessa – HS esittelee syytteet (HS Kaupunki 11.2.2015)
 Sosiaalityöntekijät tekevät arviointia (HS Mielipide 12.2.2015)

Koulukotiin viedään yhä, jos muu ei auta (HS Kotimaa 12.2.2015)
 Kohtalokas viikonloppu (HS Kaupunki 12.2.1015)
 Sosiaaliryöstökätkijöitä halutaan kouluttaa lisää (HS Kaupunki 14.2.2015)
 Lapsi ei voi muuttaa olosuhteita, joissa hän elää (HS Mieliipide 15.2.2015)
 HS-analyysi: 8-vuotiaan tytön murhanneen isän huoli hämäsi viranomaisia (HS Kaupunki 15.2.2015)
 8-vuotiaan murha tänään oikeudessa (HS Kaupunki 23.2.2015)
 Virkamiehet puolustivat toimiaan oikeudessa (HS Kaupunki 24.2.2015)
 Murhatun tytön äiti: "Minua ei kuunneltu" (HS Kaupunki 27.2.2015)
 Sijaisperhepaikat voivat vähentyä (HS Kotimaa 27.2.2015)
 Jonkka huolissaan lastensuojelusta (HS Kaupunki 27.2.2015)

Maaliskuu 2015

Helsingin turvakoti joutuu käännyttämään avuntarvitsijoita (HS Kaupunki 6.3.2015)
 Viisivuotias leikki yksin pihalla, ja joku teki lastensuojeluilmoituksen (HS Mieliipide 17.3.2015)
 Vanhemmat tuhtuivat yksin pihassa leikkineestä tehdystä lastensuojeluilmoituksesta – "Kuulostaa ihan älyttömältä" (HS Kaupunki 18.3.2015)
 Äiti: Sairaala ehdotti lapselle sijoitusta hoidon tilalle (HS Kaupunki 19.3.2015)
 "Milläs tänään mennään?" (HS Pääkirjoitus 19.3.2015)
 Perheet saavat aiempaa paremmin kotiapua – "On ihan normaalia, että tulee uupumusta" (HS Kotimaa 25.3.2015)
 Syyttäjällä kova vaatimus 8-vuotiaan jutussa (HS Kaupunki 27.3.2015)

Huhtikuu 2015

Yhteiskunnan antama kriisiapu pelasti perheeni (HS Mieliipide 24.4.2015)
 8-vuotiaan murha muutti lakia (HS Kaupunki 28.4.2015)
 Hyviä uutisia lastensuojelusta: Huostaanotot vähenivät Espoossa (HS Kaupunki 28.4.2015)

Toukokuu 2015

Koskaan ei tiedä, milloin lapsi lähtee (HS Kotimaa 24.5.2015)
 STM aikoo vielä pohtia pysyvää huostaanottoa (HS Kotimaa 24.5.2015)
 Koskaan ei tiedä, milloin lapsi lähtee – kolme tarinaa sijaisperheistä (HS Kotimaa 24.5.2015)
 Äidit kertovat, kuinka lapsi vietiin pois (HS Kotimaa 25.5.2015)
 Lapsen menettäminen on traumaattista (HS Mieliipide 26.5.2015)
 Säästöjä ei saisi kohdistaa lapsiin (HS Mieliipide 28.5.2015)
 Sijoitettu lapsi tarvitsee pysyviä ihmissuhteita (HS Mieliipide 31.5.2015)
 Sijoituksissa lapsen ääntä tulee kuulla aidosti (HS Mieliipide 31.5.2015)

Kesäkuu 2015

Lastensuojelun avohuollossa ei aina toteudu lapsen etu (HS Mieliipide 5.6.2015)
 Lastensuojeluun tarvitaan erikoistumiskoulutusta (HS Mieliipide 10.6.2015)
 Lastensuojelun asiakuutta ei saa muuttaa bonuskortiksi (HS Mieliipide 28.6.2015)

Heinäkuu 2015

Kiireellistä sijoitusta ei tule vaikeuttaa lainsäädännöllä (HS Pääkirjoitus, vieraskynä 11.7.2015)
 Lastensuojelusta ei voi säästää (HS Pääkirjoitus 11.7.2015)
 Lastensuojelun ammattilaiset: Systemin epäkohdista täytyy puhua (HS Kaupunki 11.7.2015)
 Professori: Oikeus pyrki välttämään jälkiviisauden (HS Kaupunki 11.7.2015)
 Tuomittujen työntekijöiden jatko on auki (HS Kaupunki 11.7.2015)
 Lastensuojelun resurssit viipymättä kuntoon (HS Mielipide 14.7.2015)
 Tuomiot sosiaalityöntekijöille (HS Kaupunki 15.7.2015)
 Kahdeksanvuotiaan murha: Lastensuojelun ohjeita väännetään nyt rautalangasta (HS Kaupunki 15.7.2015)
 Viranomaiset käynnistävät selvityksen Muhoksen perhekodista – "Minimihenkilöstö ei aina riitä" (HS Kotimaa 27.7.2015)
 Koulukotinuorilla usein rankka tausta – "Jos siellä ei pärjää, edessä on psykiatrinen hoito tai vankila" (HS Kotimaa 28.7.2015)
 Pohjolakodissa ei ollut pakko työskennellä yksin (HS Kotimaa 31.7.2015)
 Valtion on otettava vastuu sijaishuollosta (HS Mielipide 31.7.2015)

Elokuu 2015

Vietin lastenkodissa parhaat lapsuusvuoteni (HS Mielipide 1.8.2015)
 Vaikeasti oirehtiva nuori tarvitsee selviä rajoituksia (HS Mielipide 10.8.2015)
 Lastensuojelun alkuarviointi auttaa perhettä (HS Kotimaa 17.8.2015)

Syyskuu 2015

Lapsiin kohdistuvasta väkivallasta tehdään aiempaa enemmän ilmoituksia (HS Kotimaa 3.9.2015)
 Perheen tukeminen on paras tapa ehkäistä kaltoinkohtelua (HS Mielipide 8.9.2015)
 Pakolaislapsia sijoitetaan ehkä pian suomalaisperheisiin (HS Kotimaa 29.9.2015)

Lokakuu 2015

Lastensuojeluilmoitukset vähentyneet (HS Kaupunki 12.10.2015)
 Fakta: Avohuoltoon vain viidennes menoista (HS Kaupunki, fakta 12.10.2015)
 Lastensuojelu on lain edessä hampaaton (HS Mielipide 18.10.2015)

Joulukuu 2015

Lapsen hätään ei vastattu. (HS Mielipide 10.12.2015)
 Lapsen huostaanotto auttoi Satu Niemistä –nyt sisarukset ovat olleet kotona yli puoli-vuotta (HS Kotimaa 13.12.2015)
 Huostaanottojen tarve väheni merkittävästi –huoltajaa etsitään yhä useammin läheisistä ja sukulaisista (HS Kotimaa 15.12.2015)
 Lastensuojelun työntekijät eivät ole ilonpilaajia (HS Mielipide 20.12.2015)
 Äidit antavat tukea toisilleen Häதாகahvit-ryhmissä – ”Tässä voi näyttää äitiyden kurjempaakin puolta” (HS Kotimaa 21.12.2015)
 Vieraskynä: Sosiaalialan harkinnoissa on keskityttävä tavoitteisiin (HS Pääkirjoitus 30.12.2015)

Liite 2. Teemahaastattelurunko

TAUSTATIEDOT

- ikä
- urahistoria (kuinka kauan toiminut sosiaalityöntekijänä/kuinka kauan työskennellyt lastensuojelussa?)

LASTENSUOJELUN JULKISUUSKUVA

- millaista keskustelua / uutisointia lastensuojelusta sinun mielestä on ollut?
- miten paljon keskustelua on ollut?
- miten paljon seuraat keskustelua / uutisointia ja miten se vaikuttaa omaan työhösi?
- oletko osallistunut julkiseen keskusteluun?
- mikä sinusta vaikuttaa sosiaalityöntekijöiden osallistumiseen julkisiin keskusteluihin?
- miten lastensuojelun esiintymistä julkisissa keskusteluissa tulisi muuttaa?

LASTENSUOJELUN TYÖNKUVA

- millaisena koet oman työnsä?
- miten koet salassapitovelvollisuuden, mitä omasta työstä voi julkisuudessa kertoa?
- miten hiljaisuuden kulttuuri näyttäytyy omassa työssäsi?
- miten suhtaudut työsi julkisuuteen?
- vaikuttaako julkisuus jotenkin arkeesi?

LASTENSUOJELUN ASIAKASTYÖ

- millaisia haasteita lastensuojelun julkisuuskuva asettaa asiakastyöhön, miten niistä selvittää?
- miten valta ja kontrolli näkyvät/vaikuttavat asiakassuhteeseen?

Liite 3. Saatekirje

Hei!

Olen tekemässä sosiaalityön pro gradu tutkielmaan lastensuojelun julkisuuskuvasta. Tutkielman tarkoituksena on kartoittaa sanomalehdissä (Helsingin Sanomat) syntyvää julkisuuskuvaa. Olen kiinnostunut siitä, miten mediassa esiintyvä julkisuuskuva vastaa lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä omasta työstään. Tutkimusaineisto kerätään Helsingin Sanomissa kirjoitetuista teksteistä sekä lastensuojelun sosiaalityöntekijöitä haastatteleamalla. Toivon, että sinä sosiaalityöntekijänä voisit osallistua haastatteluun. Haastatteluiden arvioitu pituus on noin tunti. Tutkielma on sosiaalityön pääaineen opinnäytetyö ja ohjaajana toimii sosiaalityön apulaisprofessori, dosentti Johanna Hurtig.

Tutkielman tiedot käsitellään luottamuksellisesti ja sosiaalityöntekijöiden tiedot jäävät vain tutkijan nähtäväksi ja valmiista tutkielmasta ei voi tunnistaa yksittäisiä sosiaalityöntekijöitä.

Ystävällisin terveisin,

Annika Pätiälä

Mikäli haluatte lisätietoja tutkimuksesta:

apatiala@ulapland.fi

johanna.hurtig@ulapland.fi

